

ORIZONT

**TIMIȘOARA
CAPITALĂ
EUROPEANĂ
A CULTURII
ORAȘ CANDIDAT**

**REVISTĂ A UNIUNII
SCRIITORILOR DIN
ROMÂNIA**

SERIE NOUĂ, 32 PAGINI

MARTIE 2013

NR. 3 (1566),

ANUL XXV

1 LEU

**Editată în colaborare cu
Centrul pentru Dialog
Multicultural "Orizont"**

3

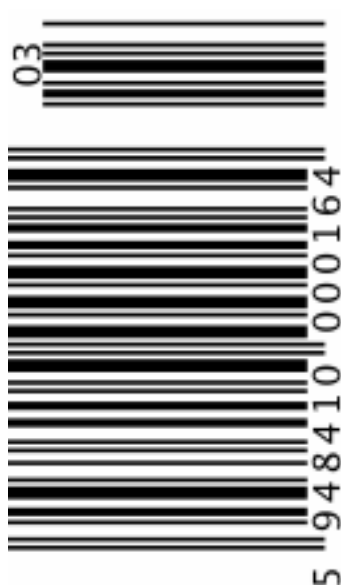
www.revistaorizont.ro

**AMINTIRI
DE LA
CASA
MONTEORU**

MATEI VISNIEC

16-17

**AS VREA SĂ AM DARUL DE-A MĂ
REINVENTA
ANCA MIZUMSCHI**

Aș vrea să îi întrerup câteodată din lunga jelanie pe toți scriitorii de azi care se plâng cât de greu este să trăiești în România în 2013 și să scrii și i-aș întreba dacă au vreo idee cum este să fii obligat să nu scrii?!?! Să îți fie frică să vorbești chiar și în șoaptă în propria ta casă, să ajungi să îți negi lumea ta interioară doar ca să nu îți pierzi mințile, să ajungi să îți pui în primejdie familia doar spunând ce gândești. Întoarcerea în acel trecut e un exercițiu pe care eu îl fac, uneori, pentru că mă ajută să îmi mențin, ca un fel de igienă mentală, starea de "umilință" a scrisului - niciodată a scriitorului - și mai ales îmi menține recunoștința pentru tot ce mi-a fost dat.

4-5

**ANCHETA
CINE E SCRITORUL ALE
CARUI CARTI AȚI FI DORIT
SĂ LE SCRIEȚI?**

CLAUDIU T. ARIEȘAN
VERONICA BALAJ
ADA D. CRUCEANU
ION JURCA ROVINA
MARIE-JEANNE JUTEA BĂDESCU
CONSTANTIN MĂRĂSCU
ANDREI MOCUȚA
ANDREI NOVAC
DUMITRU OPRIȘOR
NICOLAE SÂRBĂ

10-11

**PROIECT REALIZAT
CU SPRIJINUL PRIMĂRIEI
MUNICIPIULUI
TIMIȘOARA ȘI AL
CONSILIULUI LOCAL
TIMIȘOARA,
PENTRU SUSȚINEREA
CANDIDATURII
TIMIȘOAREI
LA TITLUL DE
CAPITALĂ EUROPEANĂ
A CULTURII
ÎN ANUL 2021**

ALTE POEME-INVECTIVĂ

CORNEL UNGUREANU

1. DE LA GEO BOGZA CETIRE

La mijlocul anilor optzeci în garsoniera lui Geo Bogza au apărut (invitați, desigur) câțiva scriitori din Iugoslavia – români sau buni vorbitori de limbă română – cu un cadou-surpriză: reeditarea **Poemului investivă** de odinioară. Maestrul s-a plecat, cu fața în mâini: îi era rușine? Era un gest de omagiu echipei alcătuite din onorabilii Adam Pusloici, Ioan Flora, Sima Lăzăreanu? Legende care și-au făcut loc în jurul neobișnuitei reeditări arătau că se mai încercase, în anii destinderii, retipărirea poemului, măcar alături de publicistica lui Bogza: refuzul fusese categoric, iar încercările cele mai insistente, aparținând lui Romulus Vulpescu, fuseseră privite ca un act de opoziție...dușmănoasă. Erau "contra". Fără îndoială, aparțineau contraculturii. Deocamdată, în toate manualele, dicționarele și enciclopediile, **Poemul investivă**, **Jurnal de sex**, istoriile tânărului Bogza aparțineau avangardei. Pentru o mai bună înțelegere a dimensiunilor avangardei, să transcriem un cuvânt al lui Matei Călinescu: "Atunci când nu mai rămâne nimic de distrus, avangarda este silită în mod simbolic să se autodistrugă. Această thanatofilie estetică nu contrazice alte trăsături, asociate de obicei cu spiritul avangardei: plăcerea jocului intelectual, iconoclasmul, cultul nesianozității, mistificarea, farsele de prost gust, umorul intenționat stupid. Până la urmă, aceste caracteristici și altele similare se potrivesc perfect cu estetica morții artei pe care avangarda a practicat-o fără întrerupere" (**Cinci fețe ale modernității**). Autodistrugerea, thanatofilia estetică, iconoclasmul, farsele de prost gust sunt căi bune către înțelegerea contraculturii.

2. DESPRE CONTRACULTURĂ, VIA BRASOV

Despre contracultură s-a vorbit în treacăt, pe insule admirabil construite. Caius Dobrescu în **Interval 1**, serie nouă, număr consacrat "descoperirii Occidentului" scrie un eseu de o cuprindere neobișnuită, numit **Contracultura est-vest**. "Din ce este compusă această Contracultură? La originile ei se plasează celule izolate de artiști radicali, ca existențialiștii francezi. grupul 47 în Germania, beatnicii, poeții de la Black Mountain sau pictorii expresioniști abstracți în America. Se adăugă critici sociali: Școala de la Frankfurt, cu toată întreaga ei trenă americană, neofreudieni precum Lacan în Franța sau Norman O. Brown în Statele Unite". Fără a uita o întreagă linie de evoluție a cercetării antropologice, care se transforma treptat în antropologia societăților magice, ritualistice Caius Dobrescu îl citează pe Theodore Roszak cu manifestul său intitulat **The Making of a Counterculture** care ar avea două aripi: prima, mișcarea pentru drepturile civice "pentru democrația participativă" și, a doua, mișcarea psihedelică îndreptată împotriva oricărui cadru conceptual.

Ar fi trebuit pusă întrebarea dacă Grupul de la Braşov, cu profesorul Alexandru Muşină şi Caius Dobrescu, Simona Popescu, Marius Oprea nu vor să inaugureze o "contracultură". Am scris de mai multe ori (şi au scris şi alţii) despre felul în care programul schiţat de Al. Muşină se diferenţiază de ceea ce am putea numi "cultură oficială". Despre felul în care Al. Muşină şi discipolii scriu sub semnul unui proiect propriu. Sau cum scrie Mihail Vakulovski în **Un poet radical deadevă**
sau despre realitatea lui Caius Dobrescu: "Caius Dobrescu e un caz aparte nu numai

în comparație cu poeticele generațiilor dinainte, dar și față de poezia generației optzeci și, ceea ce e mai interesant, față de poezia Grupului de la Brașov". De Marius Oprea, Andrei Bodiș și Simona Popescu îl unesc nu numai asemănările manifestului grupului – **maș scrie pe mine** e manifestul grupului - dar și "radicalismul cu care-și apără și iubesc deosebirile, inclusiv din interiorul acestui grup atât de unit". "În poezia sa, Călin Dobrescu duce la limita sincerității poeticele colegilor săi de generație ceva mai în vârstă, în special a lui Al. Mușină, neoantropocentrismul și poezia cotidianului, de care se simte mai apropiat". Segmentele de mai sus le-am extras din excepționala teză de doctorat a lui Mihail Vakulovski, **Portret de grup cu "generația optzeci" (Poezia)**, "cea mai minuțioasă și interesantă monografie consacrată optzecistilor" (N. Manolescu).

Spre deosebire de alte monografii, studii, teze de doctorat consacrate optzeciștilor, "portretul de grup" al lui Mihail Vakulovski e un splendid roman despre un grup literar. Un roman care nu exclude confesiunile, mărturiile, arta portretului. Unele formulări, de o plasticitate remarcabilă, definesc cu autoritate și locul scriitorului și timpul poeziei optzeciste. **Film I. Poezia realului** are următoarele secțiuni **Poezia realului cotidian** (Locuitorii subcapitolului arată așa: "Highhedonismul lui Florin Iaru sau la cea mai înaltă fidelitate despre orchestra care înnebunește și-i pare rău", "Rânduri fast-food pe o melodie de Romulus Bucur & Un buzunar de castane", "Despre apariția nocturnă a lui Pharmakon sau Cum Andreea Ioana îl caută pe Liviu Antonesei", "Între apatie și blazare sau Cu tandrețe din malaxorul lui Ioan Moldovan", "Discurs despre Ioan Flora sau Arta de a trăi intens", "Cazul Alexandru Mușină sau Intertextul cu viitorul". **Poezia Hyper-realului**, dedică secțiuni importante lui Caius Dobrescu, Marius Oprea, Simona Popescu, Andrei Bodiș.

Poezia Realului fabulos se oprește asupra opzecismului hașurat de Liviu Ioan Stoiciu, Virgil Mihaie, Viorel Mureșan, Emilian Galaicu Păun, Traian T. Coșovei. Un **Film II** se ocupă de **Poezia textului** cu **Poezia textistențialistă**, **Poezia textual lirică**, iar un **Film III**, **Poezia psihozei**, nu mai este compartimentat. Nu am folosit toate majusculele, care, desigur își aveau rostul lor, ca și ortografia unor cuvinte. Ofensiva exegetului folosește toate mijloacele, inclusiv sugestiile scriiturii. Motto-ul volumului "O, cum omul a devenit concret" (G. Bacovia) și dedicația ("Pentru tata, care s-a bucurat de lucrare, dar n-a mai apucat să o vadă între coperte") așază studiul opțiștilor într-un șir de cărți care își au, dacă nu autonomia, proiectul lor.

Volumul de poezii **Nemuritor în păpușoi** (cu motto din Rodica Drăghinescu: "eu scriu cum vreau și vreau cum scriu") începe cu un dialog cu Tatăl: " Citesc poezii de-ale mele/ tatălui meu./Mai citește, îmi zice./ Citesc. Mă mai suportă./Citesc. Se revoltă./ Citesc și îi spun /că voi scrie o carte /care va face furori /"Va face o explozie/a bășicii de spumă"/ mă încurajează tatelu./Îi mai citesc o poezie./Citesc și rîd./"Să te tratezi"/ mă sfătuiește tata/și eu mă retrag//într-o cameră goală./iau pana tatălui meu/și-o înmoi/în cerneală/neagră și murdară./Mă tratez". Și în literatura lui Mihail Vakulovski și în cea a lui Alexandru Vakulovski prezența Tatălui e definitorie: lumea din care vine el trebuie să fie definită (rescrisă?) de literatura copiilor. Proza/poezia lui Mihail Vakulovski își regroupează mesajele în funcție de

3. "TOTUL, APROAPE TOTUL DESPRE TATI"

Am descoperit în **Secolulul XXI**, număr consacrat orașului Chișinău un segment din **totul, aproape totul despre tati** și am crezut că e doar un segment din cartea care va fi apărut între timp. Cartea nu a apărut, dar Mihail Vakulovski lucrează la ea. Fragmentele următoare ar putea sugera că la mijloc e vorba de un jurnal. De un anumit fel de jurnal, care așază sub semnul întrebării relația cu jurnalul tradițional, cu transcrierea "sinceră" a evenimentelor. "Tati" folosește limba română într-un anumit fel, total despărțit de "limba română literară". El este mereu în opoziție, își trăiește refuzul. Mihail Vakulovski folosește massscriismul brașovean într-un fel aparte: **m-as scrie pe mine** înseamnă a apela la alt limbaj, la alte imagini ale Tatălui decât acelea folosite în literatura curentă. "Tati" este altfel, limbajul lui este altfel, opțiunile sale sunt altele. Suntem în contracultură:

"după ce s-a convins că nu simulează, ci a avut un alt pre-infarct"pă bune", a hotărât să n-o mai înjure. dă-o-n pizda mă-si de mortăciune. doar a zis asta și a venit să-mi spună că nu știu ce i s-a făcut rău lu' mă'ta. mama a zis că din cauza căldurii, m-a apucat inima, dar o să mă lase imediat, i-am adus o cană de compot rece, la care tati și-a belit ochii (o fi crezut că-i vin), și un ventilator. după ce am ieșit, tati a băut compotul și a întors ventilatorul spre el, că uaaiea n-o vrut să beie. stă la fereastra dinspre drum cu perdeaua trasă într-o parte și cu ocheanul sub mîna dreaptă. se mai uită la femeile care mai trec pe drum, din cînd în cînd, că asta nici cur n-are, coromîsla! trage un pahar de vodcă (acesta nu-i samahon, ci cogniac) și zacusește cu un șold de iepure (Am să-l chem pe Serghei să-mi taie un iepure)".

Nici relația cu cei doi copii-scriitori
nu e mai blândă:

"...pe mine m-a alergat cu toporul acela de un metru și jumătate, că i-am zis că dacă-mi mai mutilează și cartea asta nu-i mai dau alta, iar pe ăla micu l-a fugărit c-un ciocan pe care - când a înțeles că nu-l mai ajunge - l-a aruncat după el. nu l-a ajuns nici așa, pe mine nici atât, iar mami are reacție prea bună ca să dribbleze - cu spatele - O(biectele) Z(burătoare) N(ecunoscute)-urile: frîna de

picior de la motocicletă (pe care am găsit-o, după lungi căutări, într-un butuc de vie din grădină), ibricul (care s-a înfipt în tulpina unui prun, la nivelul capului, și a rămas înfipt acolo), pietre (le adunăm la prășit, când scoatem cartofii și la săpat) și, bineînțeles, farfurii, de fapt orice obiect care-i cade sub mână. când tati se enervează (și nu-i trebuie deloc mult pentru asta), mîna lui dreaptă se întinde automat și pipăie cu degețelele lui scurte și puhave masa din față (de obicei) și tot ce e în raza lui de acțiune, apoi își ia viteză, face un demaraj în trombă, un-doi-trei pași, mîna îi vine din spate și-i-i-i-...".

Imaginile satului basarabean sunt în război violent cu cele propuse, de pildă, de Ion Druță: "Ia noi în ogradă e un spectacol continuu. Ieșea Maria în vizionare din partea dreaptă, dacă ieși prin grădină, și stînga, dacă ieși pe poartă. Se uită printre gard, pe sub poartă, din coteț sau pe acele două găuri din peretele debaralei lor pe care mama i le astupă cu mureală și ia le destupă peste două minute. De vizavi Ieșea Aniuta se uită din pod, pe ferestruică, iar soțiorul ei – de sub poarta de fier. Odată tati era supărat pe vecinul de lîngă ei și interesul era maxim. Ghea Ivan era la post, tati a luat un pietroi și a aruncat în poarta lor, Ghea Ivan a rupt-o în sus, tati a mai aruncat o piatră, printre înjurături, Ghea Ivan fugea în zigzag. De sus se auzeau hohote de bucurie".

Sau: "cînd e treaz tati e sobru, retras și aproape rușinos. dacă ascult "Leningrad" sau "Paraziții" cînd muncim în grădină îmi zice să schimb caseta, că "Aud copiii, băi!". dar cînd se îmbată are un limbaj superburiuos, adică direct, frust, viu, postmodernist. dacă nu te înjură înseamnă că are dispoziție, spune bancuri porcoase, cum e acela cu pantofii, cu pula adică. că dacă pula se uită la pantofi ce trebuie să faci? să pui pantofii pe dulap, ha-ha-ha-ha. sau acela cu țărancele care mergeau pe deal și, dînd de-un cîmp cu morcovi, una zice...."

Dar despre felul în care Dumitru Crudu, Mihail și Alexandru Vakulovski și alți scriitori ai postoptzecismului se instalează în contracultură, altă dată. Și tot altădată vom relua ideile schițate în **Vatra**, 11-12/2012 , număr consacrat contraculturii anilor 60, cu un **Argument** semnat de Stefan Borbely.

CĂRȚILE LUNII MARTIE

LA TOLCE VITA CÂTEVA PROPOZITII DE SEZON DESPRE CALUL DE CARNE ȘI CALUL DE OUA MARCEL TOLCEA

În urma mediatizării excesive a calului tocat, România a devenit un Call Center de semipre-aparate de ascultat.

Carnea de cal ecvestru are duritatea bronzului de munte.
Într-o traducere din Borges apărută la o editură din Gorj au fost detectate urme de călușari în tango.

Dacă bidiviul lui Alexandru Macedon s-a numit Ducipal, cum credeți că s-ar fi cuvenit să se cheme calul lui Alexandru Macedonski: 1. Bator. 2. Ducipalski?

Ținând cont de ultimele condamnări pe bază de caltaboș, ce cuvânt credeți că ar putea apărea mai întâi în limba română: *Caltabostes* (nobili d-aci) sau *porctaboș* (adevăratul caltaboș de porc!)?

Poneii sunt singurele animale cu coamă din care se poate face omletă de cal dacă încap într-un ou.

"Sincer să fiu, seara obișnuiesc foarte rar pulpa de centaur la tavă. Dacă nu pot nicidecum refuza, prefer partea din față, mai precis omușorul". (John Updike)

PRIMUL PAPĂ LACTO-VEGETARIAN AL ROMÂNILOR, PAPĂ LAPTE, A RENUNȚAT LA MANDAT

Primul papă lacto-vegetarian al românilor, Papă Lapte, a anunțat că va renunța la consumul de lapte. Surse mai scunde din imediata apropiere a înaltului prelapte au dezmințit că ar fi vorba despre aflatoxină, arătând că absolut toți Papă Lapții români au fost otrăviți mult mai grav și mai organizat de către partide, politicieni, moguli, șmecheri sau belferi, fără să fi renunțat la mandat.

La finele mandatului său, Papă Lapte a anunțat că nu se va retrage din viața publică, el urmând a se implica mai activi în lupta împotriva violenței din lactate, militând pentru emanciparea laptelui bătut.

UNIUNEA SCRITORILOR DIN ROMÂNIA FILIALA

Vineri, 1 martie. A avut loc lansarea volumului **În hora ielelor** (versiunea românească) de Edith Guip Cobilanschi. Volumul, dar și activitatea scriitoarei au fost comentate de un desant reșițean condus de Gheorghe Jurma și Erwin Țigla, precum și de timișoreni Maria Pongrácz Popescu, Ion Marin Almăjan, Karl Singer, Cornel Ungureanu. Întâlnirea s-a încheiat cu confesiunile emoționate și emoționante ale autoarei.

Vineri, 8 martie. Ziua femeii a fost sărbătorită grație prezenței Ilincăi Ilian, traducătoare (împreună cu Adrian Bodnaru) a volumului **Altazor** de Vicente Huidobro, comentat cu eleganță și erudiție de Ciprian Vălcan. În continuare au fost prezentate volumele lui Adrian Bodnaru, **Dictando** și **Poli**. Despre volumele lui Adrian Bodnaru (dar și despre traducătorii Adrian Bodnaru și Ilinca Ilian) au vorbit Gheorghe Secheșan, Gilda Vălcan, Eugen Bunaru și alții. Ședința a fost moderată de Cornel Ungureanu. A fost invitat Florin Mihoc, eminent comentator tv al emisiunilor sportive.

Vineri, 15 martie. Dialogul despre literatura dialectală bănățeană a fost prilejuit de apariția antologiei realizate de Ioan Viorel Boldureanu și de lansarea volumului **Izvoare și preocupări dialectale în Banat** de Marcu Mihail Deleanu. La discuțiile privind șansele literaturii dialectale au participat Crișu Dascălu, Vasile Frățilă, Simion Dănilă, Viorel Marineasa, Ion Marin Almăjan, Cornel Ungureanu. Invitat - scriitorul Vasile Barbu din Serbia. Ședința a fost moderată de Ioan Viorel Boldureanu.

Vineri, 22 martie Filiala Timișoara a Uniunii Scriitorilor i-a sărbătorit pe Annemarie Podlipny-Hehn și pe Ilie Cristescu cu prilejul împlinirii unor vârste rotunde. Despre cărțile celor doi, despre rostul lor în Banat, în România și Europa Centrală au vorbit Karl Singer, Lucia Jucu-Atanasiu, Maria Pongrácz-Popescu, Alexandru Ruja, Erwin Țigla, numeroși apropiați ai celor doi. Ședința a fost moderată de Cornel Ungureanu.

CALENDARUL ANIVERSĂRILOR 2013 MARTIE

- 1 martie 1955 s-a născut **Dușan Baiski**
- 8 martie 1935 s-a născut **Radu Ciobanu**
- 10 martie 1940 s-a născut **Slavco Almăjan**
- 10 martie 1953 s-a născut **Slavomir Gvozdenovici**
- 15 martie 1942 s-a născut **Ildico Achimescu**
- 15 martie 1971 s-a născut **Marius Gabriel Lazurca**
- 16 martie 1946 s-a născut **Sabin Opreanu**
- 17 martie 1946 s-a născut **Alexandru Deal (Hegheș Spătaru)**
- 17 martie 1960 s-a născut **Miladin Simonovici**
- 17 martie 1950 s-a născut **Smaranda Vultur**
- 18 martie 1942 s-a născut **Eugen Dorcescu (Eugeniu Berca)**
- 19 martie 1941 s-a născut **Esztero Istvan (Estéro Ștefan)**
- 22 martie 1983 s-a născut **Petra Curescu**
- 24 martie 1932 s-a născut **Beatrice Stanciu**
- 28 martie 1952 s-a născut **Lucian Ionică**
- 28 martie 1940 s-a născut **Iulia Schiff**
- 29 martie 1948 s-a născut **Ion Căliman**
- 30 martie 1939 s-a născut **Florin Bănescu**
- 31 martie 1948 s-a născut **Iosif Caraiman**

! SÂMBĂȚĂ | 30 MARTIE 2013 | ORA 19,00 |
! GALERIA JECZA |
! VIENA | TIMIȘOARA |
! DOUĂ POZIȚII | ZWEI POSITIONEN
! MICHAEL KOCH | MARCUS ZOBL |
! VIENA |
M. A. JR. JAZZ QUARTET ETHNO PROJECT
! ȘTEFAN OLARIU | TROMPET | FLÜGELHORNEDY
BOGDAN | PIANSZEKERES FERENCZ | TOBE
! MIRCEA ARDELEANU JR. | CONTRABAS | ȚAMBAL |
LINK UNIT part III

TIMIȘOARA
CAPITALĂ
EUROPEANĂ
A CULTURII
ORAȘ CANDIDAT

"AS VREA SĂ AM DARUL DE-A MA REINVENTA"

ANCA MIZUMSCHI

Eugen Bunaru: "Anca Mizumschi este una dintre cele mai puternice și mai adevărate poete din câte am putut citi în ultimi ani." Am reprodus întocmai o judecată valorică, tranșantă, semnată de Simona Sora pe coperta IV-a a volumului *Versouri*, publicat în anul 2010 la Editura Humanitas. "Rostiri" de acest gen au întâmpinat, sub semnătura de prestigiu (Alex Ștefănescu, Șerban Foartă, Dorin Tudoran, Liviu Antonesei), și celelalte cărți pe care le-ai publicat până în prezent: *Est*, Viitorul Românesc, 1993; *Opera Capitală*, Editura Albatros, 1995; *Poze cu zimți*, Editura Brumar, 2008; *Anca lui Noe*, Editura Humanitas, 2009; *În moalele cerului*, Editura Brumar 2012 și recenta ta Antologie, *Carte De Citire* (ediție bilingvă, în română și în spaniolă), apărută la Editura Blumenthal și lansată în Timișoara, la finele anului trecut, într-o seară bacoviană de decembrie (*potop e-napoi și -nainte*). Am făcut acest recurs la o memorie bio-bibliografică, pentru a-mi exprima o sinceră mirare. Cum se împacă recunoașterea (cvasiunanimă) a valorii poeziei tale cu discreția publică a poetei Anca Mizumschi? O discreție aproape deloc cultivată astăzi, *zgomotul și furia* (aparițiilor în public) dovedindu-se metode curente și cvasigarantate ale afirmării și succesului literar...

Anca Mizumschi: Cred că întrebarea ta are două răspunsuri absolut distincte. Nu știu dacă mă pot pronunța în ceea ce privește "recunoașterea cvasiunanimă", așa cum ai denumit-o tu. Toate persoanele pe care le-ai enumerat sunt mai mult sau mai puțin persoane pe care le cunosc din viața mea privată, oameni dragi mie cu care schimb păreri literare și cu care corespundez, oameni datorită cărora am învățat foarte multe despre... Nu am avut vreodată parte de vreo recunoaștere de alt tip, nu figurez în absolut niciun dicționar al scriitorilor români, nu sunt invitată să particip la evenimentele organizate de Muzeul Literaturii Române și nu sunt nicidecum o obișnuită a festivalurilor de poezie, ceea ce mă face, cu atât mai mult, să apreciez recunoașterea publică a celor pe care tu i-ai enumerat și cărora le sunt în mod evident profund recunoscătoare. A doua parte a răspunsului privește "zgomotul și furia". Până acum, viața mi-a demonstrat că de câte ori am fost mai încrâncenată, mai încăpățănată în ideea de a obține ceva, ori "victoriile" respective nu au durat în timp, ori efortul a fost disproporționat de mare, astfel încât am încetat să cred de mult și în zgomot și în furie; cred doar în lucrurile care se împlinesc firesc, în cele care fac parte dintr-un rost natural al lumii. Îi cunosc foarte bine pe cei care își asigură afirmarea succesului literar prin această metodă și pot spune că nu îi judec, dar pentru mine nu este o soluție, nici în scris, nici în viața reală.

- Într-o scurtă postfață la același volum, *Versouri*, intitulată "Treizeci de ani de interioritate", scrii despre "cărțile care se pot pierde în oameni" și faci o trimitere la "Corabia lui Sebastian" de A. E. Baconsky. O carte pe care ai citit-o în 1978 cu puterea de înțelegere a vârstei de-atunci. Cum anume au marcat A. E. Baconsky și acel volum al său - un eveniment literar în epocă - începuturile tale poetice, drumul ales de tine în poezie?

- *Versouri* este o carte aparte, cartea unei ispășiri, o carte prin care m-am eliberat cumva de amintirea obsedantă a tatălui în sens freudian și am avut nevoie de această eliberare ca să pot porni pe drumul meu. A. E. Baconsky a fost poetul preferat al tatălui meu, pe care nu l-am întâlnit niciodată fizic, deși ar fi putut. Atunci când i-am citit biografia lui Baconsky am rămas șocată de similitudinile din destinele

celor două familii, Baconsky și Mizumschi, aceeași istorie a refugiaților din Basarabia, aceeași genealogie de preoți și aproape același destin ulterior pe pământ românesc. Era cumva firesc ca tata să se identifice cu el și gestul de a mi-o dăruia a fost evident un gest simbolic, mă făcea cumva "moștenitoarea" lui, moștenire spirituală care, în timp, avea să se demonstreze că a fost în egală măsură o mare bucurie dar și o povară grea. La vremea respectivă nu aveam cum să înțeleg *Corabia lui Sebastian* și nici nu știam că a fost un eveniment în epocă apariția volumului, dar i-am perceput foarte bine simbolistica și asta m-a marcat în mod evident. De ce a ales tata cartea asta ca un fel de "carte de căpătâi" nu o să aflăm niciodată, pentru că tata a murit în 1996 și niciodată nu l-am întrebat, dar nu acesta a fost momentul începuturilor mele poetice, ele existau deja și gestul tatei doar le-a confirmat, asemeni pachetului de cărți pe care îl primești de la școală atunci când ieși premiul întâi.

- "Mi-e frică să mă trezesc într-o dimineață/și să nu mai pot să scriu..."// Așa începe un poem al tău, cu un titlu care spune, la rândul-i, mult: *Frică seacă*. Poemul acesta mi l-a reamintit pe Bacovia. El "zice": *Și jalea de-a nu mai putea face un vers*. Până la urmă este o spaimă care pare să-i bântuie dintotdeauna pe poeți. Cum ai "diseca", în câteva propoziții, propria ta frică?

- Cred că este o frică destul de comună în rândul oricărui creator, nu numai al poezilor. În timp, am învățat destul de greu și dureros să conviețuiesc cu ceea ce este denumit în mod curent "latura mea artistică". Este evident că mecanismul de a scrie vine la pachet cu hipersensibilitatea, cu senzația că uneori trăiești ca o rană deschisă, cu certa vulnerabilitate în fața realității și cu conștiința faptului că ești de cele mai multe ori neîncadrabil într-o viață socială percepută ca fiind normală de marea majoritate a populației și că această neîncadrare are un preț de plătit cumva. Una din frici provine tocmai din inadaptabilitate și din senzația că în orice moment vei fi copleșit de ele, că e prea mult și vei ajunge la anihilare prin depresie sau extenuare, că va veni un moment de catalepsie în care vei ceda. A doua frică este pur literară. Când ajungi la un anumit nivel, nu mai poți să scrii "prost" decât dacă, știi și eu, te apuci de lucruri neconvingătoare sau te degradezi mental, în schimb poți cu foarte multă ușurință să te manierezi, să scrii la nesfârșit aceleași lucruri pe aceeași tonalitate, ceea ce până la urmă poate e de dorit pentru unii, pentru mine însă nu. Îmi este frică de maniere, de autopastășare și aș vrea să am darul de a mă reinventa ca un mare actor la fiecare rol nou. Cred că versatilitatea este ambiția mea cea mai mare în scris în momentul de față, nu vreau să mă rescu la nesfârșit.

- Să ne întoarcem la debutul tău. Când și în ce revistă ai publicat prima poezie sau primele tale poezii? Ai vreo amintire deosebită legată de acel moment și cine ți-a fost, să-i spunem așa, nașul literar? Cine te-a descoperit?

- În 1984, am publicat în suplimentul literar al Scânteii Tineretului, SLAST, o proză cu țărani scrisă în maniera lui Marin Preda, pe care am trimis-o într-un plic la redacție, posesorul rubricii fiind Alex Ștefănescu. Am foarte multe amintiri, pentru că Alex nu numai că mi-a publicat proza, dar mi-a și făcut portretul acela de față trufașă a unui plantator de cafea, pe care l-a evocat de mai multe ori de-a lungul timpului. Probabil că așa și eram, la 19 ani toți suntem trufași....

- Ai debutat editorial în 1989 cu volumul *Departa de Hemingway*. La ce editură a apărut și ce ecouri a avut această primă carte? Citindu-ți recenta antologie, am dedus că nu ai reținut

texte din ea. Nici nu am reușit să o procur. A fost, cumva, o carte de proză, de eseuri?

- Eu am debutat scriind proză, și *Departa de Hemingway* este o cârțulie, nici nu știu cum să o numesc, care conține trei proze scurte, cumulat cam vreo 40 de pagini A4 dactilografiate, care a apărut în suplimentul revistei "Convingeri Comuniste", revistă alintată Coco, în care au apărut marea majoritate a nouăzeciștilor. Nu ai cum să o găsești, pentru că este o mică broșură bricolată manual de mine din paginile de interior ale revistei, pe care le luai, le tăiai, le capsai singur și apoi o dădeai prietenilor. Cred că mai am eu una sau două pe acasă și am fost foarte emoționată când am văzut că domnul profesor Mircea Martin păstrează una cu dedicație, chiar de atunci, din septembrie 1989; a adus-o când s-au reluat după mai bine de douăzeci de ani ședințele cenaclului Universitas, în martie 2012.

Nu știu care este anul debutului meu editorial. Am fost contactată odată de o echipă de la Academia Română pentru un dicționar al scriitorilor români și o doamnă de acolo m-a pus să "șterg colbul de pe cronici" căutând cele mai vechi apariții ale mele, explicându-mi atunci că anul de debut editorial este anul primei apariții într-o publicație cu răspândire națională și, atunci, înseamnă că am debutat în 1978 în revista "Cutezători", care avea un tiraj național foarte mare și unde mi-au apărut două poezii, apoi în 1979 am avut deja o apariție sau două în "Flacăra" condusă de Adrian Păunescu; era o ultimă pagină cu poeziile olimpicilor la limba română sau cam așa ceva, mai am revista, dar nu îmi aduc aminte conjunctura și, tot în 1979, am fost descoperită de echipa de la "Tomis", Gabriel Rusu și Nicolae Motoc și au apărut primele poezii acolo. Un alt an al debutului ar putea fi considerat, dacă vrei, 1989 cu *Cartea cea mai mică* și un altul, cel pe care l-am luat eu în considerare, 1993. Am ales anul 1993, pentru că atunci a apărut la "Viitorul Românesc" primul meu volum de versuri care era

adunat și gândit ca un volum de sine stătător pentru publicare, toate celelalte apariții fiind, mai mult sau mai puțin, conjuncturale. Volumul respectiv se numea *Est* și erau de fapt două plachete de poezie distincte într-un singur volum, prima dintre ele fiind semnată de Daniela Zeca.

- "Ne scriam poeziile așa cum alții își trec pe cruce/anul nașterii și apoi o liniuță/fiecare volum ne amâna moartea/cu un singur rând/bătut la mașina de scris"// Îți vei recunoaște, firește, aceste versuri din frumosul poem *poze cu zimți* dedicat generației '90, din volumul cu același titlu (Ed. Brumar, 2008). Ce a însemnat, ce (mai) înseamnă pentru tine apartenența la generația '90 de care, în finalul poemului, mărturisești că ți-e dor? Și, în genere, cum te raportezi la ideea (în mare vogă, la noi) de generație?

- Nu mă raportez la ideea de generație, am spus-o aproape în fiecare interviu și o spun și acum. Cred că din fiecare generație rămân doar vârfulurile ei care nu au nevoie de umbrela generaționistă; ele ar fi existat oricum. Dar, dincolo de categorii teoretice, mă simt în viața reală aparținând generației '90. Sunt oameni pe care i-am întâlnit când eram foarte tânără, cu care am trăit zile sau seri sau nopți discutând, oameni cărora le cunosc cărțile, copiii și nevestele și unora dintre ei le cunosc corțile. Nu am cum să nu fiu dintre ei, este timpul vieții mele comun cu timpul lor și, dacă o să vă uitați în urmă, o să vedeți că obsesiile unei generații nu sunt exportabile. Mi-e dor de spiritul nostru de atunci, dar îi prefer pe toți nouăzeciștii mei cei de acum, cuminiți de viață și înțelepțiți în cărți.

- Apropo de generații, ai frecventat, în anii începuturilor tale poeticești, cenaclurile literare ale epocii? Cu ce impresii ai rămas?

- Am frecventat coerent două cenacluri timp de vreo patru-cinci ani: cenaclul Universitas condus de profesorul Mircea Martin și cenaclul Junimea condus de Ovidiu

S. Crophmălniceanu. Ambele se țineau în clădirea Universității de pe strada Schitul Măgureanu, unul marți și unul vineri, săptămână de săptămână, în aceeași seară. Și am mai frecventat sporadic cenaclul lui Laurențiu Ulici, care era la Casa de Cultură a Studenților - Grigore Preoteasa. Sunt încă foarte vii impresiile mele de atunci și este normal să fie așa, pentru mine au fost o școală de literatură, unică de altfel, la care aveam acces în perioada aceea de studentă medicinistă. Iar amintirile sunt foarte frumoase și multe; de exemplu, una dintre ele este atunci când a citit Cărtărescu primele pagini din "Levantul" la Junimea. Stăteam aproape de el și îmi amintesc foile scrie de mână cu multe tăieturi și figura lui Croh când a început să comenteze cu faimoasa pipă stinsă în mână. Ce pot să vă spun? Amintirea vieții de acolo înseamnă și prezența lui Cristi Popescu, Mircea Nedelciu și alți oameni dragi pe care nu îi mai pot vedea acum. A fost o perioadă încărcată de literatură, de prietenii și de o boemă plină de inefabil și de dorința de a scrie și de a ne apărea cărțile, pe care nu am mai regăsit-o niciodată în cinismul blazat al generațiilor de după. Probabil că noi, ultima generație care a debutat cumva sub comunism și care doar speram să ne apară o carte undeva, cândva, fără să știm dacă va apărea vreodată, am fost totuși mult mai constructivi decât ceea ce a urmat și stau să mă gândesc dacă nu cumva cenzura și dușmanul comun, Partidul Comunist Român, nu au avut un rol paradoxal benefic pentru spiritul generațiilor de atunci. Lipsiți aproape total de miza publicării și recunoașterii publice eram mult mai onești unii cu alții și mult mai onești în fața literaturii în general.

- **Scrii undeva: "Cuvintele au o tensiune proprie în creierul meu, scrisul fiind eminamente catarctic." Sau în altă parte: "Cărțile dor, ca și oamenii și hârtia lor se zbărcește retrăgându-se în alte lumi..." Acest motiv, al scrisului, al cuvântului, al cărții înseși, apare obsesiv în poemele tale, nefiind, totuși, vorba de o tratare din unghi textualist.**

- Așa arată relația mea cu scrisul și cuvintele și acestei relații i se datorează afirmația că scriu de când m-am născut, pentru că, pe vremea când nu știam să pun litere pe hârtie, fabulam spunând tuturor povești inventate de mine în lumea mea imaginară. Nu știu să explic, așa cum nu știu să explic cum vede un pictor culorile în cap sau cum aude un compozitor muzica înaintea de a scrie notele pe hârtie. Cuvintele se leagă în capul meu în mod diferit, au tonalitate, tensiune interioară și texturi, știu când se leagă bine și când se leagă rău, dar nu știu să explic cum se întâmplă asta, pur și simplu simt. De altfel e destul de evident și nu disimulez. Există o persoană care este la rândul-i scriitor și a locuit mult timp cu mine în casă și a sesizat cu ușurință asta, pentru că spunea la modul anecdotic: *Anca scrie poezie cum dă Hagi gol cu piciorul stâng de la mijlocul terenului. Dacă îi întrebi și pe unul și pe celălalt nu va ști niciunul să îți explice cum face.* Revenind la registrul neanecdotic, poate de asta se spune atât de des despre mine că sunt o poetă autentică?

- **S-au făcut unele analogii între poezia ta și poezia unor poete de vârf ale literaturii române contemporane: Marta Petreu, Mariana Marin... Același Alex Ștefănescu în prefața volumului *Poze cu zimți* avansa o astfel de apropiere, referindu-se la ceea ce numea el "o poezie a refuzului". Care este propria ta percepție?**

- Aceeași. Mă identific cu Madi Marin pe care o consider o voce singulară de un talent copleșitor și cu luciditatea Martei Petreu. Aș mai adăuga că există și o latură de cosmos mistic cu puncte comune cu poezia Ilenei Mălăncioiu, cu care am vorbit deseori despre asta, poate ceva mai sublimat dar deosebit de prezent în ultimul volum, *În Moalele Cerului*, pe care îl consider cel mai bun volum de poezie pe care l-am scris până acum. Pentru mine este destul de evidentă apartenența la această tipologie poetică, iar dacă voi fi considerată vreodată sau nu o poetă de vârf vom vedea, mai sunt confirmări de primit și drumuri de

străbătut până acolo. Sper să am sănătatea, puterea și până la urmă șansa să le străbat.

- **Tot Alex Ștefănescu, în aceeași prefață, scria: "Cele mai frumoase poeme de dragoste scrise în limba română în ultimii ani se găsesc în această carte." Este dragostea "vinovată" pentru o bună parte din poeziile pe care le-ai scris, Anca Mizumschi?**

- Cred că întreaga mea poezie este o pendulare între eros și agape, nu mă pot rupe de dimensiunea metafizică a ceea ce ar trebui să aducă conștiința umanului în noi, dar în același timp am nevoie de consistența realului, de atingeri, de mirosuri, de pofta de a trăi și de pofta de a scrie, de explozii de culoare și de pete de liniște, am nevoie în egală măsură de textura materială a lucrurilor dublată de sensul existenței lor. O definiție complicată a iubirii... Și de aici, în poezii, fuga și întoarcerea și negarea și o listă lungă de începuturi care, până la urmă, duc tot la scris.

- **Ți s-a întâmplat să întâlnești în lumea literară, atâta cât o cunoști, cât ai cunoscut-o în mod direct, manifestări ale ipocriziei, ale invidiei, ale spiritului de gașcă sau ale concurenței neloiale?**

- Da, normal că mi s-a întâmplat, eu nu trăiesc în niciun turn de fildeș și sub niciun clopot de sticlă. Am avut parte de toate cele înșirate de tine aici și de încă multe altele de care nu vreau să îmi amintesc și când spun că nu vreau să îmi amintesc sunt foarte sinceră. Încerc de fiecare dată să ignor cu eleganță competitivitatea externă care este câteodată acerbă în lumea scriitorilor și să mă focalizez pe propria mea competitivitate, cea internă, aceea prin care îmi doresc ca următorul volum să fie mai bun decât cel anterior, cursa cu obstacole dintre mine și mine, singura în care cred cu adevărat, singura care nu rănește pe nimeni și care, spre deosebire de cealaltă competiție, nu este un joc de miză nulă.

- **Cărțile pe care le-ai publicat până în prezent sunt și obiecte artistice în sine. Cum ai reușit, cum ai colaborat cu editurile, cu cei care s-au ocupat de ținuta grafică a cărților?**

- În primul rând am avut șansa de a avea numai editori profesioniști, oameni de la care am învățat foarte mult. Ei s-au numit Dumitru Radu Popescu, Geta Dimisianu, Robert Șerban și Lidia Bodea, ultima carte – antologia - fiind scoasă de Daniel Silviu Petre, care este poate un editor la început de drum, dar pe care îl admir pentru curajul de a încerca să construiască cărți vii într-o lume literară blazată și adeseori ostilă. În al doilea rând, îmi lucrez cărțile numai cu oameni cu care comunic și, dacă se poate, sunt și prietenă. O carte este un organism viu. De la teancul inițial de foi, sau mai nou fișierul electronic, până la cartea finală e un drum lung. Nu ai cum să îl parcurgi alături de cineva cu care nu comunic și în care nu ai încredere. În plus, eu sunt un autor care își lucrează toate variantele cărților până la obsesie, mă implic în dimensiunea fonturilor, în tehnoredactare, în imaginile din interior și în grafica de copertă; toți editorii mei știu asta și mă acceptă așa cum sunt. Pentru mine, o carte se aseamănă cel mai mult cu ideea de căsnicie, în sensul clasic al sus-numitei instituții - ai nevoie de încredere reciprocă și ai nevoie de dorința comună de a construi ceva durabil în timp sau, hai să nu generalizăm, eu am nevoie de toate acestea ca să pot face o nouă carte și până acum am fost privilegiată sau, pur și simplu, norocoasă pentru că i-am găsit pe cei care au avut încredere în mine și în cărțile mele și au acceptat să construim cărțile "noastre". Consider că dacă volumele mele arată ca niște obiecte artistice este în principal meritul editorilor mei, apoi al pictorilor care mi-au încredințat imaginile lor și numai în final meritul unor texte, semnate Anca Mizumschi, care fără ei ar fi rămas un fișier inert într-un calculator.

- **Ai avut vreodată sentimentul că un poem la care lucrezi, pe care tocmai îl scrii, nu-ți "iese"? Cum reacționezi în asemenea – posibile - momente?**

- Mi se întâmplă destul de des. Îl las să dospească, nu mă agăț cu disperare de nimic, las fiecare poem să își găsească singur calea

spre a ieși la lumină. În opinia mea, în poezie cu cât forțezi mai mult, cu atât ești mai departe de ea și probabil și de tine.

- Există ceva anume din anii (relativ puțini, din fericire) trăiți de tine până în 1989 care ți-a marcat, într-un fel sau altul, cursul vieții?

- Aveam 25 de ani în 1898, nu cred că au fost puțini, apucasem să termin Facultatea de Medicină și să îl nasc pe Tudor în 1988. Cred că sunt marcată... Primul meu volum apărut în 1993 se numește *Est* și este dedicat mamei mele care m-a adus pe lume în est și are ca temă centrală frigul. Frigul din case, întunericul și frica. O să îmi aduc aminte toată viața morțile prin avorturi septice ale unor femei atât de tinere, mizeria, cozile umilitoare și foamea pe care eu nu am trăit-o niciodată fizic, dar care mă apăsa prin dramele din jurul meu. Pe vremea respectivă, comunismul mi se părea veșnic și nu am crezut niciodată că azi o să ajung la a opta carte, că o să scriu ce vreau și tot ce scriu eu o să apară. Aș vrea să îi întrerup câteodată din lunga jelanie pe toți scriitorii de azi care se plâng cât de greu este să trăiești în România în 2013 și să scrii și i-aș întreba dacă au vreo idei cum este să fii obligat să nu scrii?!?! Să îți fie frică să vorbești chiar și în șoaptă în propria ta casă, să ajungi să îți negi lumea ta interioară doar ca să nu îți pierzi mințile, să ajungi să îți pui în primejdie familia doar spunând ce gândești. Întoarcerea în acel trecut e un exercițiu pe care eu îl fac, uneori, pentru că mă ajută să îmi mențin, ca un fel de igienă mentală, starea de "umilință" a scrisului - niciodată a scriitorului - și mai ales îmi menține recunoștința pentru tot ce mi-a fost dat.

- **Antologia (bilingvă), pe care ai publicat-o la finele anului trecut la Editura Blumenthal, *Carte de citire*, are următoarea dedicație: *Fiilor mei. Ce rol are acest unic sentiment – matern - în laboratorul intim al scrisului tău, al creației tale?***

- Cărțile mele și copiii mei - enumerare într-o ordine aleatorie, pentru că nu există un loc doi în ierarhia asta - sunt cele mai importante lucruri din viața mea și mă raportează la ele în permanență. Nu îmi imaginez cum ar putea arăta existența mea de acum fără ca aceste două repere majore să existe, de aceea, atunci când a apărut ideea *Cărții de citire*, cel mai modest-orgolios titlu de carte, cum oximoronic a afirmat Daniel Silviu Petre, dedicația pentru fiii mei a venit în mod firesc. Cred că una din puținele moșteniri pe care le pot eu lăsa copiilor mei, atât cei născuți de mine, cât și copiilor mei spirituali, este o carte de citire, o carte pentru citire, o carte care îndeamnă la citit.

- **A devenit un clișeu afirmația că poezia nu se mai citește, că nu mai are viitor, că poeții se citesc ei între ei. Oare așa să fie? Tu de ce și pentru cine (mai) scrii poezie, Anca Mizumschi?**

- Pentru oameni. Eu nu am un serviciu zilnic care să mă lege de lumea literară și ca atare nu beneficiaz de mecanismele obișnuite

de promovare din cadrul breslei, pentru că trăiesc oarecum în afara ei și, atunci, singura mea șansă reală de a face cunoscut ceea ce sunt și ceea ce fac a fost să ajung la cât mai mulți cititori. Asta a însemnat evenimente la care am muncit crâncen, am făcut drumuri în țară pe banii mei, am cărat materiale de expoziție cu mașina mea, am scris comunicate de presă, am dormit pe apucate și am căzut din picioare de oboseală, dar de fiecare dată până acum, ca și în seara de decembrie în care ne-am cunoscut, am întâlnit oameni care au venit pe viscol pentru mine, oameni cu care, mai apoi, de obicei devin prietenă și cărora le sunt datorare moral. Orice scriitor are nevoie de sprijin în afirmare, este o nebulie să îți imaginezi că poți reuși fără ajutor. Dacă aș avea în spate o instituție culturală care m-ar ajuta la promovare mi-ar fi mult mai ușor, dar important mi se pare faptul că nu regret absolut nimic din tot ce am făcut până acum în domeniul acesta oricât ar fi fost de greu. Ca să revin la fondul întrebării tale, am capacitatea de a mă bucura de fiecare nou cititor care citește o poezie de a mea și, ca să citez un vers dintr-o poezie semnată Anca Mizumschi, "eu nu sunt obsedată de numere". Este evident că mi-ar plăcea să ajung la mult mai mulți oameni decât o fac acum, dar deocamdată atât pot face eu cu puterile mele.

- **Mărturiseai încă prin 2010: "Am proiecte poetice pe care le-am început acum șapte ani..." Și, fiindcă suntem la început de an, sunt ispitit să te întreb: la ce lucrezi, ce carte, ce cărți noi ți-ai propus să publici?**

- Anul 2012 a însemnat apariția a două noi cărți, *În moalele Cerului*, la editura Brumar și *Carte de citire* la editura Blumenthal, ambele edituri din Timișoara, oraș în care, iată, apare și primul meu interviu din 2013 și cu care am o legătură specială. Și mai există o carte începută în 2012 și care va apărea, numai în format electronic, la editura Liternet, la începutul lui februarie 2013. În total sunt trei cărți și, după cum îți spuneam, eu va trebui să mă ocup de promovarea lor, ceea ce îmi va lua energie și destul de mult timp, pe care e drept că aș prefera să îl petrec scriind. Există și două cărți noi, dar nu aș vrea să vorbesc despre ele și dintr-un soi de superstiție. De fiecare dată, când am vorbit despre cărțile mele la timpul viitor, s-a întâmplat ceva, s-au desființat edituri, s-au tăiat bugete, fonduri și liste și m-am trezit că realitatea sfârșitului unui an nu mai are nimic în comun cu cea a începutului aceluiași an. În plus, după atâția ani de scris și de lume literară, cred din ce în ce mai mult că o carte are un destin propriu, ea apare atunci când trebuie să apară, își trăiește propria viață, apoi dispare ca și când nu ar fi existat sau rămâne în istoria literaturii lumii pentru secole și cel care o scrie nu va ști niciodată de la început.

Interviu realizat de
EUGEN BUNARU

ZIMTII "DIN IMAGINE"

TUDOR CRETU

În *moalele cerului* e o parafrază evidentă. Care fixează/vizează atât punctul vital, cât și pe cel (mai) "devitalizant", un centru, ca în artele marțiale, "interzis". O Zonă sensibilă în ambele sensuri: receptivă și fragilă. Și senzorii fantasmatici s-au declanșat instant: denim leșios, cald – griș amestecat cu cerneală. Urmele de lingură se întăresc. El e portalul, "Ceafa" cerului. (Scriu pentru *Orizont*, după doi ani. Ca apa or trecut, ca...O apă, așa, care nici nu mai "sticlește". Și...).

Ritualurile Ancăi Mizumschi, cele familiale mai ales, aduc, puținel, aminte de Cristian Popescu. O discretă afinitate de generație, care nu se developează, însă, în exces. Ci trece, "se pierde" în felul, grațios, al unei adieri: "bunicii făceau o groapă în pământ/unde încăpeam toți ca într-un uter, un fel de autobuz de familie./Apoi ne strigau pe nume de două ori pe an: de Crăciun și în ziua de Paști". Sau: "mi-am dorit întotdeauna o fotografie de familie în care tata/să se uite drept în obiectiv ca un cerb împușcat din greșeală și mama/ să se aplece asupra lui ținându-i capul drept și moale ca să moară frumos". Un straniu mixaj în care mortul "lunecă" spre statutul de exponat, în timp ce femeia apare într-o ipostază proteguitoare și inițiată, de oficianță a unui rit, tandru, de trecere. Totul, pe fondul unui anumit kitsch, sumbru e drept, de ilustrată, al unui tragism duos: "c-așa se cuvine, să fim dreپți, să stăm dreپți până și-n pozele/la care nu se uită nimeni sau la care mă uitam numai eu când eram copil/și-mi spuneau toți povești/despre moarte". Cadrele "obiectului contemplaiei" sunt redefinite, tiparele resubstanțiate. Constantă e și "ruperea" versului spre finalul poemului, trecerea de la stihul amplu, la cel abrupt, redus la cuvintele/conceptele-pivot. O ruptură, de ritm și nivel, care constituie unul dintre cele mai expresive accente: "Apoi tot mama și-a suflecat mâncicile și a zis ajunge!/și am văzut-o cum a început să ne strige pe nume, cum ne-a așezat unul în spatele celuiilalt fără să ne atingă, cum a venit după noi:/haideti să ne întoarcem acasă/nu am ce să fac/trebuie să vă nasc/că așa v-a fost vouă scris pe lumea asta./Lumină și frig". "Ordinea" devine înșiruire serială, reificantă.

Un alt specific...ritualic rezidă în acuitatea corespondențelor, a precizării lor: "Atunci când am să mor or să îmi ia cicatricile de pe corp și or să le așeze altfel. Brățările de pe gleznă/or să mi le pună în dreptul urechilor ca niște cercei atârănători/ (...)/Puțin mai sus de șolduri o să am o curbura mai largă așa cum coboară uneori autostrăzile înspre ocean/și în dreptul sânelui stâng, numai în dreptul sânelui stâng/acolo unde or să îmi lase încă o dată pe loc inima,/ o dună de nisip aurifer". Sunt poeme-construct, *scheme ritualice*, cu o sintagmă din alte...cărți/discipline. La Anca Mizumschi, cicatricile și rănila împodobesc. Sunt, ca mai sus, bijuterii sau, ca în *Comerțul cu răni*, globuri: "Singurul lucru pe care îl aveam erau rănila./Stăteau agățate de noi ca niște globuri de Crăciun strălucitoare/ pe dinafară și de câte ori răsărea soarele le puneam în lumină/să le vadă și ceilalți". Distincții identitare care și-au pierdut, însă, net, statusul din poezia "veche".

Definitorii sunt și "locuirile"-retragere, spațiile claustrale, ambivalente, protectoare și strivitoare, nu lipsite de o voluptate morbidă: "să locuiești tot timpul/sub plăcile albe de faianță/dezinfectate de primărie/ unde mortarul e umed/și aerul cald, iar lumea e un pliant/cu tiraje de masă/distribuit direct/ în sala de nașteri". E registrul clasic al virtualității, al reveriei situate sub semnul conjunctivului. La fel de semnificativă e și reveria..."optativă", acerbă, expresă: "aș vrea să scriu o poezie pentru un blid de mâncare/ca un refugiat, ca un cerșetor fără acte/care nu poate duce acasă o bucată de pâine la copii./aș vrea să am răni în dreptul picioarelor în timp ce/mi se cere să recit/ cea mai frumoasă poezie din viața mea/în schimbul unui bol de supă/și atunci când trăiesc/supa fierbinte să îmi curgă pe față/ /ca un preț fix". Un poem al precarității și vitalismului. Al senzualității și dârzeniei. Condiționarea poeziei de cea mai materială și brută cauză, bucată de pâine, "bolul de supă", instituie o "reciprocă" de subtext: doar poezia scrisă/spusă pentru a supraviețui, pentru prea-zilnica "rație", supraviețuiește. Sens în care privilegiate sunt ipostazele "fără acte": refugiatul, cerșetorul. Viața devine fierbințele, arsură. E "prețul fix" plătit pentru accesul la o anumită autenticitate, de dincolo de profunzimile "obișnuite". Și, în aceeași măsură, o nostalgie cu semn răsturnat – tinzând spre verismul catacombei sociale, al marginii mizere – nostalgia, zic, a poeziei de care viața depinde la propriu. Și care abia ea răscumpără.

"Nu mai vreau să scriu deloc/vreau numai să rămân pe hârtie ca amintirea unui toc/din acela din care cerneala curge limpede, liniștitoare și hârtia/semăna cu pielea mea de copil și cerneala avea altă culoare/și mama și tata tineri râdeau". Prea-plinul cernelii, al curgerii ei terapeutice și prea-plinul vieții. În *Desfăcătorul argintat de conserve*, din antologia *Carte de citire* (Blumenthal, 2012), reveria e "instrumentalizată" de o cu totul altă manieră, pe linia unui "ceva" misterios, inefabil: "mi-ar trebui totuși ceva, să găsesc în cutia de scrisori/un bilet despre mine sau un abonament la un tren/de mare viteză sau carnetul meu de cecuri/în albă sau măcar o daltă subțire/ca un desfăcător argintat de conserve/cu care să deschid o scoică/fără să mă rănesc". Dincolo de o(rice) interpretare sexualizantă, de virilitatea "argintată" a desfăcătorului, tensiunea e și rodul contrastului dintre concretețea metalică a ustensilelor și ambiguitatea, imaterialitatea "tainei" a, în fapt, miezului poetic.

Asprime și austeritate, o poezie cu muchii, a clinch-ului dintre puritatea și fragilitatea fondului și o expresie adesea dură, "zimțată". Extazele își păstrează, la rândul-le, cicatricile: "Atunci când am să plec lumea/se va schimba cu totul, cicatricile mele vor împodobi pe altcineva./iar eu voi pluti în vidul cosmic ca o mireasă/dezbrăcată". Nu de o nuditate beatifică e vorba aici, ci de una aparent "profanatoare", de o vidare identitară. E o trăsătură, traumatizantă, a acestor extaze poematice: "Vino lângă mine mi-ai spus./cu brațele înconjurat peste umeri/și fața îngropată/în fața mea. O să începem/eu din tine/și tu din mine până când/

vom mirosi amândoi la fel./până când vom fi amândoi aceeași depărtare./doi frați siamezi spate în spate/care se ating/cu degete oarbe//pe rând". O contopire-handicap(antă),

care anulează mirajul mitologic/androginic. Și o cunoaștere tactilă marcată de o senzualitate primitivă. E "legătura" care abolește, degenerativ, polaritățile.

PARANTETICELE

Paranteticele sunt un experiment. Texte de varii tipuri, literare și nu numai, și reprezentările instantanee pe care le stănesc. La nivel de vers, cuvânt etc. "Contribuțiile" mele sunt marcate prin paranteze, originalul îi aparține, de astă dată, Ancăi.

DEALERUL MEU PREFERAT

- fragment -
Îmi cumpăr poezia plătind
(trănesc ceva plat pe tejghea)
la fiecare colț de stradă (floare și mototol;
petală și staniol) câte o doză de drog
sunt trecută pe mai toate foile de credit
(miros de detergent, nume tivit)
ale lui Dumnezeu la rubrica
(lungă și dreaptă, plămadă de gips)
împrumut pe viață
(portofelu-i uzat, piele sumbră, plămân)
hârtie de scris, tămâie, țărână
(bulgări aspri, pisați)
cerneală, mir, două puncte
(doi ochi de pește, inversați)
și apoi numele meu
(proaspăt ca mămăliga, galben-tuleu).

țin (o grisină trasă-n picuri de splină) în
mâna (lucioasă, întunecoasă ca șina) cu
vene sparte (furtunuri taciturne) încă de
la botez (n-am lătit pe nicovală, n-am lipit
cu orez).

STAȚIILE DE METROU

-fragment -
Iubirea asta n-are ritm, (și sârmele-n reșou
sunt terne, drepte) n-are spațiu
(se-ntunecă și scorojește ca teflonul)
încalcă toate regulile stabilite
(toate reliefurile fierte, de pilaf – s-a ras și
brânză peste)
de bunul Dumnezeu
(El nu dă cu căciula de pământ, și-o îndeasă,
dimpotrivă, calm, până se face întuneric)
fără să mire pe nimeni nimic
(să-și arate măcar un pic dinții murați)
clipocind în borcanele cu fetuși de la Mina

Minovici
ca să îmi aducă aminte
(să-mi tragă cearșaful de pe creier, să-l
dezvelească festiv)
că au fost și ei odată iubiți
(știuleții se atingeau în lanuri)
de cineva
(un pașnic risipitor)

iubirea asta trăiește în sertarele lăsate libere
(în dreptunghiurile lisergice, îndulcite)
în mobilă, în morminte curate
(șurluite)
în alveole (calde și blânde ca becurile) de
beton de sub
Palatul Parlamentului
(dalele-s cartofi fierți, natur)
Care e mult mai nou
(face bulbuci ca cicul de ou)
Decât ea

MOARTEA TRĂITĂ LA BLOC

Dacă moartea ar locui la bloc
(un pătrățel într-o tablă de ciocolată)
oamenii și-ar pune aripi mari la case
(le-ar umfla ca pe mingi pe cele de șters
praful)
și le-ar muta cu câte o stradă mai jos
(sau ar luneca ca omida pe fluierul epilat)
La fiecare aniversare (întinzi untul mai atent.
cuțitele-s mai late. presari, pe lame, sare)
până când
ar putea merge în vârful picioarelor prin
mormânt
(sau cu niște cioturi stridente, ascuțite –
capace de bic)
prin mormânt
(și ar ticăi ca ceasurile diabetice)
Fără să facă zgomot pe scară

G. CĂLINESCU ȘI TOTALITARISMUL

ALEXANDRU RUJA

Izvorâtă dintr-o foarte bună și amănunțită cunoaștere a operei călinesciene, această carte supune unui examen critic o problemă sensibilă, adeseori exacerbată și scoasă din planul culturii, aceea a relației lui G. Călinescu cu sistemul totalitar. Nicolae Mecu este editorul avizat al operei călinesciene, realizând o ediție critică de ținută, ce presupune nu doar competență filologică, atitudine de critic și viziune de istoric literar, dar și perseverență, tenacitate și răbdare de a cerceta arhive. Simpla enumerare a contribuțiilor arată amplitudinea demersului: *G. Călinescu și contemporanii săi* (corespondența primită) – două volume; *Opere* (2004, cuprinde toate romanele); *Publicistica* (volumele I – VI).

Cartea de față s-a născut în acest proces al editării operei. "Lectura manuscriselor, consultarea periodicelelor la care a colaborat scriitorul, colacționarea edițiilor antume în vederea întocmirii tabloului variantelor, urmărirea ecourilor romanelor în volume și reviste – toate acestea, precum și celelalte operațiuni presupuse de o ediție mai ales atunci când ea se vrea una critică, au scos la lumină un bogat material documentar, pe a cărui bază am întocmit aparatul critic. Minereul mai conținea totuși metal prețios pentru înțelegerea unei opere de primă mărime, căreia i-a fost dat să suporte rigurile cenzurii comuniste și deci, cu un cuvânt călinescian, să-și *adultereze* adevărata față, adică identitatea ei originară, care reflecta pe deplin voința autorului." Edițiile romanelor, corpul documentar referitor și legat de acestea, dar, mai ales, publicistica au oferit un bogat material din care să se poată reface, printr-o atitudine onestă, relația sa cu regimul totalitar. "Fără a pretinde că am descoperit adevărul ultim, cred totuși că am comentat-o cu bună-credință, căutând în textura ei reflexele nu o dată catastrofale ale timpului în care i-a fost dat să fie scrisă și făcută publică" – notează Nicolae Mecu despre publicistică. Cartea este structurată pe marile secțiuni ale operei călinesciene – *Epica, Critica, Publicistica* – cu un capitol final – *Varia* – din care nu lipsește verva polemică, diagnosticul lucid al unor maladii în cultură, atitudinea critică față de abateri de la deontologia cercetării și editării, denunțarea situației mai mult decât precare a edițiilor critice.

Avem, datorită cercetării lui Nicolae Mecu, evidențiate modificările, renunțările, transformările sau completările făcute de G. Călinescu în romanele sale în diverse ediții. Cauzele sunt diverse sau, mai exact, există un complex de cauze care au determinat anumite modificări. Referitor la romanul *Enigma Otiliei*, cu cinci ediții antume (1938, 1946, 1956, 1959, 1961), Nicolae Mecu susține următoarea motivare a transformărilor din text, ce variază de la temperamentul romancierului deschis spre creativitate la adecvarea față de presiunile sistemului ideologic: "Aventura textului călinescian din *Enigma Otiliei* se înscrie între creativitatea nelimitată și conformarea obedientă; între libertatea absolută în fața textului propriu și supunerea la principiul autorității încarnat în diferite instanțe (cenzura, redactorul, criticul)."

O imagine mult mai amplă dar și mai semnificativă privind relația cu sistemul oferă aventura literară și de editare a romanelor

Bietul Ioanide și *Scrinul negru*. Confruntând manuscrisul romanului *Bietul Ioanide*, în forma pe care a avut-o înainte de intervenția cenzurii, cu ediția din 1953, Nicolae Mecu ajunge la concluzia că romanul a fost "conceput *înainte* ca proletcultismul și realismul socialist să fie impus oficial; de asemenea, înainte ca G. Călinescu să accepte derapajele în plan estetic de după 1950". De data aceasta există documente – referate ale cenzurii și editurii, răspunsurile/ intervențiile scrise ale lui Călinescu în care își precizează opinia sau modificările făcute, fragmente din discuția lui Călinescu cu Gheorghiu Dej – și se poate mai ușor observa în ce măsură, cât și cum G. Călinescu a răspuns, s-a conformat sau nu cerințelor ideologice. Modificări sub semnul compromisului a făcut G. Călinescu în cele două romane, dar intuiția creatoare și talentul marelui romancier salvează în cea mai mare măsură textul și îl ține în structura valorii. Doar că tirul criticii proletcultiste a distorsionat mereu valoarea romanelor, cu adevărat evidențiată când o nouă generație de tineri critici își face intrarea în arena literară și atmosfera se ozonează după îmbăcsirea ideologică proletcultistă.

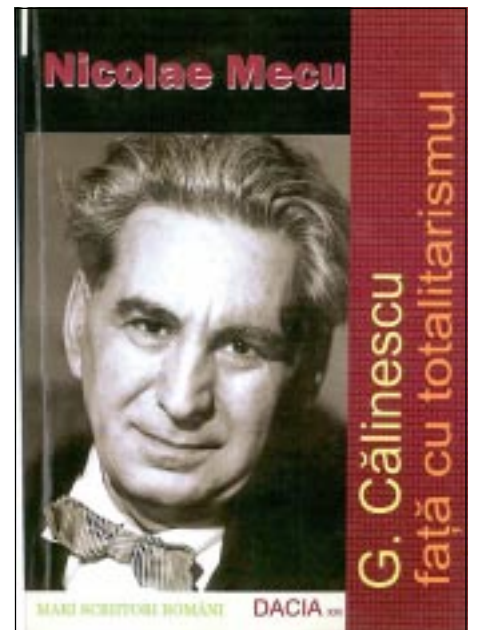
Un capitol sensibil este cel al publicisticii, ale cărei spectaculoase metamorfoze Nicolae Mecu încearcă să le explice într-un registru mai larg, prin contextualizare și asociere de evenimente și situații. "Mutația cea mai spectaculoasă și care va cântări cel mai greu în imaginea postbelică a omului și scriitorului constă în angajarea lui în *jurnalistică politică de partid*. Era un teritoriu nou, deoarece, cum se știe, Călinescu nu făcuse anterior parte din vreo grupare politică și nici nu scrisese în spirit partinic" observă Nicolae Mecu, care face o analiză argumentată și încearcă să descifreze motivele pentru care G. Călinescu a părăsit "turnul de fildeș" și s-a aruncat în amețitoarea vâltoare a publicisticii politice. Are dreptate când afirmă că fenomenul este unul complex și chiar complicat și nu etichetări de tipul carierism, oportunism, interes imediat (social și material) și alte de acest nivel rezolvă problema explicațiilor în cazul unui intelectual de talia și valoarea lui G. Călinescu. Pe de altă parte, nu pot fi nici trecute cu vederea derapajele scriitorului, menținând în acest fel o "imagine triumfalistă și falsă promovată de regimul comunist, care evoca încununarea lui G. Călinescu cu toate onorurile prezentându-l ca pe un mare creator sub faldurile regimului. Este o imagine ce n-a făcut decât să mascheze o gravă fractură, care l-a costat nu numai pe autor, ci întreaga cultură română".

Sunt plauzibile motivele formulate de Nicolae Mecu, pe care le rezum, pentru esențializare, dintr-o argumentație mai largă, pe care autorul o face și pe care n-o reluăm. În primul rând, publicistica din perioada imediat postbelică "scoate la suprafață un puternic *fond de stânga*, greu de redus la rațiuni de conformism interesat". Apoi, în relația cu regimul, ce doar se profila pe atunci, "va fi contat însă și o *imensă capacitate de iluzionare*", după cum "vom găsi că o *seamă de teme ale ziaristului se suprapun pe mai vechi teme ale eseistului interbelic*, acum *reciclate*, însă cu aceeași disponibilitate de iluzionare". O ultimă motivație se referă

la falsele percepții sau confuzii cărora le-a căzut pradă Călinescu, anume "aceea de a crede că pe noul teritoriu este adecvată și acceptată creativitatea pe care teoreticianul «istoriei ca știință inefabilă și sinteză epică» le promovase cu pertinentă și răsunet pe terenul profesiei sale. Era o suprapunere de teritorii, de confuzie a domeniilor, prin care *politica curentă va fi abordată de către comentator ca o ficțiune, așadar din perspectivă estetică*. De aici decurg multe urmări, unele pozitive, altele nu, depinzând de direcția din care sunt citite articolele."

Deși angajat în publicistica militantă, G. Călinescu nu va fi un *răsfațat* al regimului. Sau, mai exact spus, existența sa va balansa între sancțiuni și recompense, între epurări și (re) integrări, între eliminări și (re) chemări. Este atacat de scribi proletcultiști, dirijați ideologic și urmărind nu doar demolarea intelectuală a lui Călinescu, dar, mai ales, propria ascensiune (I. Vitner, J. Popper, Vicu Mândra, I.N. Bălănescu). G. Călinescu răspunde, până mai putea publica, acuzelor; nu a putut, însă, răspunde la toate.

Pentru a fi eliminat din Universitate, Profesorul trebuia, înainte, discreditat. Și, cine putea să facă acest lucru dacă nu un student (V. Mândra), care – nu-i așa? – știa foarte bine ce trebuie să conțină și cum trebuie susținut un curs universitar, care este structura și problematica unui seminar etc., care știind ce înseamnă *nou* (!?) în literatură nu mai voia să-i asculte pe "*babalâcii tipicari*", pe profesorii "care nu mai găsesc puterea de a se spăla de rugina trecutului" etc. Se știe că eliminarea din Universitate s-a făcut în urma referatului semnat de Mihai Roller, dar măsura nu putea fi luată fără aprobarea lui Leonte Răutu. Niciodată, însă, situația ca profesor universitar a lui G. Călinescu nu a fost vehement tranșantă. Dat afară din Universitate, este păstrat în "Statul de funcțiuni", dar nu i se permite să susțină cursuri, să participe la examene, i se interzice întâlnirea cu studenții.

NICOLAE MECU

G. Călinescu față cu totalitarismul

Editura Dacia XXI, Cluj Napoca, 2011, 224 p.

Starea de ambiguitate este pe larg și bine analizată de Nicolae Mecu. Scriitorul însuși trăia și acționa într-o stare de ambiguitate; pe de o parte nu se supunea normei ideologice în totalitate, lăsându-și o anumită libertate de creație, pe de alta sunt suficiente dovezi de sprijinire a noului regim. "Situarea aceasta ambiguă atrage din partea noilor guvernanti un tratament la rândul său ambiguu. Pe de o parte, noul regim îi oferă un loc de deputat în Marea Adunare Națională și un fotoliu în Academia Română. Pe de alta, îl elimină din postul de șef de catedră și de profesor universitar. Dreptul de semnătură îi rămâne, însă, așa cum am arătat, fiindu-i îngăduită până la anulare libertatea de a-și spune punctul de vedere în chestiuni de ideologie comunistă. Avea să fie de acum încolo un tolerat și, cu acest statut, va fi păstrat ca exponent de vază în vitrina culturală a regimului."

la CARTEA ROMÂNEASCĂ

RIEN DE RIEN

ALEXANDRU BUDAC

Andrei Makine este unul dintre cei mai cunoscuți prozatori contemporani de limbă franceză, concurrentul lui Michel Houellebecq la export, dacă uităm pentru o clipă că fiecare țintește altă categorie de public. Scriitorul de origine rusă trece drept fin, poetic, în vreme ce autorul *Platformei* întreține cultul răzvrătutului, al romancierului care plesnește conformismul nostru cu asprimea artei sale. Două baloane desprinse din clăbucii marketingului. Rezistente, *hélas!* Din 1990 încoace, Makine scrie cam o carte pe an, critica îl ține în brațe, editorii se bat în traduceri, marele public suspină, universitățile îl trec în curriculum. Dar găsim oare în opera lui ceva demn de studiat? Merită ea măcar răsfoită?

Makine se adresează unei audiențe care confundă raftul de cărți citite cu biblioteca, și literatura cu terapia de dinainte de culcare. Scrie simplu și cald, cât să nu-i complexeze pe suferinzii de mania persecuției, dar scapă printre rânduri prețiozități sonore, ca să întrețină senzația că ai în mâini ceva ultradeștept. Călare pe trend, a înțeles că peripețiile din comunism fac piața, prin urmare deapănă la nesfârșit amintiri din URSS având grijă să nu comunice nimic din ceea ce nu știam deja, evită zburlele agresive – sensibilitatea artistică rusă nu trebuie să ofenseze sensibilitățile din patria goșismului –, preferând melancolia edulcorată, deoarece talentul de povestitor îi lipsește. Sosit de pe meleaguri îndepărtate și, pentru occidental, exotice, el scrie în franceză despre trecut. Admiratorii perspicace îl compară cu Proust și Nabokov. Corect. Makine te determină să redeschizi disperat *A la recherche ...* și să înțelegi că *Le Testament français* e doar "speaking", fără "memory". În plus, dacă mă gândesc că în literatura rusă descoperi constant scriitori remarcabili, și că Makine vine după Venedikt Erofeev și Serghei Dovlatov (nici unul în viață, din păcate, ultimul mort în exil american), că e contemporan cu Mihail Kononov (alt exilat, tocmai tradus în română) și Vladimir Sorokin, cazul său mi se pare pur și simplu rușinos. În Franța, unde n-a mai răsărit nici un scriitor de câteva decenii bune, a devenit un nărav să ametești lumea cu fantezie estice (mă gândesc la Milan Kundera, și la alții, mai proaspeți).

Cartea scurtelor iubiri eterne a fost publicată în 2011 în Hexagon și, desigur, în România. Nu pot să nu remarc hachița relativ recentă de a lansa o carte simultan în mai multe țări. Mi se pare o mișcare de marketing perversă. În primul rând, ți se dă impresia că obiectul promovării e grandios, că se produce un fenomen la scară planetară. Apoi, prin lansările de mare tamtam și ritualul întâlnirilor dintre autori și public (lecturi, pliante, pupături) se camuflează circuitul penibil numit *junket* în limbaj de specialitate, și care nu are legătură cu valoarea artistică, nici măcar când în cauză se întâmplă să fie artiști veritabili. Au spus-o și alții, de la case mai mari. Salman Rushdie, prins în ultimele luni într-un intens proces de promovare a memoriilor sale, s-a plâns la un moment dat într-un interviu că a trebuit să-și lanseze cartea în fața unor oameni ce

nu apucaseră s-o citească (n-aș vrea să se înțeleagă că există vreo asemănare între Rushdie și Makine, am dat un exemplu). Așadar, din ecuația negustorească sunt eliminați doi parametri: receptarea critică și discernământul cititorului, libertatea lui, până la urmă. Cărțile se aruncă direct în plasa de cumpărături – cel puțin așa arată conținutul latent al visului înfrățirii editoriale –, înainte să se usuce tușul. Calitatea nu mai contează, criticul devine indezirabil dacă refuză să fie agent PR, iar cumpărătorul nu e decât un imbecil vânător de autografe, un postac pe Facebook, un cap sec. În opinia mea, mișcarea asta va face în timp un deserviciu tocmai editurilor, pentru că oferta, în loc să se diversifice, se restrânge. Toată lumea joacă la unison (pe aceiași autori). În dialogul antrenant de la FILB de anul trecut, publicat în numărul din ianuarie al revistei *Dilemateca*, Jonathan Coe și Will Self deplâneau exact acest aspect, și anume că de la Londra la București dai în librării peste aceleași *bestsellers*, de parcă, aș adăuga eu, între *Joseph Anton* și mizerii precum *Fifty Shades of Grey*, între Marcel Proust și un grafoman ca Andrei Makine n-ar exista vreo diferență.

Nici roman, nici volum de proză scurtă, publicația din 2011 (nu știu cum să-i spun) semnată de Makine înșiră titluri pompoase după cifre romane. Spicuiesc: "I. Infima minoritate", "II. Cea care m-a eliberat de simboluri", "V. Amanții în bătaia unui vânt nocturn", "VII. Prizonierii raiului", "VIII. Poetul care l-a ajutat pe Dumnezeu să iubească" și tot așa. Naratiunile se leagă ici-colo, dar întâmplările plasate în URSS rămân independente. Naratorul pare să fie același. Totuși, nu bag mâna în foc. Poveștile ar putea fi descrise, la modul cel mai indulgent, drept romanțuri chinuite. În fraze insuportabil de afectate se dezvoltă lumea sovietelor de odinioară: oameni triști mergeau la demonstrații cu steaguri și lozinci, smochinele se găseau greu, copiii visau la ciocolată, tinerii nu prea aveau unde să practice amorul liber, iubirea lipsea din sufletele rușilor, căci utopia comunistă a ignorat mărețul sentiment, Istoria (neapărat cu majusculă) zdrobește individul. Asta-i tot, doar că explicațiile se întind pe două sute treizeci și cinci de pagini (format mic, corp de literă generos). Bonus, câteva dialoguri stângace menite să aerisească din când în când textul.

Iată cum se deschide capitolul (povestirea, eseul?) "O doctrină pururi vie", în traducerea lui Dan Radu Stănescu, care n-are nici o vină: "Greșeala noastră fatală este de-a căuta paradisuri perene. Plăceri care nu se uzează, legături permanente, mângâieri cu vitalitate de liane: arborele piere, dar împletiturile lor continuă să înverzească. Această obsesie a duratei ne face să ratăm atâtea paradisuri fugitive, singurele de care ne putem apropia în trecerea noastră fulgerătoare de muritori. Minunile lor se ivesc din locuri adesea atât de umile și efemere, încât refuzăm să întârziem asupra lor. Preferăm să ne construim visele din blocurile de granit ale deceniilor." Fraze ce nu comunică nimic, filozofie de mâna a șaptea, vraf de locuri comune și un șirag

de imagini ieftine ("trecerea fulgerătoare" a omului prin viață, îndemn la descoperirea bucuriilor mărunte, evocarea explicită a regenerării vegetale). Întotdeauna se poate și mai rău: "Soarele lumina plin de cruzime pe acoperișul uzinei monumentalul mesaj al 'doctrinei pururi vii'. O voce urla și plângea înlăuntrul meu." Și înlăuntrul meu așijderea. Problema nu e că azi nu te mai exprimi astfel, ci că nici un scriitor demn de titulatură, niciodată, nu a pus în pagină idei asemănătoare într-o schemă de școală primară. Găsești aici metehnele prozei de joasă calitate. Nu trebuie să fii critic pentru asta. Ajunge să-ți placă să citești și să ai niște deprinderi de lectură formate devreme.

In loc să-și conducă personajele spre situații concrete, să creeze o atmosferă, să calibreze emoții, Makine ține predici serbede. Mi se pare paradoxal că scrisul unui autor atât de preocupat de memorie nu se evidențiază prin nimic demn de reținut. Uită instantaneu ce-ai citit. Oricât am încercat, n-am reușit să pun cap la cap tramele amoroase ale cărții, întrucât așa-zisele "iubiri eterne" sucombă în retorică vidă: "Statutul de îndrăgostiți liberi se înrudea cu cel al vagabonzilor, hoților și contestatarilor. Ceea ce nu era chiar fals: iubirea e subversivă în esență. Totalitarismul, chiar în forma sa atenuată pe care a cunoscut-o generația noastră, se temea să vadă scăpându-i de sub control două ființe îmbrățișate. Nu era vorba atât de pudibonderia unei ordini morale, cât de un automatism de poliție secretă ce nu admitea ca o părticică din existență să aparțină misterului personal. O cameră de hotel devenea un loc periculos: legile lumii totalitare erau călcate în picioare acolo prin plăcerea pe care și-o dăruiau două ființe fără să le pese de hotărârile ultimului congres al partidului." Platitudini teziste. Cum spuneam mai devreme, grafomanie ilizibilă și atât.

S-ar putea invoca epuizarea, repetiti-

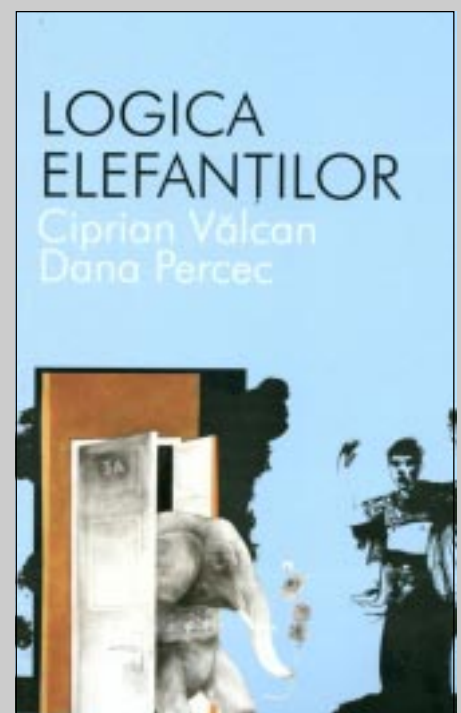
LOGICĂ ÎNTR-O URECHE

Al doilea dintr-o serie de trei, acest volum de eseuri reia cele mai reușite intervenții publicate de cei doi în tandem, sub genericul Narrenturm, în revista Orizont. Caricaturi și istorii excentrice, știri în răspăr și pseudo-biografii, textele celor doi esești se întâlnesc și își dau replica, în pagini pline de umor, scrise într-un ritm alert. Pe formatul deja tradițional, în care autorii, pe două voci, răspund unei provocări comune, extrase din presa internațională sau din scrieri exotice, cititorii fac turul de onoare într-o galerie a oglinzilor care alungesc și deformează, în care se reflectă siluetele înghițitorului de muște, cetățeanului turmentat, femeii cu barbă, ale unor arici abuzați sau ale unor pisici cu blana mătăsoasă. Orice voce discordantă sau mișcare dizgrațioasă este identificată și izolată cu grijă, expunerea detaliului aberant devenind pretextul pentru articularea unei critici lejere la adresa nenumăratelor ciudățenii care ne confiscă, zi de zi, atenția și interesul.

vitătea – inevitabile la un scriitor ce publică aproape în fiecare an. Dar oare mult-lăudatul și mult-premiatul *Testament* a oferit în mod real ceva foarte diferit de elucubrațiile tardive? Vreau să spun, a fost altceva decât o poveste subțire, ambalată frumos de producători, pasabilă pe sub nasul naivilor? Deschid volumul (în traducerea Virginiei Baciuc, tot la Polirom, 2002), să împăspătez amintirile: "Fără să îndrăznesc încă să cred asta, mă întrebam în tăcere: chintesența spiritului francez atât de mult căutată n-o fi având oare drept izvor dragostea? Căci toate drumurile Atlantidei noastre păreau să se încrucișeze în ținutul Tandreței." Sau, un zbucium înălțător: "Indicibilul! Era tainic legat, înțelegeam acum, de ceea ce e esențial. Esențialul era indicibil. Incomunicabil. Și tot ce, în lumea asta, mă tortura cu frumusețea sa mută, tot ce se putea lipsi de vorbe îmi părea esențial. Indicibilul era esențial."

Cred că aceia care consideră că Andrei Makine este sau a fost vreodată scriitor se înșală amarnic. Decât să citești așa o proză, mai bine te îneci cu madlena.

CIPRIAN VĂLCĂU, DANA PERCEC
Logica elefanților
All, București, 2013, 206 p.

TEME DE CASĂ

GRĂȚIELA BENGA

Trei cărți a propus Adrian Bodnaru la începutul acestui an – o traducere, în colaborare cu Ilinca Ilian, și două volume de autor. ***Dictando*** (Editura Diacritic, 2012) este una dintre ele.

Se vede că, de la ***O legătură de chei*** (2010), poetul și-a ascuțit mai tare senzațiile. Și-a lărgit înțelegerea, ordonându-și mai atent privirea. Există, în ***Dictando***, încercarea subtilă de a depăși o existență abreviată. De a percepe lumea altfel decât parțial (așa cum omul pare menit să o vadă). Iar percepția mai acută este, paradoxal, cea mediată de suferință. De conținutul unui pahar plin sau de transparența altuia gol. În poemele lui Adrian Bodnaru, timpul și decupajele realității (terestre sau cosmice) își lasă în urmă vechile tabieturi. Obișnuitul e doar o iluzie. Până și scrisul obișnuit, pe un caiet cu linii paralele, maschează, la rândul lui, altceva.

Formal, poemele apar ca mici compuneri scrise de un copil care-și face sârguincios tema. Dar *temele* acestora sunt neobișnuite iar formula – fără îndoială, poetică. Din păcate, e dificil să citez păstrând așezarea în pagină. Las cititorului bucuria de a găsi în carte cuminenția formală a acestor poeme, la prima vedere, produse inocente ale fanteziei: "Era senin ca în sticlele goale așezate pe marginea pământu-/lui, în zăpadă: copiii învățau să citească pe bulgări negri și mici, de/ mână, prin praful perdelelor împietrite de frica vreunui autobuz/ fără scaune pline. Apa începea să curgă încet, după câteva zile în/ care viața rufelor nu mai fusese dată afară să se albească și să devi-/nă suflet peste noapte. Lumea înnegrită se decolora trecând, fără/ să-l recunoască, pe lângă noroiul tânăr: numai tocurile se gândeau/ cu tristețe cum, poate, din dragoste, în ultima noapte de armată./ sus, într-un rond, și-ar fi tras în piept o rădăcină oarbă de pansea./ trăind și acum." Dar, dincolo de cuminenția formei și de inocența fantazării, care plutesc ca un abur peste poeme, stau gravitatea tematică, complexitatea viziunii și șlefuirea migăloasă a expresiei. Să le luăm pe rând.

Dictando e cartea (re)descoperirii lumii – o lume altfel decât cea a planurilor distincte, paralele ca liniile unui caiet. Paralelismul nu implică atât de mult separarea, cât continuitatea. Ceea ce conține un plan (o linie de caiet) nu are sens decât în legătură cu celelalte planuri (sau linii de caiet). Sensul e dat de continuitate, nu de distincții. Totul se însufletește – (ano)timp, țipăt, moarte, cireș, haine, tocuri, ninsoare, carte, fereastră, șosele și gări. Totul poate iubi, totul poate să sufere, să moară. Tot ce există participă, cu o anume bucurie, la *drama de a fi*. Oricine sau orice poate lăsa în urmă existența sa obișnuită și își poate schimba funcția pentru a intra în mecanismul inexplicabil al continuităților. Al unui nou sens, revelator, care metamorfozează lumea într-o continuă metaforă. "Țipătul iubea moartea, ca orice tânăr, chiar dacă ea nu se/ prea uita la el. Moartea ofta după câte un geamăt de fire de te-/legraf, ținut într-un cer de gheare, până îi lăsa toată averea de vaiete a lui. [...]" Nu prin oglindire analogică se produce această reordonare a

lumii, ci printr-o revărsare a planurilor, unul într-altul, fără a-și pierde, totodată, individualitatea. În poemele lui Adrian Bodnaru nu sunt două sau mai multe lumi în care se trăiește simultan. Există o singură lume, pornită din prima rădăcină a soartei – o lume în care melancolia celui care pune-n pagină imagini și senzații nu e coruptă de nimic iar tristețea lui răzbate pretutindeni, suverană. "Zăpada căzuse și își rupsese ninsoarea; poșeta i se vărsase pe/ jos. Copiii căutau mărunțișuri: le duceau la frunți, la obraji./ strigându-și unii altora teme grele, de casă. Rufe înghețate îi ur-/măreau de sus, ca mamele grijulii, dacă ar fi fost acolo: se chemase/ ambulanța, dar la girofarul ei ziarele citeau, în șoaptă, din biblîi/ noi. Era spre seară: un câine alb se topea ultimul."

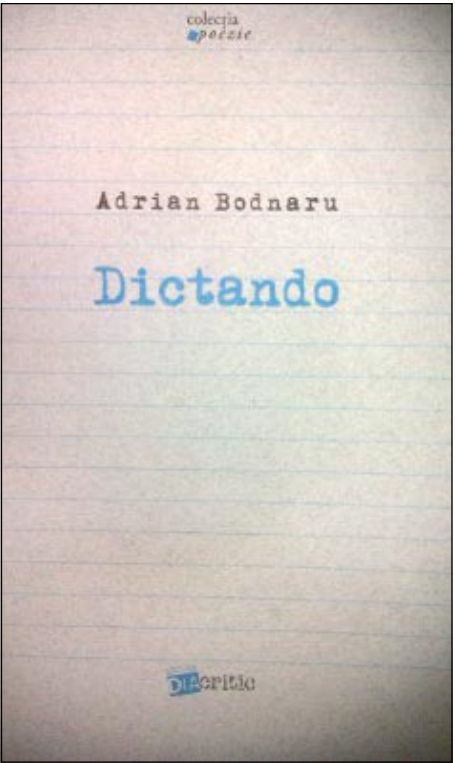
Și în volumele precedente se remarcase Adrian Bodnaru prin modul în care supunea sintaxa unor forțe contorsionante, menite să-i stoarcă picături de expresivitate insolită. Această ispită se distinge și în ***Dictando***, dar mai potolită și mai rafinată. Efectele puternice, șocante (din ***O legătură de chei***, de pildă) sunt înlocuite acum de mișcarea difuză a segmentelor sintactice, astfel încât nu provoacă șocul, ci echivocul – mult mai potrivit pentru a reda structurarea coextensivă

MACAROANE DE HÂRTIE

Există atâtea feluri de a muri: cu umilință sau cu mândrie aristocratică, cu oroare metafizică sau dezgust senzorial, cu spaimă, stăpânit de plictis sau plin de speranță. La Nicolae Prelipceanu, viața cenușe, trăită între disperare și revoltă, aparține unui trecut uitat. Citind ***Un teatru de altă natură*** (2006) am avut în fața ochilor imaginea prin care ființa se încredințează pe de-a-ntregul morții – pe scenă, cu surâsul actorului care aruncă, fugar, o privire înspre propriul lui chip, oglindit în penumbra cortinei.

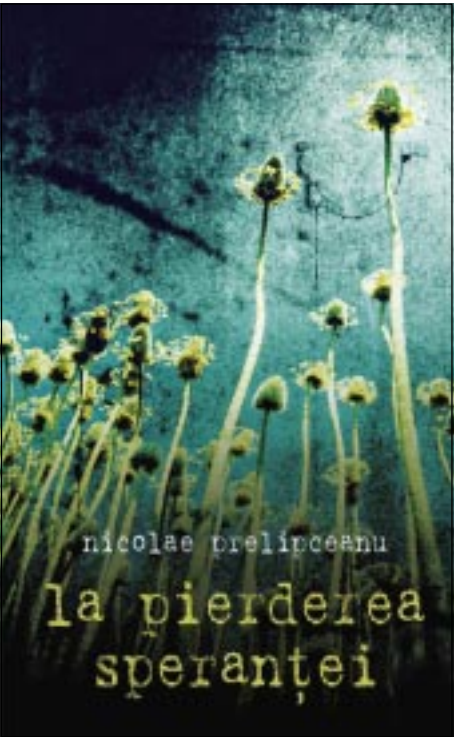
Nici în ***La pierderea speranței*** (Casa de pariuri literare, 2012) Nicolae Prelipceanu nu-și schimbă registrul. Nici tematic, nici cel al atitudinii. E tot sceptic, tot chinuit, tot lipsit de credință: "în zadar în zadar victoria asta ți-o imaginezi în zadar/ totul e numai aici acum și cioburile și bucățelele/ chiar și sufletul tău mărunțit nedureros/ rămân aici perfect ancorate unul una de altul de alta/ fără posibilitatea de a mai fi văzute vreodată" (***judecata de acum***). Singurul lucru în care crede Nicolae Prelipceanu e poezia – nu pentru ca i-ar asigura plasarea într-o dezirabilă eternitate a poeziilor, ci pentru că îi face suportabil prezentul. Nu îl purifică, așa cum sugera un cronicar, pentru că, purificându-l, i-ar fi schimbat și optica. Mai degrabă îl *ocupă*. Îi dă un sens, altul decât meditația asupra morții – pe care nu izbutește să o înlocuiască, dar măcar îi amenință hegemonia. De origine sacră, poezia nu coboară asupra poetului ca un har divin, așa cum se întâmpla la romantici. E livrată ca o provocare, pentru că mai întâi dumnezeu trece poemele printr-o mașină de tocat, "astfel încât trebuie să recompui/ singur poemul de geniu/ adunând și combinând/ macaroanele de hârtie", fără să ignori ce a

a lumii și cu un mai mare potențial poetic. "Vin cu liniștea: prin palton mi se aud cele mai educate apla-/uze. Port pe piept pisici prețioase și grele, ca un ofițer după miezul/ nopții, printre mese. Am nevoie doar de un somn rău, de iarnă./ să o pot lua de la capăt; rareori, de o mână întinsă peste mine ca/ o biblie de hotel tăcut, respectabil. Moartea e încă în putere își/ sparge singură lemne pentru foc și merge după apă departe. Fru-/moasa mea fugă de acasă nu m-ar fi înșelat niciodată." Dacă obișnuitul s-a dovedit iluzoriu, nici fantazarea nu duce, cu adevărat, nicăieri. În ***Dictando***, scrisul e mai degrabă transcriere. În starea lui de grație, poetul e undeva la mijlocul drumului între *scriptor* și *auctor*. Scrie (ca) după dictare. Transcrie o realitate pe care nu el o creează, dar care i se arată în toată rețeaua ei de contiguități. Intervenția lui e minimă. Formală. Nu se mai ivește nimic din doza de amuzament ludic concentrată în ***O legătură de chei***. În schimb, se distinge percepția insuportabilă a trecerii. "Zilele urcă piciorul paharului. Le așteaptă spuma cât un/ cotor de carte subțire, necitită. Ea poartă desuuri de primăvară./ dar încă se înserează în blănuri aurii. Crengile își tocesc vrăbiile/ pe zăpada ținută la rece, în buzunarul mic de la piept.

Eu scriu/ țipete aproape cum se scrie, cu litere cenușii, ascuțite, în timp ce/ obrazul îmi crește grăbit întunericul: deja îl învăț să meargă pe/ bicicletă."

Frăgezimea, suferința autentică, imaginarul proaspăt și migala expresivă (adecvată ideii poetice) dau contur acestei cărți în care temele de casă sunt teme de viață. Cred că ***Dictando*** e cel mai bun volum al lui Adrian Bodnaru. Până acum.

el în numele meu// îmi mai rămâne o întrebare/ abia cutez s-o pun/ pe cine or să-l înmormânteze fără nici o pompă/ atunci când se va anunța că eu am murit/ nu cumva o să fim doi acolo jos/ și o să ne distrăm/ în sfârșit/ de minune/ povestindu-ne viața/ în cele două versiuni previzibile/ dar până la urmă/ dacă stau să mă gândesc mai bine/ tot el a scris în seara următoare și aceste versuri/ încât nu m-am mai mirat că marele editor m-a refuzat/ bine i-a făcut".

Bine face Nicolae Prelipceanu că scrie. Cu teme obsedante, poemele nu devin totuși monocorde. Scrisul rămâne pe linia lui, sceptico-cinico-(auto)ironică. Deloc plictisitor - fiindcă e poezie veritabilă.

CINE E SCRITORUL ALE CĂRUI CARTI ATI FI DORIT SA LE SCRIEȚI? (II)

CLAUDIU T. ARIEȘAN

Neavând defel aere sau orgolii ci doar bucurii auctoriale, mi-a fost ușor să mă identitic, în feluritele faze livești ale evoluției mele intelectuale și spirituale, cu creatorii tuturor cărților ce mi-au marcat biografia. În copilărie doar dicționarele uriașe, a căror lectură solicita efortul fizic de a le scoate din bibliotecă, a le căra în felurite colțuri ale camerei și a le răsfoi până la înțepinirea mâinilor, doar ele, volumele uriașe și admirabil colorate precum *Larousse*-ul atât de greu de procurat, meritau dorința de a mă alătura colectivului de redacție. Am regăsit entuziasmul acesta peste ani, când am coordonat aici la Timișoara un admirabil colectiv clasicisto-computerist ce a inserat pe CD-Rom imensul *Thesaurus Lingue Latinae* început de nobelizatul Th. Mommsen la 1900, încredințat Academiei din München și precognizat a se încheia prin 2050. Ceea ce, având în vedere vrednicia nemțească și ritmul implacabil de fascicule anuale pe care nici războaiele mondiale nu l-au prea tulburat, chiar pare posibil. M-am simțit în acei doi ani de trudă neîntreruptă, co-stăpînitor privilegiat peste cuvintele toate ale celui mai elegant și mai nobil idiom antic. Trebuie amintite și numele de scriitori ce m-au fascinat de-a lungul deceniilor, fiecare cu voga lui unică în mintea și sufletul meu, fiecare prieten peren și maestru vremelnice deopotrivă. Ca și alții am avut o fază G. Călinescu, intensă și îndelungată, când fiece verdict al "divinului critic", fiecare poemă clasicizantă, recenzie scilipitoare sau frazare romanesă mă încălzea până la incandescență și mă provoca la înfrumusețarea continuă a stilului și exprimării. Apoi, inevitabil, fabulosul și turbulentul Mircea Eliade, cu tomurile sale uriașe, cât toată lumea, care i-au obligat chiar și pe culturnicii săi compatrioți să-i conceedă revenirea în librăriile țării natale nu ca român ci ca personalitate incontestabilă de talie mondială. Apoi colegii săi de generație Cioran, Vulcănescu, Comarnescu, Tuțea. Ce să mai vorbim de momentul Papini (cu al său *Om sfârșit* și incomparabila, uluitoarea *Viață a lui Isus*), sugerat tot de avatarurile cronicilor eliadești, apoi de ora solară a eseistului și romancierului G. K. Chesterton, "filozoful surzător" ce mi-a vegheat, alături de Hasdeu și de imensul Eminescu publicist, aventura comicologică de peste trei decenii în căutarea umorului simpatetic și a răsului românesc. Iar acum, companiilor invizibili de drum și prietenii fideli dintre coperti mi-au devenit Părinții Bisericii Tertullian, Lactanțiu, Augustin, Ieronim și alții ca ei, numai buni de tradus și lămurit pe înțelesul unei nații culturale pe care o iubesc și o slujesc firesc și recunoscător. Vorba lui Iorga: o carte pe care ai înțeles-o deplin, mai că te simți vrednic a o fi scris-o!

VERONICA BALAJ

Recunosc, deși am pus multe întrebări interlocutorilor mei de-a lungul vieții de redactor cultural, una atât de ingenioasă nu mi-a venit în gând. Poate de aceea mă simt cumva derutată... Mai întâi, nu știu cine a scormit-o, dar e remarcabilă. Apoi, mi-a creat o mică derută, de unde să încep dacă niciodată nu mi-am propus să mă substituiesc cuiva, nici când e vorba de literatură? Poate în treacăt, să mă fi asociat cu vreun personaj din piesele de teatru care m-au încântat peste măsură... În fine, trecând peste aceste punctări, aș spune că mai degrabă m-am

simțit copleșită, fermecată, atrasă de unele cărți... Uimită. În acest sens, aș rememora o mică întâmplare potrivită întrucâtva cu sensul întrebării de mai sus. E o mărturie hazoasă...

Când tocmai terminasem cartea *Ploua la Troia*, când deja eram iritată că mulți mă întrebau de ce am ales ideea că plouă, și nu alt fenomen, după ce răspusesem că acolo ploua foarte rar și asta e un eveniment, într-o duminică, pe când mai erau la televizor excelentele emisiuni documentare ale lui Grigorescu despre imaginile lumii acesteia vaste și pline de inedit, am fost oprită în loc, înainte de a ieși pe ușă, de o frază scrisă pe ecran: "Păstrați tăcerea în interiorul calului troian"!

Oricât de grăbită eram, mi-am spus că nu plec până ce nu aflu cine a avut o asemenea inspirație. Mă fascinașe.

M-am liniștit când am aflat că era... Homer. Nici urmă de invidie, mi-am plecat capul, ba chiar m-am bucurat poate imperceptibil că, doamne ajută, nu era un contemporan atât de genial iar eu... o simplă iubitoare a culturii grecești. De aici, însă, și până la a-mi dori să fi scris cărțile cuiva, e un loc gol, fără adieri măcar, dărmite frământări creatoare.

ADA D. CRUCEANU

Este: **Gheorghe Schwartz**, cu al său (și ai săi) **Cei 100**.

Pentru că îmi plac parantezele și notele arborescente, pe care cititorul, la o adică, le poate ignora (spre paguba sa, însă).

Pentru libertatea (autorului și, de acum, a cititorului însuși) de a vedea istoria după cum și este ea: *ficțiune*, din momentul imediat următor pe-trecerii evenimentului, mai cu seamă dacă măcar doi dintre "făptași" (sau doar martori) ai săi scapă cu viață și, ajunși acasă, scriu rapoarte și dau seama asupra faptelor către mai marii lor, oameni de seamă, așezați (sau numai acreditați?), unul la Înalta Poartă, altul pe lângă Sfântul Scaun. Și Scribul ajunge, într-un târziu, să citească și să dea seama, și el, despre cele citite. Sau doar, pe drumul de întoarcere, povestesc "exact" cum s-a întâmplat ("Săraca, Lină" – scria Sorin Titel) tuturor celor care au timp și plăcere să-i asculte. Care, și ei, pleacă în cele patru zări mai bogați cu o povestire, mai dornici (și, desigur, îndreptățiți din moment ce de asta le-a și fost spusă și pot depune oricând mărturie dacă s-ar îndoi cineva de veridicitatea întâmplării) să o împărtășească, mai ascultați, mai de încredere datorită ei...

Pentru libertatea de a vedea *ficțiunea* (literatura) așa după cum și este ea: un *adevăr suportabil*.

Pentru că bunicul și străbunicul meu (pe linie maternă) au făcut Războiul cel Mare cam prin aceleași tranșee prin care l-au făcut și *Cel de Al Nouăzeci și șaptelea* și *Cel de Al Nouăzeci și optulea*. Sau doar așa arată pozele lor de pe front? Ori doar așa îmi povestea bunicul despre tranșeele acelea? Pentru că stră-stră-stră-străbunicii mei (pe linie paternă) erau "de-ai locului" (sau doar așa scriu documentele de familie – sau numai se povestea în casă – despre ei?) în <"*Tara dinspre Tătari*", de unde a(u) venit și *Cel de Al șaptezeci și cincilea și predecesorii săi*". Pentru că epopea (povestirea/ povestea) *Celor 100* nu a fost scrisă de Thomas Mann. Ci de Gheorghe Schwartz, într-o literatură tânără (nu-i așa?), în care "construcția" și lucrarea în spiritul ei sunt (încă) "rara avis".

ION JURCA ROVINA

Ce întrebare! Pe cât de nevinovată, pe atât de provocatoare. Cumva, spune-mi a cui operă ai fi vrut s-o scrii ca să-ți spun cât de modest ești. Asta, așa, pe neașteptate, pentru că s-ar putea să nu te fi întrebat niciodată, chiar dacă scrii de mai bine de jumătate de veac. Dar dacă, totuși, e vorba de o întrebare... Bine, ca să îți dorești să fi scris opera unui scriitor anume, de preferință de renume (dacă tot e vorba de modestie), trebuie să simți că, parcă, ai scris-o chiar tu. Altfel, în cealaltă variantă, sub obsesia gloriei, poți să spui că ai fi vrut să scrii tu *Hamlet*, de pildă. Nu voi da nume, tocmai ca să rămân la scriitorul *meu*, dar de la 17 ani, când am început să aștern vreo poveste pe hârtie, impulsionat tocmai de cartea unui mare scriitor, m-am regăsit, mental sau prin stare, în cărți care m-au luminat, – poeme, romane, spectacole de teatru. Cred că adevăratele creații au vibrație stelară (în multitudinea mijloacelor de expresie) și transmit lumină, dar o lumină pentru care trebuie să fii pregătit ca mediu (inclusiv cultural) ca s-o primești.

După ce am citit, foarte tânăr fiind, *Stepa*, descoperită în entitatea ei geografică prin sufletul copilului în lunga călătorie într-o drișcă spre înscrierea la liceu, nu doar că mă bătea gândul să scriu și eu o năvelă a câmpiei în care îmi petrecusem copilăria, dar îl și receptam pe scriitorul însuși, Cehov, în liricitatea și dăruirea lui intimă. Adică, un alt Cehov decât cel din *Cameleonul*, înarmat cu satira acidă. Iar drama și viziunea condusă până la absurd din *Salonul 6* mi l-au proiectat între scriitorii cu adâncime și vocație univarsală în abordarea condiției umane. Dincolo de marile respirații romanești, copleșitoare, de la un univers cultural la altul, care aveau să mă captiveze, proza lui Cehov mi-a rămas în spirit și, nostalgic, în suflet. Nu i-am urmat traiectoria genului, "vinovate" fiind romanele, noile "valuri" în scriitură, timpul cenzurii (nu în ultimul rând), eu însumi în dezorientarea proprie, dar câte dintre nuvelele și schițele marelui prozator n-aș fi dorit să le scriu sau să le am drept model.

L-am descoperit însă pe celălalt Cehov, dramaturgul. În timp, prin lectură și scriind despre spectacole montate după inegala-

bilele-i piese și pe scenele timișorene. Îmi amintesc de un minunat spectacol cu *Unchiul Vanea* la Teatrul Național, apoi, de succesul lui Alexa Visarion cu *Trei surori*, sau, mai aproape, de *Livada de vișini*, în regia lui Sabin Popescu. Piesa a fost jucată nu de mult și la Teatrul Maghiar. Spectatorii timișoreni îl receptează în mesajul lui pe Cehov, și îl iubesc. Eu ce să mai zic? În acest martie, am asistat la premiera Teatrului German cu *Pescărușul*, montat într-o abordare personală de către renumitul regizor, de acum, Yuri Kordonski, cu concursul scenografic (decor și costume) al nu mai puțin celebrului Dragoș Buhagiar. Clasicile personaje joacă și asistă acum, în mijlocul spectatorilor sau printre ei, la propriile scene. Viața și, mai ales arta, ca un spectacol.

Cum n-aș fi vrut sau n-aș vrea să scriu *Pescărușul* – piesa în care mi se pare mie însumi că joc?! Unul din personaje, scriitorul Boris Alexeevici Trigorin, în dialogul cu Nina Zarecinaia, referindu-se la povara scrișului, zice între altele: (*Râzând*) Și publicul citește și spune: "Da, e draguț... are talent... Draguț, dar e departe de Tolstoi." Zice, dar Trigorin nu se dezice de el însuși. Cum n-a făcut-o vreodată însuși Anton Pavlovici Cehov, atât de bun prieten cu Lev Nikolaevici Tolstoi.

Aș fi vrut imposibilul, să semnez opere ale strălucitului scriitor și alesului om Cehov, care, în luciditatea lui, și-a anunțat moartea în ultimele clipe de viață, cerând să ciocnească un pahar de șampanie cu soția lui, artista Olga Knipper. Mă simt dator însă să adaug că, în acest joc al admirației și al regăsirii eului, nu mă dezic de ce am scris, – romane, poezie, piese de teatru, – adică, rămân eu (precum un Trigorin), cel ale cărui cărți le-am semnat și le semnez. În lucrarea spre mine însumi.

MARIE-JEANNE JUTEA
BADESCU

Port rochița de melanj roz, tricotată de Marta, pentru mine. Mi-a dăruit-o de Paști, să am ceva nou, precum toate celelalte fete care veneau la biserică, aducând cu ele ouă roșii frumoase, „împeștritate”. Spun tuturor sfinților de pe pereții bisericii că eu vreau să fiu scriitoare-actriță-regizoare-cântăreață-iubită-soție-prințesă-mamă-sfântă. Vreau să devin Scarlet O'Hara, Charlotte Bronte, Jane

Austin, Tess D'Urberville, Ana celor o mie de zile, toate domnișoarele din "La Medeleni", din "Cireșarii", Ingrid Bergman în "Casablanca". Vreau să mă fac mare și să pictez în ulei pe pânză, naturi moarte și peisaje cu flori și găini, cu grăunțe și fructe. Doresc să devin și arhitectă, dar tare mult mă visez la mare cu Cella Serghi și cu anturajul ei de prieteni. Beau bragă și mă plimb pe Strada Mării, o străduță care chiar că dă spre mare, am căutat-o mai târziu, dar nu mai rămăsese nimic din ea, cum de multe ori nu rămâne nici din noi mai nimic. Privesc icoanele din iconostasul de la 1800, cel din biserică în care mă aflu de la naștere și până în anii aceia despre care amintesc acum, ani ai ciorapilor trei sfert, și spun "îngerășul". Deja învățasem la școală despre "O scrisoare pierdută" și "Domnul Goe", citisem de curând "Nuvele" de Cehov și mă și vedeam amestecată cu personajele lui, mă binedispuneau atât de tare că le așezam cu mine în camera de dormit, să le am mai aproape. Nu voiam să fiu "Dama cu camelii", dar mă înfiora David Copperfield, iar lecturile din Shakespeare mă îndreptăteau să povestesc prietenelor despre Julieta și Romeo, noii mei prieteni. Apoi le priveam surzătoare, întrebându-le în șoaptă: A fi, sau a nu fi?! – Aceasta-i întrebarea! După care credeam că le-am derutat complet, dar nu era așa. Mă luau la rost cu Karl May, Alexander Dumas, Stendhal, Tolstoi, ce mai tura-vura, mai aveam puțin și dădeam de Proust, Camus, Hemingway, Yasunari Kawabata, Borges, Hesse, Heinrich Böll, Thomas Mann, William Golding și încă mulți, ca să nu mai spun de Dostoievski. Că uite, bine zic și cu asta închei, aș fi vrut, dacă aș fi vrut vreodată să fac o scamatorie, să mă dau de trei ori peste cap, să zic "abracadabra" și să fiu scriitorul cărților lui Dostoievski, și să mă cheme tot așa: Marie-Jeanne Jutea Bădescu. Atunci sigur aș fi fost o mare scamatoare.

Dar dă-mi, Doamne, să înțeleg ce rost ar fi avut?!

CONSTANTIN MĂRĂSCU

Când un poet se gândește să scrie romane-fluviu, poate fi considerat departe de orice înțelegere. Despre poeți se spune că nu sunt mari truditori la masa de scris și esența și-o conturează în orice moment al zilei, oriunde s-ar afla, dacă se simt atinși de faldurile muzei. Dar dacă aș fi avut posibilitatea să scriu romanele lui Feodor Dostoievski, aș fi început și aș fi sfârșit cu genialul *Crimă și pedeapsă*, pentru că acolo am găsit calitățile fantastice ale romanului de sute de pagini ce poate fi citit pe nerăsuflăte și unde sunt puse în centru chinurile existențiale ale omului aflat în nevoie, ce oscilează între moralitatea societății și moralitatea proprie pe care și-o justifică. Ideea iluzorie a criminalului de a-și dobândi salvarea sufletului prin suferința cotidiană, salvare cognoscibilă poate doar în ceruri, este poate ideea care îi animă pe destui oameni mari sau mici din trecut, prezent și viitor. Aș încheia cu un citat din *Crimă și pedeapsă*: «*Suferința și durerea sunt întotdeauna obligatorii pentru o conștiință largă și o inimă profundă. După mine, oamenii cu adevărat mari încearcă o mare tristețe pe pământ...*».

ANDREI MOCUȚA

Din momentul în care am văzut îndemnul lui Seymour Glass, acela de a-mi aminti că am fost un cititor cu mult înainte de a deveni scriitor și să încep să scriu cu neobrăzare lucrul pe care aș dori cel mai mult să îl citesc, cred că am suferit o mică metamorfoză intertextuală și am început să scriu genul de proză care i-ar face plăcere lui Seymour să îl citească.

Dacă cele o sută optzeci și patru de haiku-uri ale lui Seymour, despre care se vorbește că le-ar fi scris și pe care le-a lăsat moștenire fraților săi secretoși, ar fi fost tipărite, atunci el este autorul al cărui volum aș fi dorit să îl scriu. Cum doar două dintre poemele lui au fost date vreodată publicității, nu îmi rămâne decât să mă consolez scriind o teză de doctorat despre un Salinger văzut prin ochii lui Seymour.

Am convingerea că după atâția ani în care m-a bântuit, am o oarecare idee despre cum și l-ar închipui Seymour pe tatăl său livresc. Ca să nu fiu acuzat de lipsă de transparentă, vă las în compania unei mostre pe care am scris-o în această dimineață: *De când am început/ să gătesc/ teza mea de doctorat/ s-a transformat/ într-o carte de bucate/ cu toate rețetele/ pe care le-am găsit/ în textele lui Salinger.// Am gustat câte puțin/ din tot ce a gătit Salinger./ unele rețete sunt/ foarte bune:// "O, dar arată grozav/ melcii tăi."*

ANDREI NOVAC

Nichita Stănescu spunea că *toți vor să scrie opera lui Eminescu, dar nimeni nu vrea să îi trăiască și viața*. Dacă este să abordez discuția plecând de la acest lucru, atunci, într-adevăr, este foarte greu să îmi aleg un scriitor a cărui operă să îmi doresc să o fi scris eu.

Sunt scriitori ale căror vieți fascinează în aceeași măsură în care o fac și operele lor. Am putea, totuși, să găsim cazuri în care viața este mai fermecătoare ca opera.

S-a scris atât de multă literatură bună, încât ar fi profund nedrept să fac o singură alegere în condițiile în care nici nu mă pot împăca cu gândul că aș putea scrie opera altcuiva. Mergând tot pe linia lui Nichita Stănescu, fiecare scriitor este într-o continuă competiție doar cu el și nu cu un alt scriitor. Așadar, cred că, indiferent cât de mult îmi place literatura unor scriitori cum ar fi Nichita Stănescu, Virgil Mazilescu, Daniel Turcea, Marin Preda, Mircea Eliade, Eugen Ionescu, dacă este să vorbim despre scriitori români, sau William Faulkner, T. S. Eliot, Jorge Luis Borges, Rabindranath Tagore, singurul lucru pe care mi-l doresc este să îmi depășesc propria literatură. Legăturile dintre o operă sau alta țin foarte mult de sistemele de valori pe care le împărtășesc. Literatura fiecăruia dintre acești scriitori a reușit să dea o *gaură mai mare sau mai mică în cer*, cum ar fi spus Valentin Tașcu.

Mi se pare, așadar, imposibil să îmi aleg doar opera unuia dintre ei, până și simpla enumerare a acestor scriitori acoperă o arie destul de mică a creatorilor cu o operă semnificativă. Dacă este să îmi motivez alegerile, aș putea să spun că fiecare dintre acești scriitori este unul care a reușit într-un fel sau altul să se separe de tot ce s-a scris atât înainte, cât și după el.

Literatura este, până la urmă, un spațiu, o lume care nu moare niciodată, ea este cea care dă viață pe mai departe timpului care a trecut.

DUMITRU OPRISOR

Îl aleg pe Nicolae Velea. Prea este acoperit de uitare. El, odată, când se vor număra stilisții – dar care critic literar are atâta răbdare? – ar trebui, neapărat, să stea în primul rând. Într-o zi, surpat în sine fiind – suntem mulți în locul acesta – nu neapărat să se justifice, s-a mărturisit: "Urâsc puternic, iubesc puternic și am – normal! – stări de indiferență pe care mi le reproșez. Eu sunt un necunoscut permanent pentru mine și dacă e cineva care așteaptă ceva de la mine, eu sunt primul. Eu mă aștept. Nu mă grăbesc, vreau să mă plictisesc eu însumi de prea vremelnice împliniri, care pot să vină sau nu". Se știe, i s-a lipit... eticheta, pornind,

desigur, altfel ce ar putea să fie?, de la talentul său, că a scris puțin. Întrebare firească: În comparație cu cine? Și despre asta s-a mărturisit: "De scris, scriu greu. Pe vremuri, când locuiam cu Nichita Stănescu, într-o cameră pe Roma 13, rupeam trei scaune până să termin o frază. De pildă, ca să revin tot la apărare, prima propoziție din nuvela mea, *Transferul*: «Pe învățătorul Dandu Panțurescu l-a îmbătrânit o mulțumire mijlocie» m-a costat, în timp, două săptămâni și am continuat-o după două luni".

Când o să mai găsiți atâta sinceritate la un om, dar, mai ales, la un scriitor, vă aștept cu un semn. Nuvela lui, la care a ținut cel mai mult, după propria-i slăbiciune, se numește *Noapte indispusă*. Deși este știut, ca într-o pedeapsă, cu *Poarta*, care a înăunurat, în 1960, colecția atât de invocată, nu fără un anume temei literar, "Luceafărul". Eu, însă, rămân, mai încoace fiind, lângă *În război, un pământ cu flori*. Cea mai scurtă cale de a fugi spre nicăieri...

NICOLAE SÂRBU

E o întrebare aparent simplă, în fond o capcană ce are, bine mscat, jeratic sub cuvinte. Ca groapa în care cade lupul din "Capra cu trei iezi". Numai că ospățul la care ești ademenit, spre a fi pedepsit pentru teupel de a-ți pune o asemenea întrebare, e unul literar, de-a dreptul pantagruelic. Inițial am vrut să răspund simplu, cu un vers al scriitorului timișorean Marius Munteanu: "Hai să ne jucăm de-a fumul". Pentru că, în fond, asta-mi propui. Un joc cu focul, cu fumul și de-a fumul, cu cenușa care-ți rămâne la urmă în suflet și-n palmă. Deci, hai să ne jucăm de-a fumul...

Eram student la Cluj și, într-o pauză de seminar, profesorul Ion Vlad m-a întrebat dacă am citit "Îngerul a strigat", de Fănuș Neagu. Da, am citit chiar și "Dincolo de nisipuri". Până azi mă obsedează povestirea "Luna ca o limbă de câine". Erau niște noutăți stilistice atunci, cu care intram în rezonanță. Am citit, am înțeles, mi-au plăcut. Autorul era un scriitor mănuit al limbii române. Dar n-aș fi vrut să scriu opera lui Fănuș Neagu.

Sau o altă scenă. Apăruseră cele trei volume din "Cel mai iubit dintre pământeni", de Marin Preda. Citeam noaptea, în bucătăria de la bloc. La un moment dat, în plină dramă a personajului principal, ajung la scena cu șobolanii. M-am trezit hohotind de râs, că nu mă mai puteam opri. O să creadă vecinii că am înnebunit. Asta m-a readus la realitate. Spre surpriza unora, la vremea respectivă, mi-a plăcut și "Desfășurarea". M-a cutremurat moartea prematură și misterioasă a auto-

rului. Am degustat, bineînțeles, "Moromeții", cartea și filmul. O pagină de manuscris, cu zeci de corecturi, m-a pus pe gânduri. Câtă migăloasă și tenace trudă. Nu mi-ar fi plăcut să scriu opera lui Marin Preda. Oricât cred în valoarea ei.

"În măsura în care ești autentic, ești creator", afirmă Ortega y Gasset. Asta, în concepția mea, înseamnă că nu poți face abstracție de viața autorului. Este un șoc, o revelație, o punere pe gânduri abisale, opera lui F. M. Dostoievski. Dar nu poți face abstracție că în scrierea ei au avut un rol esențial subteranele autorului, epilepsia, pierderea la jocurile de noroc, condamnarea la moarte și grațierea. O existență tensionată la maximum, o subterană care pentru Dostoievski a fost salvatoare. Pentru mine, din câte mă știu, n-ar fi fost nici pe departe salvatoare.

"Toți am vrea să fi scris opera lui Eminescu, dar nimeni n-ar vrea să-i fi trăit viața". Momentan chiar nu știu cine a zis-o pentru prima dată. Există o aură a operei și o legendă, adesea dramatică, a vieții scriitorului, care merg mână în mână. Tu, ca cititor, ca admirator fără rezerve, ca scriitor tânjitor, nu poți face abstracție de această strânsă dependență.

În tinerețe, mi-a plăcut foarte mult teatrul. O'Neill a fost unul din reperele lucrării mele de diplomă. O perioadă, până n-a mai vrut fostul partid, am fost chiar cronicar dramatic. Îmi amintesc de "Lungul drum al zilei către noapte", la Bulandra, cu Liviu Ciulei. M-au cutremurat, la vremea lor, "Nora" (Ibsen), "Pescărușul" (Cehov), Tennessee Williams, "Orfeu în infern" (cu Florin Piersic), textele dramatice ale lui Mazilu, D. R. Popescu, Viorel Cacoveanu și atâția alții. Shakespeare mi-a plăcut și m-a complexat tot timpul. Iubitor, admirator, cronicar de teatru, dar nu și autor. Mă depășește.

Când mă gândesc la opere și la autori, nu pot face abstracție că am fost și poate mai sunt puțin reporter. Aș fi vrut să scriu unele reportaje ale lui Brunea – Fox, Geo Bogza, Iulius Fucik ("Cu ștreangul la gât"). Sunt mulți autori de reportaj pe care-i citeam cu plăcere, dar nu cred că aveau o operă și nu-mi doream, în nici un caz, să le-o scriu eu.

Între ceea ce spune Petre Țuțea ("Geniile sunt insuportabile, nu-i așa?") și afirmația lui J. P. Sartre că "Tot ce știu despre viața mea îmi pare învățat din cărți", adevărul e undeva la mijloc. Între identificare, empatie și posibilitatea de a scrie e o prăpastie. Ține de compatibilitatea temperamentală, biografie, cultură, gust. Până la urmă, fiecare "se-ngrașă cu propriul lui dezastru", cum bine zice Mircea Dinescu.

UN BOCANC OPORTUN

MIRCEA MIHĂIEȘ

Mi-am expus într-un articol din ziarul *Evenimentul zilei* opinia privind inimaginabila, sinistra încercare a unui domn pe nume Vladimir Iliescu de a nega existența Holocaustului din România. N-am să revin, dar rezum: e uluitor ca astfel de lucruri să se petreacă într-o Românie pretins europeană, iar reacția intelectualilor publici să fie mai mult decât firavă. Împrejurarea era cu atât mai îngrijorătoare cu cât s-a produs în Aula Academiei Române, în prezența paralizată de admirație a conducerii acesteia. Când a reacționat, târziu și din vârful buzelor, Academia a făcut-o mai degrabă pentru a ne descrie contextul. Ar fi fost vorba de o lansare de carte și "cu această ocazie, au luat cuvântul unsprezece persoane, între care ultimul vorbitor a fost prof. Vladimir Iliescu de la Universitatea din Aachen - Germania. Întâlnirea nu comporta o dezbatere. Discursurile s-au referit la noile apariții. Conținutul intervenției dlui Vladimir Iliescu nu avea legătură cu tematica întâlnirii și a fost total neprevăzut."

Penibil răspuns: rezultă din el că din cei unsprezece vorbitori numai unul a rostit aberații, ceea ce, nu-i așa, ar fi un scor bun... Faptul că discursul d-lui Iliescu "a fost total neprevăzut" e o enormitate. Numai niște ageamii nu știau cu cine au de-a face. Însuși împricinatul a recunoscut că au existat împotriva sa și a unui membru al Academiei Române, Răzvan Theodorescu, acuzații de antisemitism. Cum să fie așadar "total neprevăzută" poziția unui ins cunoscut în lume tocmai pentru luări de poziție năucitoare de acest tip? Chiar atât de naivi să fie academicienii români (altminteri, extrem de vigilenți când e vorba să procure avantaje pentru breaslă)? Chiar atât de dezinformați? Faptul că niște afirmații care, în lumea civilizată, se încheie cu trimiteră la tribunal și cu o condamnare sigură au fost primite cu aplauze nu e doar deprimant și dezonorant, ci și criminal.

Autodefinindu-se, în cel mai curat limbaj nazist, drept "cernăuțean arian", dl. Iliescu a stabilit cu fermitate termenii discuției: de la înalta tribună academică vorbea un reprezentant al *rasei pure*, furios contra *ființelor inferioare* care au făcut ca imaginea României în lume să fie atât de proastă. Uluitoare perspectivă! Nu mai lipsea mult până la afirmația că evreii s-au exterminat singuri, pentru a le crea românilor probleme. Și unde se petreceau toate aceste atrocități? În Aula Academiei Române!

Încă o dată: la fel de șocantă ca aserțiunile d-lui Vladimir Iliescu e placiditatea celor prezenți. Nici academicienii, nici simandicoșii domni și simandicoasele doamne din asistentă n-au schițat vreun gest de dezaprobare. Or fi fost intimidăți de presupusul prestigiu al celui care s-a autoproclamat membru al seriei "istoricilor importanți ai României"? O simplă căutare pe internet ar fi dovedit că afilierea sa la Universitatea din Aachen e mai mult decât firavă. Ea se rezumă, așa cum rezultă dintr-un comunicat al instituției germane, la o activitate temporară, în anul 1987. În 1993 a devenit "profesor supranumerar" (în limbajul de la noi, un fel de "plata cu ora"), iar în ultimii ani a ținut gratuit conferințe pe teme privind istoria Europei de Est.

Acesta e personajul în fața căruia au înmărmurit de admirație academicienii români și invitații lor. Nu le-a tresărit niciun mușchi al feței, n-au comentat, n-au protestat. Li s-a părut firesc ca dezlănțuirea negaționistă a lui Vladimir Iliescu să fie încoronată de aplauze. Iar apoi incidentul să fie expedit, după aproape două săptămâni de inerție, de finere, ca la struți, a capului sub pământ, în câteva fraze circumstanțiale. Nu știm nici acum cine și de ce l-a invitat să vorbească pe Vladimir Iliescu la lansarea unor cărți apărute sub egida Institutului Național pentru Studiul Totalitarismului. Când vom afla, vom descifra, cu siguranță, alte și alte fire dubioase care-i

leagă pe prea mulți "specialiști" în denunțarea celor două mari tragedii ideologice ale veacului trecut — nazismul și comunisto-fascismul.

Oricum, e bizar să ajungi să vorbești, atunci când în chestiune se aflau două cărți care se refereau la regimul comunist — *Enciclopedia Regimului Comunist - Represiunea și Enciclopedia Regimului Comunist - Instituții* — despre o cu totul altă fațetă a Răului. Și încă în ce termeni! Fie dl. Iliescu încerca să abată discuția de la responsabilitatea ciumei comuniste (ceea ce, având în vedere numărul covârșitor de ex-comuniști din Academia Română, ar avea o logică), fie e atât de "setat" pe teoriile negaționiste încât își turuie textul indiferent de împrejurare. În acest al doilea caz, ar fi vorba de o certă pierdere a busolei.

A fost nevoie de intervenția organizațiilor internaționale și de protestul unor personalități din Israel pentru ca Academia să-și iasă din impasibilitatea olimpiacă. E trist pentru o țară când adevărurile care o privesc sunt spuse din exterior, și nu din interior. Sintetizate de Shlomo Leibovici Laish, ele iau forma deprimantă a tristeții iremediabile, pe care o simți dincolo de forma retorică a exprimării: "Voi, de la Academie, nu vă dați seama cum se uită lumea la voi? Ce față vreți voi să aibă România în această lume? Indiferent de ce credeți, cum nu vă dați seama că duceți renumele României de răpă?"

Mai mult sau mai puțin întâmplătoare izbucnire de negaționism a lui Vladimir Iliescu trebuie să constituie un semnal pentru întreaga intelectualitate din România. Faptul că oamenii de carte de la noi s-au postat pe poziții ireconciliabile (și ceva îmi spune că așa vor rămâne!) slăbește capacitatea de reacție a întregii intelectualități. Cunosce inși care, în această chestiune,

nu vor scrie nimic, deși sunt sigur că ar avea ceva de spus, doar pentru că s-au referit la ea și unii "din tabăra cealaltă". Și atunci, de ce să ne mirăm că, în totală impunitate, Vladimir Iliescu ne anunță că, alături de Răzvan Theodorescu, vrea să pună bazele unei asociații a "antisemiților filosemiți"?!

Când astfel de evenimente se petrec în mahala, ele sunt imediat calificate drept huliganism. Iar pentru huliganism legea prevede pedepse clare. Atunci când au loc sunt cupola Academiei, sunt plasate în categoria "disocierilor", iar regretul se referă la faptul că monstruoasele afirmații "au fost făcute în spațiul său". Mi-e greu să cred că oameni pe care-i cunosc personal, precum Ionel Haiduc sau Marius Sala (aflați în prezidiu alături de Iliescu) ar nutri fie și cea mai vagă formă de antise-

mitism ori că ar simpatiza cu pozițiile negaționiste. Din păcate, și în cazul lor, e vorba de o tristă formă de relativism. Trăim, nu-i așa, într-un univers în care "merge orice". Complet fals. Nu orice e acceptabil, nici măcar în lumea condusă de comisarii corectitudinii politice. Poate că liderii Academiei nu aveau la îndemână un clopoțel prin care să-l avertizeze pe vorbitor că a atins zona grotescului. Dar voci aveau. Sau, dacă nu, măcar pantofi în picioare. Ar fi putut să izbească violent în ilustre pupitre, arătând că infamia nu-și are locul în acel loc.

N-au făcut-o. Și, din păcate, prin inerția lor au arătat că nu sunt deloc la înălțimea misiunii unei instituții care ar trebui să fie o sursă a luminii, dar se adevărește a fi, prea des, un adăpost al întunericului.

AMINTIREA UNUI MARE GÂNDITOR POLITIC: GHITA IONESCU (1913-1996) VLADIMIR TISMANEANU

Profesorul Ghiță Ionescu (1913-1996) a fost cel mai important politolog de origine română din secolul al XX-lea. Democrat convins, Ghiță Ionescu a părăsit România în momentul în care devenise clar că țara intrase în orbita de dominație sovietică. În perioada interbelică, fără a fi fost comunist, a fost apropiat de cercurile intelectuale de stânga, a scris în publicații precum "Viața Românească", "Bluze Albastre", "Azi" etc. Fascismul, în oricare din ipostazele sale, îi repugna. Ca antifascist, a fost apropiat de Lucrețiu Pătrășcanu și de Belu Zilber. După război, a fost o scurtă perioadă diplomat, dar a înțeles printre primii intelectuali de stânga că viitorul țării nu era unul democratic, ci, dimpotrivă. Era un intelectual rasat, un om de o mare delicatețe și căldură. Treptat, a devenit un liberal de formulă aroniană. A anticipat în scrierile sale năruirea imperiului sovietic, întemeiat pe supremația ideologiei comuniste, în Europa de Est.

În exil, a militat activ în cadrul Comitetului Național Român, a fost un timp, la începutul anilor 60, director al Departamentului Românesc al postului de radio "Europa Liberă". Era un savant cu o puternică vocație etică; s-a opus totalitarismului în oricare dintre încarnările sale. A predat la London School of Economics, unde, împreună cu Isabel de Madariaga, a întemeiat revista "Government and Opposition", una dintre cele mai respectate publicații din domeniul politicii comparative, și la University of Manchester.

Împreună cu Ernest Gellner, a editat volumul devenit clasic despre populism. A publicat în 1964 lucrarea de pionierat *Communism in Romania* la Oxford University Press, o carte care rămâne de o intensă actualitate. În medalioanele biografice din finalul volumului, a anticipat atunci posibila venire la putere a lui Nicolae Ceaușescu, secretarul CC însărcinat cu chestiunile de cadre, drept succesor al lui Gh. Gheorghiu-Dej. În martie 1965, predicția lui Ghiță Ionescu s-a împlinit. Ulterior, a urmărit atent avatarele stalinismului național din România.

Cu acordul său, i-am dedicat cartea mea, *Stalinism for All Seasons: A Political History of Romanian Communism*. Am avut șansa să discut cu el în repetate rânduri ipotezele cărții, direct legate de lucrarea sa deschizătoare de drumuri. În primăvara anului 1989, la invitația sa, am scris un studiu cu titlul "Putere personală și criză politică în România", pe care l-am publicat în "Government

and Opposition". Examinam acolo constituirea unei facțiuni post și chiar anti-Ceaușescu în PCR și îl identificam pe Ion Iliescu drept posibil favorit al acestei facțiuni. Profesorul a citit cu atenție prima versiune a studiului meu, mi-a făcut sugestii excelente. Era unul dintre cei mai competenți analiști ai fenomenelor dictatoriale din veacul XX. Lucrul acesta mi-a fost confirmat într-o discuție pe care am purtat-o cu profesorul Juan Linz de la Universitatea Yale. Era, în egală măsură, un susținător statornic și activ al proiectului integrării europene.

Cărțile lui Ghiță Ionescu despre evoluția Blocului Sovietic au contribuit la formarea unor generații de politologi și istorici. A scris lucrări remarcabile în domeniul filozofiei politice, între care *Politics in Pursuit of Happiness*, carte tradusă în românește. A colaborat la revistele exilului intelectual românesc, "Agora" și "Meridian", conduse de Dorin Tudoran. L-am întâlnit de fiecare dată când venea la Washington, fiind oaspetele bunilor săi prieteni, respectatul diplomat Nicholas Andrews și soția acestuia, Dana, născută Romalo. Erau vechi și apropiați prieteni cu familia Vișoianu. Îmi amintesc de orele petrecute în *family room*, în casa soților Andrews din suburbia washingtoniana Chevy Chase, împreună cu Ghiță Ionescu și cu Mircea Mihaieș. Răspunsurile profesorului la întrebările puse de Mircea și de mine pe tema resurecției populismelor în lumea de azi au reprezentat o admirabilă lecție politologică. A propus distincții esențiale între tradiția populistă americană și aceea europeană, îndeosebi cea rusă. Discuția-interviu a apărut în revista "Orizont". Cred că ar merita să fie republicată.

Îmi amintesc un prânz cu Ghiță Ionescu în Washington, la Cosmos Club. Când am cerut un pahar de vin, profesorul m-a dojenit puțin amuzat: "Vinul se comandă la sticlă". Era în chip natural elegant ca maniere și ca gândire.

Faptul că președintele României, Traian Băsescu, a susținut în 2011 Prelegerea Memorială "Ghiță Ionescu" la London School of Economics a fost un binemeritat omagiu adus unui gânditor excepțional, un veritabil umanist și un democrat consecvent. Am sperat, la vremea respectivă, că acea prezentare avea să fie începutul unei serii de asemenea prelegeri purtând numele ilustrului politolog și istoric al comunismului. Mi-e teamă că filozofia neo-protocronistă nu va îngădui continuarea unui proiect atât de important.

RĂSPÂNTII INTRANSIGENTE STALIN, POLITIA SECRETĂ ȘI INTELECTUALII VLADIMIR TISMĂNEANU

Regimurile comuniste au fost obsedate de statutul și rolul intelectualilor. Resurse imense au fost mobilizate pentru a asigura înregimentarea totală a acestora și transformarea lor în "artiști de stat". Lenin, el însuși având studii în drept, disprețuia profund inteligența, dar, în același timp, încerca să ademenească și să obțină adeziunea cât mai multor oameni de știință și ingineri de partea puterii sovietice. La rândul lui, Antonio Gramsci a descris avangarda leninistă drept un intelectual colectiv. Excelenta carte a Cristinei Vatulescu se concentrează asupra destinului inteligenței creative neînregimentate din Rusia lui Stalin și din România stalinizată. Ea analizează interacțiunea dintre creația artistică și supravegherea, represiunea și persecuția poliției politice. Bazându-se pe arhivele poliției secrete din Rusia și România, acest volum profund original și superb documentat surprinde destinele tragice ale unor importanți artiști prinși în ceea ce Norman Podhoretz a numit răspântiile însângerate (*bloody crossroads*) unde politica și literatura se întâlnesc.

Teza cărții de față este formulată cât se poate de clar: "dosarul de securitate a apărut și a devenit extraordinar de important exact în momentul în care autoritatea textelor literare era într-o criză profundă" (p. 7). Volumul cuprinde capitole despre natura dosarelor de securitate, conținutul lor și conexiunea cu cele două etape, cea de supraveghere și de investigare; despre legăturile invizibile și deseori misterioase dintre opera de artă, în cazul de față *Maestrul și Margareta* de Mihail Bulgakov, și dosarul de securitate al autorului; despre rolul filmelor și regizorilor (precum Dziga Vertov) în transformarea realizărilor lor profesionale în instrument de control social al criminalității ("kino policing"); despre reprezentările cinematografice ale Gulagului realizate în colaborare cu poliția secretă (NKVD, GPU) și anexarea artei de către un vorace complex represiv-propagandistic; și despre înstrăinare ca și concept interpretativ pentru înțelegerea relației dintre teoria literară și poliția secretă.

De fapt, așa cum demonstrează Cristina Vatulescu, dosarele de securitate au fost corespondentul secret al biografiilor reale și al creațiilor veritabile. Acestea constituiau contra-narațiuni inspirate de demonologia oficială. Ofițerii de securitate au devenit co-autori ai unor asemenea "capodopere" ascunse. Isaac Babel, de exemplu, a fost transformat într-un fel de spion al agenturilor străine, a fost forțat să își admită presupusa vinovăție, fiind apoi executat fără nici măcar un proces spectacol. Principala sa "vină" a fost o asociere "imprudentă" cu Evghenia Ejova și nefericitul ei salon literar. Alți membri ai acestui grup parcă blestemat nu au fost arestați, dar au fost fără îndoială urmăriti îndeaproape de o rețea extinsă de informatori. Interesele și opțiunile literare personale ale lui Stalin au jucat un rol important: acest lucru ar putea explica de ce "cosmopolitul" Ilya Ehrenburg a reușit să supraviețuiască, în timp ce alții, mult mai

puțin implicați în relațiile cu Occidentul, au dispărut în timpul valurilor succesive ale terorii, incluzând aici și procesul Comitetului Evreiesc Antifascist.

Un motto din Vladimir Nobokov apare la începutul introducerii și surprinde în mod tulburător ceea ce autoarea definește drept zonele de intersecție între literatură, film și poliția secretă în context totalitar: "istoria Rusiei... poate fi analizată din două puncte de vedere: primul, ca evoluție a poliției... al doilea, ca dezvoltare a unei fantastice culturi". Cristina Vatulescu formulează ipoteze provocatoare privind cultura sovietică în timpul stalinismului, inclusiv în ceea ce privește rolul artelor vizuale în construirea discursurilor de legitimare a lagărelor de concentrare. Cu alte cuvinte, în anumite cazuri, înainte de a deveni zeki, unii intelectuali au fost dispuși să justifice Gulagul prin intermediul propriei opere. Aducând în discuție și cazul românesc și explorând personalități remarcabile precum Constantin Noica și N. Steinhardt (ambii importanți gânditori, arestați și încarcerați, apoi aflați sub continuă supraveghere a Securității), cartea de față reprezintă o contribuție crucială la analiza comparativă a supraviețuirii intelectualilor în comunism.

În 1960, Noica și Steinhardt au fost inculpați într-unul dintre cele mai faimoase procese instrumentate de partidul comunist împotriva intelectualilor români. Primul se afla pe banca acuzaților pentru că scrisese o carte despre Hegel, pe care apoi a încercat să o scoată din țară trimițând-o filosofului E. M. Cioran, aflat atunci la Paris. Steinhardt, un nonconformist, expert în constituționalism și strălucit critic literar, a refuzat să coopereze cu Securitatea și a fost acuzat de complicitate în "acțiuni subversive anti-statale". Noica a fost singurul membru proeminent al grupului de valoroși intelectuali interbelici, numit deseori drept "generația '27", care a rămas în România după 1944, spre deosebire de prietenii săi Cioran și Mircea Eliade. După ce au fost eliberați în 1964, Noica și Steinhardt au fost urmăriti permanent de Securitate. Steinhardt a refuzat să colaboreze, și-a scris memoriile, "Jurnalul fericirii", o capodoperă literară și de ordin moral. Atunci când prima versiune a cărții a fost confiscată de Securitate, Steinhardt a rescris-o cu neabătută tenacitate.

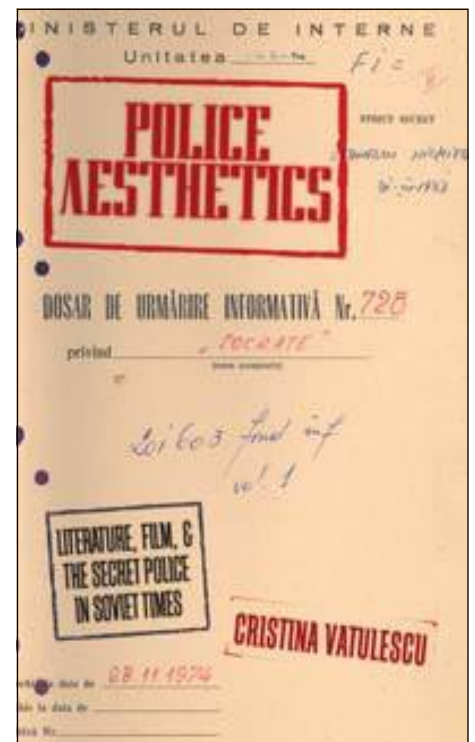
Noica s-a autoiluzionat că dialogul cu securiștii pe teme culturale ar putea cumva să îmblânzească politicile draconice ale regimului. A vizitat Parisul, unde a încercat să convingă importanți emigranți anticomuniști că implicarea culturală în România era cea mai bună strategie de supraviețuire. În mod evident, el a subestimat perfidia Securității, într-un dialog total inegal. Aceste conversații au devenit stenograme pe care apoi unii le-au interpretat ca dovezi ale concesiilor făcute de Noica regimului comunist. Cristina Vatulescu pare să împărtășească această interpretare. În ceea ce mă privește, am rezerve asupra colaborării lui Noica cu Securitatea. Atât el, cât și discipolii lui (printre care Gabriel Liiceanu și Andrei

Pleșu) au fost de fapt considerați drept indivizi posibil subversivi. Unul dintre vizitatorii occidentali ai lui Steinhardt a fost profesoara americană Katherine Verdery, care la rândul ei era obiectul unei intense supravegheri a Securității. În lucrările sale, Verdery a analizat metafizica noiciană și impactul său asupra ideologiei naționaliste din timpul perioadei Ceaușescu. Din anumite puncte de vedere, statutul lui Noica în România lui Ceaușescu este similar cu cel al lui Lev Gumiliov (fiul Annei Ahmatova) în Uniunea Sovietică post-stalinistă.

Cristina Vatulescu stăpânește ireproșabil teoria politică și literară. Titlul volumului provine dintr-un citat din cartea lui Osip Mandelstam, *Zgomotul timpului*. Prin formula "estetica poliției", autorul se referea la festivalul ritualic al uniformelor, decorațiilor, medaliilor din Rusia țaristă. Profesoara Vatulescu folosește acest concept într-un sens mai larg și actualizat. El reflectă "observațiile extraordinare ale unor artiști precum Mandelstam, Babel, Șklovski și Steinhardt privind estetica poliției, cât și încercarea de a înțelege rolul crucial, de multe ori nerecunoscut, al poliției secrete în formarea unei culturi vizuale și literare în acei ani" (p. 23). Autoarea consideră că "înstrăinarea artistică, care o lungă perioadă a fost condamnată drept apolitică, a fost treptat politizată și în mod radical transformată odată cu înțeptrunderea ei cu înstrăinarea provocată de interacțiunea cu poliția secretă" (p. 25-6).

Consider extrem de folositoare analiza definiției inițiale a lui Viktor Șklovski a termenului (*ostranenie*), a reformulărilor acestuia din lucrările autobiografice, și a relevanței acestuia pentru experiența carcerală și pentru epifania lui Steinhardt în sistemul concentraționar comunist din România, așa cum aceasta apare în *Jurnalul fericirii*. Problema Diavolului ca prezență cotidiană și instituțională în universul totalitar deține un rol central în scrierile lui Bulgakov și Steinhardt. Precedentul sovietic, din punctul de vedere al persecuției politice și al esteticii confesiunii dezvoltată de poliția secretă, este fundamental pentru înțelegerea cazului românesc (sau polonez, maghiar, cehoslovac și est-german). Departe de a fi o prelungire artificială a analizei cazului sovietic, incursiunea Cristinei Vatulescu în cel românesc are un real potențial empiric/euristic.

În analiza ei pertinentă și provocatoare a confesiunilor scriitorilor arestați, Cristina Vatulescu accentuează logica internă a încercărilor bolșevicilor de a realiza o mutație antropologică. Prizonierul nu este pur și simplu un deținut, ci un potențial candidat la o convertire lăuntrică fundamentală. Scopul anchetei este de a transforma sinele individului, de a distruge ceea ce poetul polonez Aleksander Wat a numit "omul lăuntric": "împărțirea sinelui într-o multitudine de criminali/dușmani, care uneori se exclud reciproc, este caracteristica definitorie a confesiunii" (p. 45). Pedagogia poliției secrete a avut așadar menirea de a restructura întregul cosmos mintal al acuzaților, a avut ca scop

CRISTINA VATULESCU
Police Aesthetics: Literature, Film, and the Secret Police in Soviet Times
Stanford University Press, 2012

să-i facă pe aceștia să-și piardă orice speranță, să se alieneze în mod inexorabil, deschizând astfel drumul metamorfozării acestora în Omul Nou comunist.

Personajele cărții de față merită atenție deosebită. Printre ele se află regizori faimoși care au servit de bunăvoie scopurile utopice ale poliției secrete; procurori, precum renumitul Lev Șeinin, prieten cu Babel, și Vasili Grossman, care a scris romane polițiste extrem de populare în timp ce participa la pregătirea proceselor-spectacol în calitate de principal asistent al procurorului șef al lui Stalin, Andrei Vîșinski, la sfârșitul anilor patruzeci; și romancieri izolați precum Bulgakov, care au oferit indicii privind trăsăturile diabolice ale sistemului prin intermediul introducerii Diavolului însuși printre personajele principale ale ficțiunilor care descriau atmosfera delirantă din Moscova anilor treizeci. Eliminarea rațiunii critice a culminat cu afirmațiile nesăbuite ale lui Maxim Gorki legate de originile de clasă ale criminalității. Odată ce condițiile vechi urmau să dispară, Gorki credea (sau pretindea că este convins) că criminalitatea urma să fie ușor eliminată.

Șklovski, în *Călătoria sentimentală*, a remarcat că, în pofida credinței lor în miracole, bolșevicii erau de fapt incompetenți în astfel de realizări de factură magică. Nu știu dacă Steinhardt l-a citit pe Șklovski, dar putem observa similitudini puternice între interpretările celor doi legate de ambițiile milenariste ale comunismului și motivele eșecului acestuia. Cine vrea să înțeleagă relațiile înfiorător de complicate și profund tragice dintre biografie, artă și istorie în epoca terorii staliniste va beneficia enorm ca urmare a lecturii indispensabilului volum al Cristinei Vatulescu.

Traducere de
BOGDAN C. IACOB

BANATUL EPIC

RADU CIOBANU

M-au pasionat încă din copilărie cărțile "întemeieri", începând cu Robinson Crusoe și neuitata *Insula misterioasă*. Mai târziu, după ce am scris romanul *Călărețul de fum*, dedicat Răscoalei lui Horia, m-a bătut gândul să scriu un roman al deportării răsculaților, după înfrângere, în pusta bănățeană, unde au întemeiat câteva sate. L-am consultat pe eminentul nostru profesor de istorie de la Loga, Aurel Țintă, care mi-a spus că acele sate au fost întemeiate în Banatul sârbesc, undeva pe lângă Pancevo. Asta m-a "demobilizat", în primul rând pentru că pe vremea aceea era practic imposibil să ajung pe acolo pentru documentare, dar, din răzlete sondaje prospective pe care totuși le-am făcut, am rămas cu convingerea că Banatul e o sursă inepuizabilă de istorii fabuloase. Relativ recent, am primit de la autorii lor - cărora le mulțumesc și pe această cale - două cărți ce frizează senzaționalul și care îmi confirmă vechea convingere.

Prima e impunătorul studiu al doamnei Smaranda Vultur, *Francezi în Banat, bănățeni în Franța*, aplicat asupra unui caz particular, care-și are originea în secolul XVIII, în colonizările habsburgice începute imediat după victoriile zdrobitoare ale lui Eugeniu de Savoia asupra turcilor la Petrovaradin, Belgrad și Timișoara (1716). Printre șvabii germani stabiliți atunci în Banat, veniți din ținuturile renane ale vechii Lotharingii, s-a aflat și o minoritate de "șvabi francezi", originari din Lorena și Luxemburg, care au fost treptat germanizați, apoi, în vremea dualismului K.u.K., împreună cu "șvabii germani", au făcut față cu succes, ca și românii autohtoni, de altfel, procesului programatic de maghiarizare.

În tot acest timp însă, conștiința lor identitară, chiar dacă în bună măsură atrofiată, s-a conservat latent în straturile obscure ale memoriei colective, pentru a se reactiva subit după 1933, prin opoziția la nazism, refuzul înscrierii în Grupul Etnic German și înrolării în trupele SS, iar apoi, după război, în fața deportării șvabilor în Rusia, prin producerea dovezilor salvatoare ale originii lor franceze. După care a urmat exodul în sens invers, cei câți mai rămăseseră, stabilindu-se în patria de obârșie, dar în Provence, la La Roque-sur-Pernes, sat pustiit, căzut în paragină, pe care, în câțiva ani, cu tenacitatea și notoriul lor spirit gospodăresc, l-au readus la prosperitate, dobândindu-și și acolo prestigiul și bunul renume pe care îl avuseseră întotdeauna în Banat.

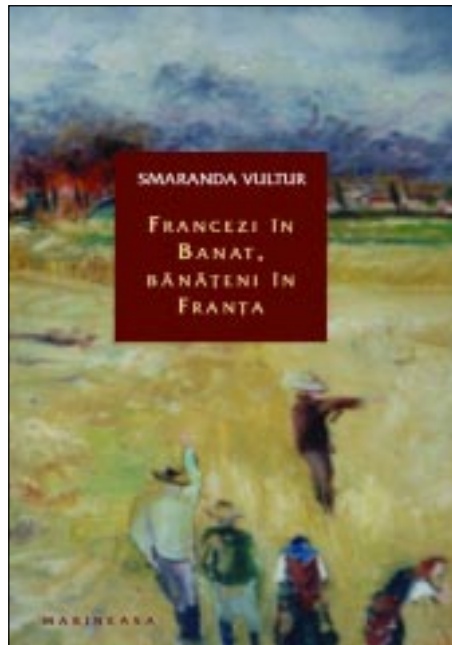
Evident, rezumând, am simplificat scandalos epopeea grandioasă a unei duble întemeieri - bănățeană și provensală - întinsă pe două veacuri, în care răstimpurile tragice au alternat cu cele ale unor nobile împliniri prin muncă, solidaritate și respect al ascendenței și tradițiilor. Doamna Smaranda Vultur explorează fenomenul folosindu-se de toată logistica științifică specifică, începând de la sursele scrise, reprezentând "punctul de vedere al unor elite" (71), cele mai importante din această categorie fiind cele ale avocaților timișoreni dr. Emil Botiș și dr. Etienne Frécôt, acesta fiind el însuși descendent al comunității investigate. De aici, în etapa "de teren", inclusiv în Franța, cercetătoarea a trecut la investigarea protagoniștilor individuali, atât prin interviuri directe, cât și prin studiul documentelor pe care aceștia le dețineau, acte oficiale, imagini, "caiete

genealogice" păstrate în familii. "Scopul cărții - scrie Smaranda Vultur - nu este însă unul de ordin istoric. / Cartea de față este mai degrabă un studiu despre memorie și identitate, despre cum se modelează ele reciproc prin discursurile care le susțin și construiesc, fie că e vorba de narațiuni fondatoare, de bricolajul istoriilor întretăiate, de povestiri personale, de imagini, simboluri sau alte suporturi, cum ar fi documentele [...] E o carte de antropologie a memoriei" (6).

Pe fondul acesta auster și riguros documentat al cercetării științifice, Smaranda Vultur reușește să proiecteze imaginea extraordinară de pregnantă a unei comunități care, în succesiunea generațiilor de-a lungul a două veacuri, și-a păstrat nu doar identitatea, ci și vocația colonizatoare, întemeietoare și păstrătoare a unor tradiții care i-au asigurat supraviețuirea prin tornadele istoriei. Este o continuitate în cel mai înalt grad epică și, cu toată teama de patetisme, aș zice chiar eroică. Iar din perspectivă literară, o hiper-generoasă sursă de roman de tip saga, care ar revela totodată și un aspect insolit din tezaurul epicii bănățene. Pe când regretam că sunt prea... în vârstă ca să mă mai angajez într-o asemenea aventură, am aflat, printr-o stranie coincidență, de apariția romanului timișoreanului helvet Cătălin Dorian Florescu, *Jacob se hotărăște să iubească*. Încă n-am apucat să citesc cartea, dar din câte am citit despre ea, ca și din discuția dintre autor și Robert Șerban ("Orizont", 1/2013), am dedus că e inspirată - chiar dacă prin intermediul unui film-reportaj de Flaviu Băican - tocmai din arhiva studiului de caz de la Triebswetter-Tomnatic, dezvoltat de doamna Smaranda Vultur.

Tot despre identitate și memorie este vorba și într-o altă carte, greu de subsumat unui gen, pentru că este rezultatul unui efort colectiv, complex, interdisciplinar, multicultural și, la urma urmelor, insolit. Din datele tehnice foarte stufoase, voi spune doar că proiectul a fost coordonat de Daniel Vighi și că lucrarea se vrea a fi cap de serie al unor cărți despre străzile Timișoarei. Idee fericită, care ar fi bine să-și păstreze susținătorii, inclusiv pe cei financiari, până la finalizarea ei. Așadar, e vorba de *Cartea străzii Eugen de Savoia*, care - de ce oare? - e de negăsit în librării. Strada "în chestie" străbate diametral Cetatea și, prin cei care au locuit-o, prin cei care au călcat-o de-a lungul vremii, de la împărați la boschetari, prin instituțiile, prin negoțul și întâmplările care s-au petrecut între zidurile ei, stă și ea mărturie dimensiunii epice a Banatului. Scopul acestui demers este, după Daniel Vighi, acela de a revela "Viața secretă a străzii prin care trecem de cele mai multe ori fără să o pricepem" (8), iar după Helmut Britz, unul dintre realizatorii proiectului, "Scopul major al cărții: căutările identitare ale comunității" (10).

Modul în care a fost concepută structura cărții, ilustrează complexitatea inițiativei și efortul, care se va dovedi reușit, de a armoniza diferitele puncte de vedere din care a fost abordat subiectul: strada Eugeniu de Savoia, ca una emblematică pentru oraș. După un text liminar al doamnei prof. univ. dr. Maria Goian, care detaliază scopurile și aspectele tehnice ale proiectului, după două texte succinte, de Daniel Vighi și Helmut Britz, care preiau din două perspective sarcina unei introduceri în temă,

urmează portretul sobru, esențializat și impunător al Principelui Eugeniu de Savoia, creionat de istoricul Costin Feneșan. Principele e o figură fabuloasă, eminate europeană, în care geniul militar a coexistat armonios și productiv cu vocația culturală și cu *grația socială*, sintagmă pe care o împrumut de la Andrei Pleșu, deoarece aderă perfect la această personalitate. Nu e de mirare că orașul, care își are orgoliul său identitar, și-l revendică pe Principe și acum, peste veac - mai ales acum, în plină confuzie a valorilor! - ca pe un mereu prielnic spirit tutelar. (Peste tot, nu doar în paginile cărții de față, Savoia apare și cu i, și cu y. Nu e locul a căuta argumente pentru o variantă sau alta, dar rezonul mă consiliază să mizez pe competența istoricului Costin Feneșan și să adopt forma Savoia.) Dar frumusețea de abia acum începe.

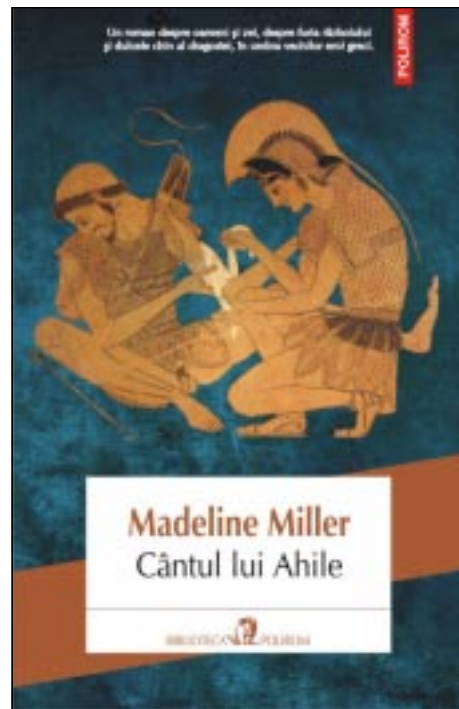
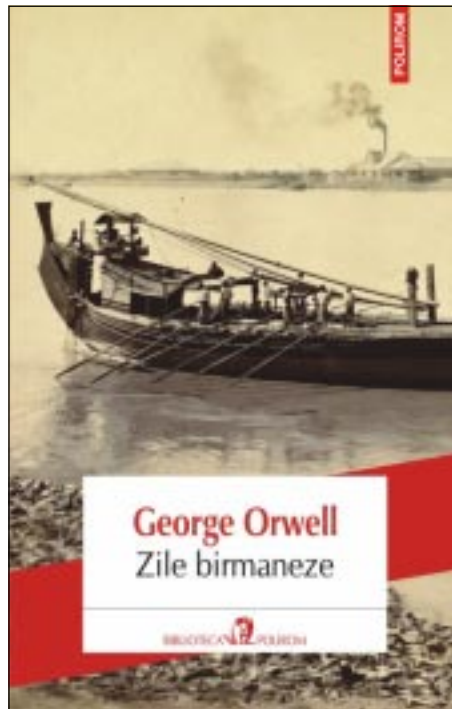
Primul capitol reface istoria străzii investigând, atât cât a fost posibil, istoria particulară a fiecărei case, în ordinea numerelor de azi și din trecut. Din aride înscrisuri cadastrale, registre comerciale și

de stare civilă se conturează o lume colorată, dinamică și intrepidă, care învie sub ochii cititorului celui de al XXI-lea veac. Nume pitorești de firme - La Cocoșul Negru, La Pisica Neagră, Căluțul de Aur, La Trei Coroane, La Ochiul Domnului, La Trompetistul... - se asociază cu nume interesante de proprietari, patroni, clienți, locatari, a căror diversitate etnică face, de altfel, specificul deopotrivă al străzii și al orașului. Cu titlul de curiozitate, să reținem amănuntul că unul dintre rezidenții străzii se numea Menyhert Frecot (fără accente), ținând seama de raritatea numelui, acest domn era cu siguranță originar din Triebswetter-ul iscodit de doamna Smaranda Vultur și, probabil, ascendent al dr. Etienne Frécôt, vechi timișorean, amintit mai sus. Se justifică astfel observația lui Helmut Britz, care, întemeiat pe "sinteza documentaristică a străzii realizată de istoricul Ioan Hațegan", constată că "[...] simpla divulgare a datelor înscrise în cadastrul străzii Eugeniu de Savoia este mai elocventă decât tomuri de istorie scrise în germană, maghiară, sârbă sau română" (10).

Continuare în pagina 24

NOU la POLIROM

TOMURI SI OPURI

CLAUDIU T. ARIESAN

(I) Sunt unele volume de sinteză ce par clasice din momentul apariției, într-atât de necesare și oportune se dovedesc și atunci, și în desfășurarea ulterioară a vremurilor culturale. De aceea, noul tilu al sintezei profesorului **Vasile Pistolea, *Sărbători eterne și datini la români. Interferențe, extrapolări, semnificații***, Editura Arhiepiscopiei Caransebeșului, 2013, 546 p., nu a făcut decât să îmi revigoreze bucuria resimțită în 2006 la vederea primei ediții a cărții, cu titlul ușor schimbat, ce mi-a fost îmbiată spre lectură și întâmpinare de bunii colegi literari Nina Ceranu și Ilie Chelariu. Ochiul lor ager și intuiția rapidă a valorii le-a permis acestora să meargă la sigur pe mâna unei lucrări nu doar de amploare, ci și de referință în domeniu. Ampla recenzie pe care am publicat-o atunci în "Orient latin" prefatează așadar actuala reeditare "complet revizuită și mult adăugită" a dascălului din comuna Constantin Daicoviciu, Căvăranul de altă dată. Acest bogat calendar explicitat, tradițional-folcloric și creștin deopotrivă, se bucură de precu-vântările unor savanți de prestigiu ca Ivan Evseev și Iordan Datcu, dar și de binecuvântarea Episcopului Lucian Mic al Caransebeșului, ce a încurajat și găzduit reluarea pe deplin oportună de față. Sărbătorile fixe sunt grupate foarte convenabil pe luni, iar cele cu dată variabilă sunt reunite într-un capitol aparte. Iar dacă adăugăm naivele icoane țărănești pe sticlă și versurile eminen-tului tâlcuitor al poeziei biblice Eugen Dorcescu ce înnobilează paginile acestei chintesențiale întreprinderi etnografice și teologice, avem măsura unei apariții cu adevărat impor-tante în arealul intelectual de la noi, demnă de o promovare cât mai activă măcar în părțile noastre de țară.

(II) Cu același format impunător și aproape același consistent număr de pagini a ieșit de curând la lumină rodul unei minu-nate întâmplări academice și științifice din vara trecută, Colocviul internațional "Comu-nicare și cultură în România europeană" (CICCRE) aflat la chiar prima ediție, în organizarea Facultății de Litere, Istorie și Teologie de la Universitatea de Vest din Timișoara și a Facultății de Comunicare și Limbi Străine de la Universitatea Politehnica din același oraș. O colaborare mai mult decât fructuoasă, cum o atestă volumul (tipărit transfrontalier în condiții grafice excepțio-nale) ***Quaestiones Romanicae***, Jate Press, Szeged, 2012, 568 p., editat cu sprijinul Am-

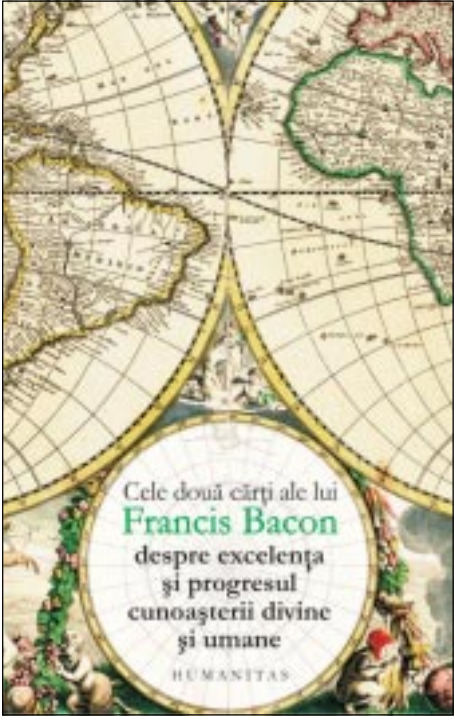

basadei Spaniei din România și al Sindica-tului "Universitas Timisiensis". Dedicată Profesoarei Ileana Oancea "la împlinirea a 50 de ani de activitate academică în domeniul romanisticii", masiva culegere adună 70 de texte de specialitate remarcabile, produse de multe nume care contează din arealul

istoriei, teologiei, limbilor latină, română, franceză, italiană și spaniolă din centrul nos-tru universitar, însă și de invitați marcanti din alte citadele academice din țară și de peste hotare. Un început mai mult decât promițător, căruia îi menim să i se aduge nenumărate alte reușite similare și, poate, superioare.

(III) După împlinirea unui secol de exis-tență exuberantă și polimorfă, arta cinemato-grafică s-a clasicizat neîndoios prin câteva sute de titluri și câteva duzini de regizori, deci își merită sintezele, enciclopediile și dicționarele tematice. Un exemplu extrem de util în acest sens este a treia ediție a compilației coordonate de **Steven Jay Schnei-der, *1001 de filme de văzut într-o viață***, pref. Jason Solomon, trad. colectivă, Editura Rao, București, 2012, 960 p., care ne propune o *Halima* cinematografică aparent subiectivă, dar din care, cu destulă surprindere, constăți că nu prea lipsesc peliculele tale favorite și nici jaloanele fixate de public sau de critică. Deci axiologic obiectivă și fără a neglija nici un gen sau cotlon tematic al "artei fără muză", concentrată și totuși defel minimalistă sau superficială, excelent sistematizată și coerent ilustrată, uriașa carte este o incursiune lejeră printre capodopere incontestabile, dar și, cum ofta un exeget, "un memento vinovat despre cât de multe filme extraordinare nu am văzut încă". Iar în ediția următoare poate că își va face loc și un film românesc din multe premiate aparținând "noului val" autohton.

(IV) O recuperare necesară este **Francis Bacon, *Cele două cărți despre excelența și progresul cunoașterii divine și umane***, trad., introd. Dana Jalobeanu și Grigore Vida, Humanitas, București, 2012, 504 p., una dintre puținele opere importante ale ilustrului filozof renescentist netraduse încă în româ-

nește. Părinte al modernității europene, politi-cian versat, gânditor inegalabil și stilist desă-vârșit, el propune un proiect magnific, uma-nist pe deplin și realist în limitele magnitudi-nii agreate de epoca sa pentru dezvoltarea științelor europene în cadrele meditației filo-zofice aprofundate. Remarcabile rămân isto-riile prescurtate ale principalelor domenii ale cunoașterii umane din a doua carte aici evidențiată, cu precădere, poezia, filozofia, medicina, dar și speculațiile lui spectaculoase asupra unor subiecte imponderabile ca "des-pre artele maligne și înșelătoare" ori "despre gradele unității în cetatea lui Dumnezeu". Un ghid "înțeleptesc" încântător și un manual veritabil de tehnică a raționalizării abstrac-tului.

ARHEOLOGIA SUFLETELOR

GABRIELA PANU

Despre viețile zbuciumate ale lui Ernest Hemingway și Scott Fitzgerald s-a scris mult. Despre femeile din viețile lor s-a scris poate și mai mult. Încă se mai scrie, încă se mai citește și încă suntem fermecați de ei și de ele. Fascinația pentru poveștile adevărate țesute în jurul iubirilor din Parisul anilor 20, cu orgii bahice și triumphiuri amoroase, atrage cititori entuziaști chiar și azi, la o sută de ani distanță.

Cartea de față retrasează povestea de viață a două femei americane: Hadley Hemingway și Zelda Fitzgerald, două tipologii feminine diferite, chiar opuse, în ciuda faptului că ambele au trăit în aceeași perioadă și ambele au fost căsătorite cu scriitori celebri. Prima jumătate a cărții îi este dedicată primei soții a lui Hemingway, Hadley. Însă aici formația autoarei își spune cuvântul. Ea schimbă puțin obișnuita prezentare a relației dintre protagoniști și analizează totul dintr-o perspectivă psihologică. O serie de stări sunt descrise minuțios, folosindu-se un limbaj apropiat psihologiei. Efectul de interdependentă apărut ca urmare a depersonalizării fiecăruia prin viața de cuplu capătă numele de *interpersoană*. Într-o altă secvență narativă avem de-a face cu externalizarea culpei lui Hemingway atunci când acesta simte remușcări din cauza infidelității lui, sau cu abilitatea sa de a o induce voit pe Hadley într-o stare incertă pentru a o putea priva de orice putere asupra lui. Se insistă de asemenea asupra mecanismelor îndrăgostirii, prilej cu care se face apel la mai multe citate din Ortega y Gasset pentru a descrie "fixația, ca mobilizare a atenției" asupra Paulinei, considerată element de noutate în contrast cu banala și vechea soție.

Dacă prin faptele prezentate în cartea *Soția din Paris*, Paula McLain induce ideea că cele trei evenimente majore care au dus la destrămarea cuplului sunt pierderea manuscriselor, maternitatea neașteptată și apariția Paulinei, aici Aurora Liiceanu insistă asupra predispozițiilor și tarelor celor doi. Pe Hadley, "adolescenta întârziată", pasivă, devotată și fără ambiții personale o suspectează de o capitulare prematură, iar în cazul lui, boxul, coridele, râsul aspru de marinier și trădarea lui Sherwood Anderson arată clar o tendință spre grosolănie. Toate acestea, amplificate de desfrânarea "boemei pariziene" a acelor vremuri nu puteau duce decât la despărțirea celor doi.

Autoarea o surprinde în a doua jumătate a cărții pe Zelda cea frumoasă și nebunică, opusul caracterologic al lui Hadley. Cuplul extravagant și teribilist Zelda-Scott, este prezentat tot printr-un limbaj de specialitate, noțiuni ca dipsomaniac, tulburare de personalitate sau bipolaritate fiind preferate de autoare pentru a analiza patologiiile responsabile de autodistugerea lor individuală și de cuplu. Ea vrea mereu să fugă de tipologia femeii întâlnite în cărțile soțului său, deși acesta o folosește ca sursă de inspirație în construcția personajelor feminine. Nesăbuița purtării ei nu mai ține de o atitudine îndrăzneată datorată răsfățului, ci mai degrabă de o nebunie (schizofrenie ca diagnostic incert), mai apoi tratată clinic. Aroganța, nesăbuița și lipsa autocenzurii în comportamentului Zeldei sunt pentru psihologi un caz ideal de analizat, probabil mult mai ofertant pentru autoare decât prima versiune de feminitate, cea a lui Hadley, fapt ce explică poate, în această ultimă parte a cărții, apelul constant la terminologia psihiatrică.

Trecând prin avatarurile identitare a două personaje aparent antitetice, autoarea reușește să dezvolpeze de fapt condiția femeii aflate în căutarea fericirii. Cartea trezește atenția prin originalitatea abordării și prin analiza migăloasă a unor caractere dinamice. Iar cele două destine, deși puternic individualizate, reprezintă de fapt poziția generică a femeii, rebelă sau supusă.

AMINTIRI DE LA CASA MONTEORU

MATEI VIȘNIEC

Când am ajuns eu la București, tânăr poet și student, acum mai bine de 40 de ani, *restaurantul Uniunii Scriitorilor* a devenit imediat o citadelă pe care am făcut tot posibilul pentru a o cucerii. Restaurantul era situat la parterul unui vechi palat boieresc de pe una din străzile mitice ale capitalei române, Calea Victoriei, axă istorică a orașului. Undeva la numărul 122 se afla deci acest minunat mic palat emanând un parfum aristocratic. Pentru cunoscători el se mai numea Casa Monteoru și avea în față o frumoasă poartă de fier forjat. Casa Monteoru mai găzduia, la acea oră, când îmi începeam eu viața de boem la București, sediul Uniunii Scriitorilor și redacția unei importante reviste de literatură universală (*Secolul XX*). Nimeni nu avea, în principiu, voie să pătrundă în incinta acestei case fără o treabă precisă sau o legitimație de membru al Uniunii Scriitorilor. Imediat după ce trecea de poarta din fier forjat, vizitatorul potențial traversa o mică grădină cu arbori și ajungea în fața clădirii propriu-zise, prevăzută cu *peron*. După moda palatelor urbane occidentale, arhitectul construise o alee în formă de U, astfel încât trăsurile să poată intra pe o primă poartă, să se poată opri în fața intrării pentru a-i debarca pe invitați și să poată ieși apoi pe o a doua poartă. Ori de câte ori mă duceam la *Casa Monteoru* în creierul meu se nășteau brusc imaginile unei epoci revolute când protipendada bucureșteană trăia în ritmul balurilor și al recepțiilor. Îmi imaginam cu ușurință caleștile și trăsurile, iar mai târziu mașinile de epocă defilând prin fața acelei intrări impozante, vedeam domni în smoching, cu joben ajutând să coboare pe *peron* doamne cu rochii lungi și pălării spumoase, iar apoi intrând cu ele în holul de marmură al *Căsei Monteoru* și urcând cu ele la etaj în salonul prevăzut pentru recepții. Fostul palat devenit *Casa Scriitorilor* era un martor tăcut al unei epoci galante și mondene, al unei perioade când România se occidentaliza și se democratiza, când se simțea mai puțin la *est* și mai aproape de Paris și de Europa.

La 20 de ani, sosit la București pentru a cucerii lumea, poetul din mine vibra ori de câte ori mă apropiam de *Casa Monteoru*. Ea reprezenta pentru mine locul secret unde se derula partea cea mai intensă a vieții literare bucureștene. Acolo, în restaurantul de la *Casa Scriitorilor* puteau fi văzuți în carne și oase scriitori pe care îi știam din manualele școlare, ale căror texte le studiasem încă din școala primară. Doar la gândul că aș fi putut bea o cafea într-un astfel de loc *uitându-mă* la ei, sufletul meu se simțea răvășit, înfiorat de plăcere. În același timp simțeam că acel loc era și al meu, că mai devreme sau mai târziu *Casa Monteoru* trebuia să mă accepte și pe mine în sânul ei, în pânțele ei secret, în labirintul ei de birouri și de uși, pe terasa cu care se prelungea restaurantul în spatele palatului...

Chiar dacă eram doar un tânăr poet fără *volum*, debutasem de câțiva ani în presa literară centrală și frecventam toate cenele literare bucureștene. Citeam

poezie peste tot, cu o febrilitate exacerbată de dorința de a fi cât mai subversiv posibil... Aveam deja un nume în mediul literar studențesc, se știa că făceam parte, și eu, din acel grup de poeți rebeli, deciși să nu accepte nici o presiune ideologică, numit *generația 80*... Nici eu și nici ceilalți membri ai *generației* mele nu acceptam ideea compromisului literar: poemele noastre erau proaspete, incandescente, curajoase, libere... Nu întâmplător unii critici literari și unii redactori de reviste ne sprijineau, se luptau ei cu cenzura pentru a ne publica și a ne întreține elanul. Poezia a fost unul dintre cele mai frumoase lucruri care i s-au întâmplat României în acel deceniu de dinaintea căderii comunismului.

Să revin însă la *Casa Monteoru*. Prima dată când am pătruns efectiv în inima ei, adică în incinta restaurantului, a fost în primăvara anului 1977. Îmi amintesc perfect momentul și contextul. *Acolo*, în laboratorul secret al vieții literare bucureștene, loc de boemă și de delir literar-uman în același timp, un tânăr ca mine nu putea intra decât dacă era *invitat* de un scriitor sau de un critic literar confirmat, deja membru al Uniunii Scriitorilor și client vechi al stabilimentului. Invitația n-a întârziat de altfel să vină: ea mi-a fost formulată de criticul Laurențiu Ulici, neobosit descoperitor de talente literare, redactor la revista "Contemporanul". Mă aflu, în acea zi memorabilă, în biroul său împreună cu poeta Elena Ștefci, colegă de facultate cu mine de altfel și originară, ca și mine, din nordul țării. Și eu și Elena eram fascinați de acest om care ne citise poemele și ne considera ca fiind talente confirmate. Nu eram pentru prima dată în acea redacție unde Laurențiu Ulici trona la un imens birou, între teancuri de poeme primite de la poeți din toată țara și teancuri de cărți primite de la diverse edituri. "Venii cu mine să luăm masa la Uniunea Scriitorilor?" ne-a întrebat la un moment dat, brusc, Laurențiu Ulici, iar eu am simțit cum inima începe să mi se zbată cu rapiditate. Dumnezeu, mă aflu în fața materializării unui vis, urma să fac un prim pas în *cercul* inițiatilor, să încep explorarea unei lumi vitale pentru mine. M-am gândit imediat la unul din personajele lui Maupassant (Bel Ami din romanul cu același nume care mă impresionase mult în adolescență) și mă vedeam, ca și el, pe punctul de a *întâlni* șansa.

Odată intrat în lumea boemei literare bucureștene m-am simțit într-un fel la adăpost, într-un fel de magmă protectoare. Iar restaurantul de la Casa Scriitorilor era centrul acestei galaxii, miezul ei oficial. În acest pânțec protector se bălăceau tot felul de figuri și de personaje, scriitori de toate vârstele și de toate calibrele, adevărați poeți și falși artiști, iluminați ai cuvântului și mercenari literari ai sistemului, tineri avizi de glorie literară și condeieri bătrâni roși de alcoolism, oameni de spirit și adevărate brute cu creierul deja evaporat din cauza cantităților de vodcă îngurgitate. Ceea ce m-a frapat de la bun început în acest

stabiliment a fost caracterul său de *arcă a lui Noe*, unde se puteau regăsi, vecini de masă (dacă nu chiar la aceeași masă) oameni care profitaseră dintotdeauna de privilegiile oferite de partid, precum și foști persecutați. Altfel spus, respirau acolo aerul (și fumul de țigară) al aceleiași încăperi scriitori *supuși* și *conformiști* alături de alții care făcuseră parte din categoria nonconformiștilor, a rezistenților, a anti-comuniștilor. Ce putea avea în comun, de exemplu, un literat de "modă veche" precum Petre Țuțea, care își pierduse dinții în închisorile comuniste, cu un poet precum Eugen Jebeleanu, al cărui nume îl știam încă din manualele școlare? Și totuși ambii aveau la restaurantul de la Casa Scriitorilor *alveolele* lor. Eugen Jebeleanu era chiar unul dintre personajele *cheie* ale locului, întrucât avea întotdeauna masa sa rezervată în colțul cel mai strategic al restaurantului, de unde putea urmări, ca dintr-o lojă, spectacolul uman oferit de *scriitori*, în fiecare zi același și în fiecare zi altul. El era de altfel unul dintre primii care se înfățișa, la prânz, la Casa Monteoru, întotdeauna elegant și proaspăt ras, arborând o mustață nu lipsită de distincție, cu alură englezească. Despre el se șoptea că ar fi fost unul dintre cei mai influenți oameni din sfera puterii. Exista un fel de *legendă* construită în jurul lui: se spunea că în tinerețe, înainte de al Doilea Război Mondial, în calitate de ziarist, îi luase apărarea unui tânăr comunist condamnat la închisoare de guvernul *burghezo-moșieresc* de la acea oră, din anii '30; ori, mai târziu acel tânăr comunist anonim s-a dovedit a fi chiar Nicolae Ceaușescu. Greu de spus dacă Nicolae Ceaușescu, devenit prim secretar al Partidului Comunist Român și președinte al țării, și-a amintit de respectivul episod, și anume de acel poet numit Eugen Jebeleanu care îi apăra în presă pe tinerii comuniști interbelici *persecutați* de regim. Greu de spus deci dacă președintele și-a amintit de fostul lui apărător sau dacă Eugen Jebeleanu le-a amintit altora cum l-a apărât înainte de război pe tânărul Ceaușescu, fapt este că Eugen Jebeleanu a fost *răsplătit* după război pentru serviciile aduse comuniștilor la ora la care aceștia se aflau în ilegalitate sau persecutați. Așa a

devenit poetul Eugen Jebeleanu un fel de monument, un fel de statuie vie, un scriitor oficial, dar care avea nevoie în același timp de imersiunea în boema literară... De altfel Eugen Jebeleanu nu mai scria demult poeme patriotice, serviciile aduse comunismului păreau să fi fost atât de mari, încât la ora când am început să frecventez eu Casa Monteoru el era *exonerat* de această datorie, scutit de această obligație. Acum scria poeme *bunute*, uneori chiar curajoase, altfel spus, cu accente critice față de penuria alimentară din România și chiar față de cultul personalității. Mulți scriitori îl priveau cu oarecare religiozitate, chiar cu o anumită teamă... El era în același timp privit ca un tip *suspect*, dar era acceptat fără rezerve în panoplia spectacolului zilnic de la restaurant, avea rolul său inimitabil și deci deplin recunoscut.

Inimitabili erau și alți inși cărora li s-ar putea aplica eticheta de "stâlpi de cafea". Unul dintre ei era poetul Virgil Mazilescu, devenit de altfel unul dintre prietenii generației mele, după ce mai toți poeții Cănaclului de luni au început să frecventeze restaurantul Casei Scriitorilor. Și Virgil era unul dintre clienții zilnici ai restaurantului, chiar unul dintre cei care soseau la restaurant pe la ora prânzului și căruia chelnerițele îi aduceau un pahar de vodcă imediat ce se așeza la masă, fără să-i mai pună nicio întrebare. Virgil Mazilescu era un poet apreciat, practica o poezie epurată și îndelung șlefuită. În primii ani ai boemei mele bucureștene, omul avea ceva dintr-un *gentleman* englez, semăna de altfel cu actorul Richard Chamberlain. Virgil Mazilescu se ridica și se înclina ceremonios în fața femeilor atunci când acestea veneau la masa unde se afla el... Pe noi, poeții ceva mai tineri cu 12 sau 13 ani decât el, ne-a adoptat fără rezerve, în așa fel încât deseori masa la care se așeza el devenea și masa noastră.

La Uniunea Scriitorilor nu se intra chiar cu una cu două, ci pe bază de *legitimație*. Iar noi, poeții tineri, nu aveam încă *legitimație*, altfel spus nu făceam încă parte oficial din Uniune și deci nu puteam dovedi cu un act oficial nici că eram scriitori și nici că aveam dreptul de a mânca la restaurantul Uniunii Scriitorilor. Un anume

Șapira, funcționar cu sarcini multiple (el era și gestionarul restaurantului) devenise, cel puțin pentru mine, un fel de cerber, omul de care nu se putea trece cu ușurință. Știam de altfel că una din misiunile sale era aceea de a-i vâna și de a-i da afară pe toți cei *străini* de Uniune, altfel spus pe toți bieții aspiranți la celebritate care nu aveau încă *legitimăție*, dar doreau să se bucure pentru o oră sau două de pântecele cald al restaurantului, de atmosfera sa boemă și mai ales de produsele sale ieftine și de negăsit pe piața obișnuită. Șapira se repezea ca un uliu la intruși și le cerea imediat să se identifice și să prezinte dovada că erau membri ai Uniunii... Singura șansă a acestor aspiranți la viața literară era aceea de a spune "sunt invitat aici de cutare sau de cutare scriitor", ceea ce îl mai domolea pe Șapira, mai ales dacă respectivul scriitor îi făcea semn pentru a-i confirma că tânărul poet X tremurând ca frunza avea un loc liber la masa sa. Multă vreme Șapira a fost pentru mine o obsesie, era *cenzorul* meu numărul unu, omul care mă împiedica să intru în *paradisul* de la restaurantul Casei Scriitorilor. Sigur, imediat ce pronunțam formula magică "am întâlnire cu domnul Virgil Mazilescu", încrâncenarea lui Șapira se mai domolea și puteam trece de el pentru a penetra în universul atât de râvnit al clubului scriitoricesc. De mai multe ori s-a întâmpnat să fac însă cale întoarsă, fie pentru că Virgil Mazilescu nu era acolo, fie pentru că Șapira nici nu voia să mă lase să verific dacă pretinsul meu prieten se afla la vreo masă în incinta restaurantului. Tind să cred că Șapira, fără să fie un om fundamental rău, se lăsa din când în când fascinat de propria sa putere (așa limitată cum era), de puterea de a spune NU în fața unui tânăr intimidat și de a nu-l lăsa să penetreze în restaurant numai *de-al dracului*, ca să se facă el, Șapira, "respectat".

Șapira mai știa ceva, și anume că nici un tânăr poet nu renunța cu adevărat la tentația de a deveni într-o zi un obișnuit al restaurantului, și că mai devreme sau mai târziu acest bastion urma să fie cucerit de cei dotați cu tenacitate. Este exact ceea ce am făcut și noi, poeții debutanți ai anilor 1976-1977... Într-un fel sau altul, unii prin legături de familie, alții prin tertipuri și prin amiciții cu scriitorii vârstnici, toți ne-am încrustat în acel loc fascinant unde aveam impresia că se fac și se desfac destinele literaturii române.

Restaurantul de la Casa Monteoru era un club închis (dar permeabil pentru noi membri), un spațiu dedicat bârfelor politice și literare, un loc unde se făceau chefuri și se defulau spiritele, o arenă unde se înfruntau oameni de spirit și se seduceau femei, o cantină unde se putea mânca destul de corect și mai ales bea alcooluri de calitate, un fel de rezervație culturală unde scriitorii și artiștii puteau fi ținuti sub observație, un centru de schimb de informații dintre cele mai diverse, începând cu cele literare și continuând cu altele, de ordin tehnic, legate de supraviețuirea în comunism, un veritabil muzeu viu al inteligenței artistice românești, un loc de pelerinaj pentru mai toți scriitorii din țară precum și pentru profesioniști din alte domenii (actori, pictori, universitari, cercetători)... Restaurantul de la Casa Monteoru mai era și un fel de acvariu în care înotau laolaltă peștișori roșii-inofensivi și rechini mari-zâmbitori, broscuțe de baltă gălăgioase și pești-spadă tăcuți și atenți,

viermișori făcuți să trăiască doar pe durata unui sezon literar și balene nemuritoare, lipitori placide și veritabili căluți de mare, sirene dulci și meduze veninoase... Unii dintre cei care veneau acolo erau în mod vizibil *unice* umane, altfel spus aveau calitatea tragică de a fi ultimele exemplare ale speciilor respective. Un poet precum Tudor George, capabil să scrie sonete la comandă, și care atunci când se îmbăta striga "ahoe!", era, fără îndoială, ultimul din specia sa. Și un ins ca Pucă, pictor căruia nimeni nu dorea de fapt să-i vadă vreo pictură, era

unic în felul său, ultimul dintr-o categorie de artiști cerșetori. Cine îl vedea pe Pucă, al cărui nas trăda o lungă complicitate cu alcoolul, înțelegea imediat ce înseamnă *boema grea*, rătăcirea fără sfârșit, dar și fixarea în rătăcire... Fauna de la Casa Scriitorilor era formată din personaje în diferite faze de consolidare a *legendei* lor. Pentru că fiecare își crea, prin personalitatea și prin povestea sa personală, o legendă. În orice caz, pentru ochiul unui tânăr poet ca mine, în 1976 totul era *legendă vie* la restaurantul Uniunii Scriitorilor. Nichita

Stănescu, mai ales, atunci când își făcea apariția, provoca un fel de vibrație în aer, atmosfera se încălzea brusc cu mai multă spiritualitate, poetul avea *aură* și ea începea imediat să scânteieze. Iar cei primiți la masa sa deveneau brusc niște privilegiați, e ca și cum ar fi fost acceptați în primul cerc al unui iluminat, al unui *guru* cu vocații incontestabile...

(FRAGMENT DIN ROMANUL
ÎN LUCRU NEGUSTORUL
DE ÎNCEPUTURI DE ROMAN)

NESĂBUITELE FRAGILIZĂRI

DANIELA MAGIARU

MATEI VIȘNIEC
Cabaretul cuvintelor. Exerciții de muzicalitate pură pentru actorii debutanți
Ed. Cartea Românească, 2012

Pare că astăzi nu mai dăm cuvântului atenția cuvenită și nici nu-l mai investim cu greutatea care i s-ar cuveni. Plutim într-o mare de vocabule care își pierd sensul, care devin mai degrabă cacofonii sau pure elemente sonore pe care uităm să le mai ascultăm. Când reușim să ne vorbim, cuvintele pe care ni le spunem sunt deseori fragilizate, au consistența aerului, sunt doar umbre ale gândurilor sau sentimentelor noastre. Alteori, ele au duritate și fermitate, reușind să se înfigă adânc în minte sau suflet, lăsând urme aproape fizice.

Cabaretul cuvintelor este o încercare de a repune în discuție fundamentul limbajului, cuvântul. Din acest punct de vedere, textul se încadrează într-un arhipelag ce mai cuprinde rafinatele *Scrisori de dragoste către o prințesă chineză* și subtilele poeme din volumul *La masă cu Marx*. Matei Vișniec sondează materia cuvântului, într-o încercare când ludică, când emoționantă, mereu surprinzătoare. Cuvintele, susține autorul, își conțin și povestea și energia, iar ceea ce ni se propune e o schimbare de perspectivă în ceea ce privește gratuitatea, ignoranța sau inconștiența cu care le folosim. Citind volumul am fi îndreptățiți să susținem că au chiar un univers aparte, în care viețuiesc cu sensuri nebănuite, cu orgolii, cu dorințe, departe de ochiul deloc vigilent al oamenilor.

Autorul ne propune un dicționar subiectiv, nebănuit la fiecare filă, neașteptat în definițiile și alegerile făcute. E vorba, implicit, și de o auto-definire conturată de cuvintele la care ne raportăm, cele care ne sunt dragi, dar și cele de care ne dezicem

zi de zi. Abordările autorului sunt realizate ludic, cu umor, iar trecerile mimează când limbajul copiilor, când pe cel științific. Pagina susține deopotrivă discursurile blânde, discursurile/scursurile și cursurile politice, dar și irupțiile poetice. De pildă, *noi* este "un cuvânt pe care îl putem întinde cu ușurință pe o zgârietură, pe o rană". Există cuvinte care predisun la visare sau favorizează alunecări în fantasmare: "Când te văd plecând, îți strecur pe ascuns în buzunarul mantoului un singur cuvânt: cuvântul *întoarcere*" sau: "Atât de mult te-am așteptat, încât mi s-a ofilit timpul..." sau "În viața noastră recurgem la mult *nimic*. Pe care îl împrumutăm din imperiul nimicniciei."

Pe de altă parte, o știm prea bine că deseori, cuvântul devine carapace insuficientă, care sună gol, spart: "Îl duci la ureche și îl scuturi ușor și dacă auzi în interiorul lui un sunet sec, ca și cum i s-ar fi uscat miezul în interior și ar fi rămas acolo prizonier, atunci chiar că nu mai e nimic de spus, cuvântul cu care voiai să-ți verși sufletul e gol pe dinăuntru." Unele cuvinte capătă un profil fizic, bunăoară *Dorință*: "Îl văd mai degrabă ca o siluetă: fin, înalt, mereu cu un surâs enigmatic pe față."

Mi-l imaginez plimbându-se pe străzile orașului îmbrăcat în smoking, cu un joben pe cap, ușor absent, ușor aerian". Uneori, ca introduse într-un malaxor, vocabulele se amestecă, își pierd coerența și au ca rezultat un întreg discurs șifonat, "fără gramatică", așa cum îl numește scriitorul și pe care îl asociază cu zona politicului.

Unele pagini sunt miniaturi suprarealiste sau expresioniste, în care, antropomorfizate, cuvintele își ies din sine, se desfășoară caricatural, precum grămada cuvintelor care se simt nedreptățite: "Mă uit la ele, analizez poziția hoardei revoltate. Da, exact cum am bănuț. Sunt din nou aceleași cuvinte care se revoltă: *căcat, pișat, cur, putoare, scârbă, târfă, porcărie, lingău, buboi, puroi, gunoi*... [...]"

— De prea multă vreme am fost izgonite din limbajul așa-zis «îngrijit», deși noi suntem mult mai prezente decât alte cuvinte în viața cotidiană. Vrem și noi deci să figurăm, ca și celelalte cuvinte, în poemele lirice, în odele compuse pentru exaltarea iubirii de patrie, în discursurile politice și în editorialele marilor cotidiene." Sau, aceeași clasă a cuvintelor, plănuiind o ieșire în natură: "Odată ajunse la locul de picnic, toate cuvintele abjecte răsufară ușurate. Toate cuvintele porcoase își aranjară puțin ținuta, se periară reciproc, își pieptănară perucile, se scuturară de praf, se rujară, făcură câte o gargară, se spălară pe mâini și se pregătiră pentru marea crăpelnită. Am constatat astfel că cuvintele licențioase au un gust pronunțat pentru mâncărurile

condimentate." Predilecția pentru grotesc e vădită, asistăm la un carnaval al preaplinului, la o afișare a unei abundențe de disproporții etalate cu toată naturalețea.

Expunerea e pe alocuri blândă, caldă, emoționantă, fără a avea iz edulcorat: "Mă uit cu mai multă atenție la rănilor ei, la ce au comis blestematele de cuvinte care rănesc. Da, se vede cu ochiul liber că ea e rănită: are obraji în flăcări, își mușcă un deget, i se scurge o lacrimă pe o geană... Cuvântul care a rănit-o n-a lovit cu mânuși, a fost poate chiar un cuvânt tăios, cu dublu înțeles."

Tonul alunecă în avertizare, semnalând prezența înșelătoare a unei realități ce poate trece drept inofensivă. Ba mai mult, ea riscă să fie atât de seducătoare, încât să manipuleze masele, instaurându-se treptat, dar autoritar în viețile participanților nesăbuiți: "La început suntem mulțumiți să-i primim cartonașele de invitație care sunt, nimic de spus, impescabile: trimise în plicuri mari, din hârtie de mătase, textul scris elegant, litere aurite, formulări subtile, indicații extrem de precise pentru a-i găsi adresa, aprod care vine să-ți gareză mașina... și, în plus, imediat ce deschizi plicul ești învăluit de un parfum îmbătător de care devii aproape dependent, nu te mai sature să-l respiri." Dar faptele atât de atrăgătoare se deformează repede: "Cuvântul *utopie* devenise amenințător, iar privirile îi erau atât de reci încât ne îngheța sângele în vine. Devenise în același timp atât de uriaș și de strivitor, încât nimeni, absolut nimeni nu a îndrăznit să spună NU în momentul în care ne-a obligat să ne punem în patru labe ca să lustruim parchetul din toate camerele, să spălăm mozaicul din bucătărie, precum și enorma scară de piatră de la intrare. Fracurile noastre și rochiile de seară ale soțiilor noastre au devenit de nerecunoscut, s-au murdărit și s-au sfâșiat. Când am terminat marea curățenie eram toți numai zdrențe, ne dureau coatele și genunchii... Nici nu mai îndrăzneam să ne privim unii pe alții atât eram de jerpeliți și de urât mirositori, speriați și umiliți."

Glumă tăioasă mi se pare desăvârșită în ceea ce privește arta amânării, a suspansului inserat cu calm, cu blândețe, de la răs la sânge, de la înghițitorul de săbii, care își face numărul și care, distras poate de o glumă, se găsește sărutat pe gură de moarte. Panica se instaurează subtil și subit, palmele spectatorului aplaudă culpabil, până la sânge, până când cadavrul înghițitorului de săbii e întins la pământ — un tulburător episod de o mare intensitate dramatică.

Închizând cartea, ai sentimentul că ai citit fișe de observație ale *monadelor*, în care scriitorul, așezat cu timp la masa de scris, își definește propriul raport cu cuvintele, ascultând-le muzica, sugerându-ne să le privim dansul în miraculosul lor cabaret desfășurat clipă de clipă sub privirile noastre.

PICĂȚURA DE CUCUȚĂ

picătura de cucuță

SINGURĂTATEA
LUMINII (13)
PAUL EUGEN BANCIU

Cu ani în urmă, cum ninsorile din preajma Sfintei Marii sunt ceva obișnuit, mă mai prinsese una tot la Bălea Lac. În ziua următoare am plecat până la Fereastra Zmeilor împreună cu un tânăr care se arătase doritor să facem împreună un traseu nu tocmai ușor, peste Vârtopul Roșu până la Vânătoarea lui Buteanu. Era traseul de iarnă al alpinistilor, cel ce avea să fie capăt de drum, într-un februarie, unui grup de doisprezece studenți cu profesori cu tot, între care era și un fost coleg de-al meu cu care făcusem alpinism ca elev.

Urcaseră dinspre Podragu, să traverseze Arpășelul pentru că prin vale era imposibil de trecut datorită cantităților uriașe de zăpadă adunate acolo. Au trecut cu bine creasta zimțată a Arpășelului, au ajuns sub Vânătoarea lui Buteanu și acolo i-a surprins o avalanșă. I-au căutat până în luna iunie, și-abia atunci i-au descoperit după corzile colorate.

Și aceia, ca și mai târziu nenorocirea elevilor de la liceul din Sibiu, au însemnat locul pentru totdeauna. Și sunt doar victimele muntelui culese dintre cei care s-au încumetat să-l străbată, dar Valea Bălei a adunat alte multe zeci dintre cei ce au muncit, în niște condiții pe care nimeni nu și le poate imagina, la realizarea șoselei Transfăgărășanului. Șase, șapte luni sub ninsori, altele sub grindină și avalanșe de zăpadă sau căderi de bolovani, pentru ca șoseaua ce leagă Transilvania de Muntenia să poată fi deschisă jumătate de an și mereu reparată. Muntele n-o vrea și-o macină. Dar fără de ea zeci de mii de oameni, ce au urcat apoi cu mașinile, n-ar fi avut habar cum arată Făgărașul, cum arată un munte la peste 2.000 de metri.

Arpășelul e o creastă crenelată ce începe dinspre est, de la fereastra Zmeilor, și se termină sub Vânătoarea Lui Buteanu, vârf de peste 2.500 de metri cu o formă geometrică ciudată, ce se ridică deasupra muchiilor din jur, sfidând parcă orice fel de lege a fizicii. Din depărtare pare un stei de stâncă ce împunge cerul. E traseul preferat al celor ce rămân la Bălea Lac sau vin la cabană iarna. Cândva, peste ani, de pe el avea să facă Eugenia o panoramă a Făgărașilor. Iarna, în fotografii alb-negru. Atunci avea să urce cu un grup până la Bălea Cascadă, iar de acolo cu telefericul până la Bălea Lac.

De pe Arpășel și de pe Vânătoare se poate vedea, spre nord, spinarea ascuțită a muchiei Albota, cu prăpăstiile ei pe ambele clinuri. Iarna e un spectacol dincolo de orice imaginație. În anul când am făcut creasta Arpășelului aveam cu noi doar minimum de asigurare și l-am urcat în mâini. Am călărit pur și simplu câteva steiuri. Cerul era perfect limpede și lumina căzută pe lespezile din față îți dădeau sentimentul că vezi și în spatele lor, că le simți perfect tridimensionalitatea. Umbrele par transparente, ceea ce face ca adâncimea orizontului să se apropie, ca în efectul pe care-l dă un relief submarin. Tentatia de a urca peste tot, de a schimba unghiul din care privești un pisc sau crenelul unei

muchii nu poate să fie oprită, și-atunci când știi că te primește o asemenea zi, ești capabil de cele mai nesăbuite încercări. Așa ni se întâmplase în anul acela. Eram doi tineri, proaspăt absolvenți de facultate, și credeam că dacă suim atât de bine muntele, nu ne poate opri nimeni și nimic să încercăm să cucerim Vânătoarea dinspre muchia ei zimțată.

Spre sud, peretele e aproape abrupt și se termină cu câteva limbi de zăpadă ce țin până în iulie, iar în anii mai reci nu dispar. Minciuna pantelor înierbate ce fug la vale și pe care ai impresia că le poți folosi dacă nu mai înaintezi știm că trebuie să nu o luăm în seamă pentru că, în apropierea grohotișului de jos, pantele acelea sunt surplombate, cu un teren sfărâmițos ce nu te poate ține.

La unul dintre colții Arpășelului ne-am folosit de cordelină doar cât să ne tragem unul pe altul pe vârf, să stăm amândoi deodată ca niște capre pe un nimic de piatră pe care abia putea să stea un singur om. Uitasem de întâmplările petrecute la Podragul, unde fuseseră aduși din creastă doi oameni înghețați numai cu două zile în urmă, rămași neputincioși și fără vlagă după coborârea de pe Viștea. Uitasem de o întâlnire nedorită cu un urs aproape de stânele de la Urlea. Era o altă zi dintr-o altă viață, când totul părea să ne fie favorabil. Vântul bătea doar cât să știm că suntem în mijlocul unui ocean de aer. În exaltarea noastră, la capătul Arpășelului ne-am angajat în cățărarea pintenului Vânătorii, o muchie verticală ce se apleca în partea de sus peste noi. Fără pitoane și corzi ca lumea, fără carabiniere, am reușit să ajungem doar până la două treimi din vârf, după care am încercat o "fortare" a lui spre stânga, unde se vedea mai aproape zona înierbată și ceva mai blândă a vârfului. Am riscat prosteste, cum se întâmplă la vârsta aceea, și norocul a fost de partea noastră.

Când ajungi să cunoști și să faci echipă în munte cu cineva al cărui nume îl uiți de îndată ce ai ajuns acasă, știi că nu trebuie să ai grijă decât de tine, așa cum și celălalt gândește. Se naște un fel de concurs între cei doi, de competiție sportivă, unde totul e în mâinile fiecăruia dintre participanți. Dacă unul dintre ei are un accident minor, vina îi aparține în exclusivitate lui și nu începi procese de culpa-bilizare inutilă.

Nervii sunt întinși ca la un meci cu un singur adversar, doar că acolo, pe steiuri, nici măcar muntele nu-ți este adversar, ci o probă dificilă căreia trebuie să-i faci față. Am traversat întreaga muchie într-o oră. Apoi ne-am odihnit pe Vânătoarea și ne-am împăcat cu gândul că din competiția noastră am ieșit pe primul loc amândoi, cu palmele și pulpele julite și cu genunchii bătuți de bolovani și steiurile peste care trecuserăm. Până la Bălea Lac ne-am relaxat cu totul și în aceeași seară omul acela, cine știe pe unde va fi acum, a coborât la Bălea Cascadă pe poteca de iarnă, de pe muchia Vânătorii.

JURNAL DE FAMILIE
PIA BRÎNZEU

2 aprilie 1986. Ședință cu părinții claselor a IV-a la școala "Nikolaus Lenau". Directorul Erich Pfaff pregătește carnavalul părinților, iar învățătoarea lui Dragoș, Lene Weinschrott, dorește să luăm premiul I pentru inventivitate, costume și prezență scenică. Ne punem capul la contribuție: pirați nu, pentru că s-a mai făcut. Cosmonauți nu, din același motiv. Apicultori, tractoriști, ciuperci, zâne sau Scufițe Roșii? Nimic nu ne surâde pentru că trebuie să inventăm și o poveste pe care să o reprezentăm pe scenă. Ce să facă niște tractoriști? Dar mai multe Scufițe Roșii? Să danseze cu tații lupi? Brusc am o idee: dacă e vorba de dans, de ce să nu fim dansatoare de can-can? Presupune culoare, atmosferă, fuste ridicate... O mamă mai îndrăzneată propune un striptease. Dar cu ce costume? Îmi amintesc de juapoanele bunicii de la 1900. Sunt vreo duzină. Am și leibărașe din batist și dantelă, am și chiloțerii aceea lungi, până la genunchi...

Propun să ne întâlnim după ce răscolesc lăzile din podul mamei și reușesc să mai adun câte ceva. Trebuie să inventez un pretext ca să ajung acolo pentru că nu am curajul să le spun nimic nici părinților, nici socrilor mei. Ideea că mama nepoților se dezbracă pe scenă, în văzul a o sută de părinți, nu cred că le surâde. După cum nici soților nu trebuie să le dezvăluim intențiile noastre.

Îi spun mamei că doresc să îmi fac o bluză din dantelele bunicii. Pare o explicație rezonabilă, dar cum să cobor din pod atâta lenjerie? Ascund într-o sacoșă o parte din ce voi lua altă dată și îi arăt mamei doar câteva bluze, pe care anunț că le voi transforma. Mama nu prea e de acord: de ce să stric niște piese atât de vechi și de frumoase, care, după mai mult de o jumătate de secol, au un farmec al lor aparte? Și cum le-aș putea adapta? Batistul e un material ușor, transparent, spumos, doar pentru doamne care nu aveau serviciu, nu alergau după tramvai și nu cărau sacose la cumpărături. Într-un cuvânt, erau senine și zâmbitoare, cu un stil de viață pasiv, peste care nu trecuse încă valul de emancipare feministă...

Îi șoptesc mamei că înțeleg foarte bine diferența și o zbughesc grăbită la repetiția unde sunt așteptată cu nerăbdare. Ne hotărâm pentru următoarea formulă: vom intra ca niște călugărițe, îmbrăcate cu pelerine negre, lungi până la pământ, și o glugă ne va acoperi aproape complet fața. Cu pași mici, pe o muzică foarte lentă și cu mâinile împreunate în gestul rugăciunii, ne vom așeza pe scenă asemenea unor măicuțe evlavioase. Pe neașteptate, o melodie îndrăcită ne va face să ne scoatem pelerinele și să ne mișcăm din ce în ce mai puțin cucernic. Urmează apoi să dezbrăcăm o haină albă lungă, o bluză cu mulți nasturi deschiați pe îndelete și, la urmă, juapoanele. Vom rămâne toate în leibărașe, în chiloțerii de dantelă, la care am atașat câte o fundă mare roșie, în niște ciorapi negri subțiri cu jartiere și pantofi cu tocuri înalte. O uniformă acceptabilă, credem noi, pentru timpurile comuniste.

După o repetiție ni se pare că totul merge strună. Suntem sigure că vom lua premiul cel mare, deși nu știm încă ce au pregătit ceilalți părinți. Toți păstrează secretul. Dar când îi vedem în seara carnavalului, ne dăm seama că nu au nici o șansă. Totul e *déjà vu*. Copiază doar ceea ce fac copiii atunci când e carnavalul lor și, deși sunt adulți, nu au pic de imaginație. În schimb noi... Ochii bărbaților din primul rând se măresc din ce în ce mai mult a uimire. Printre ei sunt și soții noștri, care nu au aflat nimic despre intențiile consoartelor. Îngroziți, se întreabă probabil când ne vom opri și cum... Oare chiar ne vom dezbrăca de tot? Nu de alta, dar suntem tot felul de mame: și mai tinere, și mai bătrâne, și mai grase, și mai slabe... Neveste de directori, profesoare pe la licee și universități, responsabile de sindicat... Oare suntem chiar așa de hotărâte să oferim spectacolul total?

Ne oprim însă la timp și soții răsuflă ușurați. Dar în loc de premiul cel mare vine surpriza: ușa sălii festive a liceului se deschide larg și în prag apar doi milițieni care ne anunță brutal că au fost trimiși să aresteze învățătoarea. Pentru imoralitate publică. O iau cu ei și se vor întoarce să ne aresteze și pe noi, făptașele. Învățătoarea plânge, iar eu am înghețat. Deși ocazia de a ne dezbrăca pe scenă a fost unică și nici una din noi nu o va mai avea vreodată în viață, nu merită, totuși, să facem pușcărie. Din fericire însă a fost doar o glumă pregătită de unul din tații supărați că ei nu au avut loc alături de noi pe scenă. Dar acum treizeci de ani conceptul de stripper nu exista încă. Altminteri...

KARAOKE
ADRIAN BODNARU

Unde se ascunde sângele marilor cicliști, după ce li se schimbă cu unul curat, copacii au început să nu mai stea locului:

intră pe ferestre și fură pisicile din case, iar dacă sunt prinși asupra lor cu prea multe rețete pentru dureri de rădăcină, prescrise de un cunoscut medic de familie, primesc până la trei turla de biserică rusă, și fiecare înseamnă câte un an de scos pietre cubice din șosele îndepărtate.

Se întorc apoi, cu glasuri împădurite și tatuaje pe brațe, în comuna de jos, atât de mică încât nimeni nu moare zile întregi, la rând.

Numai bărbații ce privesc o fată pe bicicletă, cum ține mâna stângă lipită de picior, să nu-i fluture a salut rochița când trece peste țigările neîncepte încă de localnici plecați, își încheie cămașa peste plopul tineri, de care s-au rezemat cu spatele prima oară, așteptând evadările sigure.

STEREOTIPURI
stereotipuri

DE LA DEPARTAMENTUL SEX
SI AMANTLĂCURI LA
SEDUCTII SI SANTAJE INTIME
DANIEL VIGHI

Se apropie de troița pușcată, și Kommunista bacsi se apleacă printre ierburile înalte de pe duleul drumului, ocolește rugul de mure, împinge bozul și socul, trage după el un capăt cu floare galbenă de sulfină pe care o răsucesce în podul palmei, ridică în lumina amiezii frunzele groase de pizda-țigăncii, adună în poală floricelele mov ale buruienii, se strâmbă în timp ce mestecă o frunză acrișoară de știr, se freacă pe frunte cu lobodă, "pune-ți pe cap flori de boz și o să ne meargă bine la drum", bolborosește moș Merișca, și el asta face, se apleacă și caută florica mărunțică de rostopască, apoi îl aude pe Kommunista bacsi cum se închină nu departe de lemnul troiței pușcate și strigă către cerul Domnului: "Doamne, ai pus și aici la troița Ta otrava asta din laptele câinelui, să fie asta semn de mare năcaz pe capul bieților oameni", zice moșul, și fratele informator Dubeșteanu transmite degrabă raportul să se spele ăia pe cap cu el, nu pricepe nimic din ce zice moș Kommunista bacsi, nimic, nimic: "Ce e aia, dom'le, laptele câinelui?" "Știm, știm", strigă băieții de la Decriptarea Sensurilor Oculte de la Centru, "Știm, știm", strigă fericii și spun numele științific al buruienii, o arată tovarășului general: "Asta e, are formă de brăduț și floricele galbene, tulpinița ei este goală pe dinăuntru ca aceea de păpădie, și dacă o rupi, curge un lichid alb de-i zice laptele câinelui și, ne scuzați că suntem cam din topor, dar oamenii din clasa exploatată a țărănimii spun că dacă te dai cu laptele ăsta alb pe pulă, se umflă ca un caltaboș din Banat, ne iertați, nu este frumos să scriem asta în nota noastră informativă, dar oamenii, tov. g'eal, ei zic așa, noi doar ne facem treaba cât mai bine". "Lasă, mă", zice domnul general, "nu faceți voi pe fetele mari, că doar nu ne apucă rușinea, nu știu dacă nu ar trebui chiar să verificăm ce spune înțelepciunea poporană, zic că un locotenent din ăsta de la Departamentul Sex și Amantlăcuri, care și așa nu fac mare lucru, fut la comandă diferite obiective stabilite de ăia de la Seducții și Șantaje Intime, puneți așadar pe un frumos de-ăsta futălău pe banii statului să-și dea pe pulă cu laptele câinelui să vedem dacă are sau nu dreptate poporul în ceea ce zice".

Nu mai știe fratele Dubeșteanu ce s-a întâmplat mai apoi cu raportul său, a chicotit și el pe ascuns ca mulți dintre cei din rețea când au aflat cum a picat măgăreața pe sclifosiții ăia: "Lasă că așa le trebuie", își spun invidioși, "îi îmbracă unitățile operative la fix, îi pomădează, primesc banii de cheltuit la munte și la mare, prin hoteluri, lasă că nu le strică", își zic și râd pe cinste.

Între timp moșul scoate nasul dintre frunzele de lobodă și, în soarele amiezii de 14 septembrie, de Ziua Crucii, li se arată o arătare, o viziune, un spectru: Atenție! Achtung! Vigyázz! Se arată pe drumul național familia lui herr fratele dulgher Karl Iohan Scharschmidt, de loc din Alt-Ofen, astăzi district al Budapestei, în ungurește i se zice Obuda. Anul trecerii: 1856, pe la mijlocul lunii martie. Mijloc de locomoție:

un car cu patru boi de pustă. Pe când se arată vedenia respectivă, pe dată fratelui Dubeștean îi veni să cânte versurile legionare "Ce n-aș da să fiu cu tine / Car frumos cu patru boi". Constatarea aceasta o va scrie, de altfel, în nota informativă pe care o redactează zilnic la cererea ofițerului de legătură, care va și adăuga cu pixul faptul că trebuie verificat de ce anume când i se arată lui și obiectivului Aubade (am uitat să menționăm că așa a fost stabilit numele conspirativ pentru moșul Merișca tocmai pentru a i se sublinia, și pe această cale, importanța în cadrul dosarului problemă cu denumirea generică OPERAȚIUNEA). Așadar, însemnarea cu pixul va fi direcționată spre rezolvare la Direcția, deplin conspirată, cu numele Aspazia, care are în atribuții tocmai problemele paranormalității. Indicația ofițerului de legătură este următoarea: "de identificat legătura rațională, științifică, marxist-leninistă, dintre apariția din localitatea Obuda a numitului Karl Iohan Scharschmidt cu un car cu patru boi la anul 1856, pe la mijlocul lunii martie, și cântarea de orientare legionară care se naște simultan în trăirile interioare ale informatorului nostru, fratele Dubeșteanu, în momentul în care susnumita apariție i se arată sub forma unei viziuni interioare".

Buun! Cam asta e situația, și-au spus cei de la Direcția Aspazia și au început prin a descifra indicația operativă a ofițerului de legătură, făcând totodată și o utilă trimitere spre Direcția de Constraspionaj să verifice dacă nu cumva ofițerul respectiv nu suferă în chiar momentul exercitării atribuțiunilor de serviciu de tulburări afectiv-cognitive care să-i tulbure mesajele și să i le încâlcească, în așa măsură încât să poată fi mai greu descifrate de destinatarii lor. Era strecurată în această cerere a Direcției Aspazia și temerea că prin mijloace ascunse și specifice, colegii din serviciile secrete din direcțiile similare străine ar putea interveni pentru confuzarea indicațiilor și ordinelor. "Nu ascundem", au declarat superiorilor cei de la Aspazia, "că, în cele din urmă, chiar și această cerere întemeiată a fost verificată la Departamentul de Cercetări Lingvistice pentru o limpezire a mesajului prin justa utilizare a unor sinonime la îndemână".

Adăugați aici o complicație survenită pe nepusă masă de la experții în istorie de la Muzeul Banatului care au adus în discuție faptul că numitul Karl Iohan Scharschmidt, la anul 1856, pe la mijlocul lunii martie, era în drum spre București unde va întemeia Cultul Baptist. Așa ceva era, cu adevărat, un lucru greu de explicat, mai ales că are legătură directă cu fratele Dubeștean, recunoscut predicator la Biserica Betania din Radna, exact pe unde se aflau ei la momentul respectiv al arătării paranormale, nu departe de troița unde moșul Merișca identifica ierburi de leac și magico-vrăjitorești.

fragment din romanul
Operațiunea Aubade (trilogia Corso)

ZBÂNTU
VIOREL MARINEASA

Îi reproșează viața trăită înainte de a-l cunoaște. I-a dibuit palmaresul de cotinețe în care, pe vremea tinereții sale zbânțuite, a prestat amoruri. Nu exclude c-o mai și dà în bară. Dar și intențiile (lui) & supozițiile (ei) se pun la socoteală. Sigur că acum el a lăsat-o mai moale, se tot întâlnește cu ăia care fac schimb de timbre sau de cartoline, se târguie, se dau experți. A fost și ea de vreo două ori, s-a plictisit teribil. N-ai de unde ști că nu apare și acolo vreo cucoană mai zbanghie, iar Zbântu e mereu disponibil: asta-i părerea ei și nimeni nu i-o poate extrage din tărtăcuță. A făcut cercetări amănunțite asupra unor pasaje copioase din existența lui precedentă, a mai completat cu imaginația sau dând cu presupusul.

S-o luăm de prin anii șaizeci. Zbântu-i pipernicit și mămos. Țompy e zdrăhoană și convinsă. Convinsă de ce? Că le știe pe toate, că poți înlătura scepticismul cu un clătinat înțelept din cap. Zbântu nu prea are inițiativă decât după un pahar-două de vin. Țompy acționează și fără (vin). Zbântu, cică, n-o iubește pe Țompy, dar are nevoie de ea. Lui Țompy îi priește că l-a selectat pe Zbântu. Tot timpul îl drăgălește. Asta-l enervează pe Zbântu, care ar mai scăpa din lanțul ăsta prea tandru, dar n-are tăria s-o facă. Iată că în țară s-a dat drumul la un pic de libertate. Țompy ar vrea la Liverpool, Zbântu – la Paris. Din păcate, n-au bani. Rămâne pe mai târziu. (Mai târziu pe dracu'. După '71 o să se cam închidă colivia.) Fiind studenți, nu au coteț, hogeac, ținăr. O mai fac prin parcuri, sprijiniți de gardul unor case ce par părăsite. Tot Țompy-i întreprinzătoare. Limpy posedă o garsonieră. Inimă largă, Limpy. O dată pe săptămână, în noaptea de sâmbătă spre duminică, împreună cu Klary, au o manifestare sub auspiciile uniunii tineretului muncitoresc, zic ele: îl ajută pe venerabilul bijutier Ioji să se simtă mai dihai ca-n tinerete. "Cum, amândouă deodată?" se minunează Zbântu. "Ce dracu, Zbântule, n-ai nici pic de fantezie?" "Am, dar mă tem, mă apucă tremuriciul." "Să nu crezi că le e ușor, mai un damf de scârbă, mai o împunsătură de scrupul tot le încearcă. Asta-i șansa noastră. La Limpy în cameră ne așteaptă mag-ul cu Yesterday, cu Hey Jude, cu Let It Be, chit că știu că tu, Zbântule, ai rămas la plângăcioși ca alde Mireille Mathieu și Jacques Brel. Singura noastră obligație-i să nu pătam cearșafurile."

Acest cuplu imund, continuă cercetătoarea, în speță, actuala parteneră de viață a lui Zbântu, și-a prelungit turneul erotic sporcând o mulțime de spații. "Și asta în timp ce tu te jucai cu aia-n țărănă", face mișto Zbântu, "n-aveai mai mult de zece anișori." "Stai, stai, că n-am gătat. Ați prelucrat-o pe biata pensionară să vă închirieze un antreu cu dormeză când vă venea vouă cheful, iar bătrâna s-a pretat să-și mintă soțul că-i vorba de niște rude îndepărtate. Culmea tupeului, deoarece nu aveai acces la un televizor, înaintea partidei de sex le-ați cerut gazdelor să asistați împreună la transmisia Eurovision, soldată cu triumful (aici sursele se contrazic) lui France Gall cu Poupée de cire, poupée de son sau al lui Udo Jürgens cu Merci, chérie. Mai mult, ați profitat de apartamentul părăsit al mătușii lui Betty, aflat într-o veche casă de raport, v-ați strecurat acolo hotește după miezul nopții, ați băjbăit pe-ntuneric, convenția era să nu atrageți atenția vecinilor, care s-ar fi putut speria de hoți, ați dărdăit, fără foc, sub paltoane, ați făcut pipi în găleata de gunoi, căci closetul era în curte, dar scopul desfrânat tot vi l-ați împlinit. Noroc că mătușa nu s-a mai întors, a murit în casa soră-sii, iar de salubritate cine știe cine s-o fi ocupat?"

Nu avea cum să se termine cu bine un asemenea amor. Isprăvind școala mai repede, Țompy s-a dus la post. Zbântu a mai vizitat-o de câteva ori. Cum pe atunci nu existau celulare, venit pe neaunțatele, Zbântu a prins-o în flagrant cu inginerul agronom. De aici încolo sunt diferite versiuni. Că Țompy s-ar fi apucat de băut și că s-ar fi încurcat cu un îngrijitor de la grajdurile cooperativei de producție, ins insomniac și cam dus cu pluta, că s-ar fi iubit cu ăla și ar fi dat foc unei șire de paie, ascultând, în furorile lubrice, un joc de doi zis la torogoată, redat de un radiocasetofon uriaș, că omul ar fi ars, iar pe ea ar fi dat-o afară din învățământ, că, dimpotrivă, ea a luat foc și că au salvat-o în ultima clipă, iar acum trăiește, cu chipul devastat de incendiu, într-un sanatoriu ținut secret, că povestea cu focul e chiar poveste, Țompy, de fapt, a luat doi pumni de tranchilizante, toată lumea o credea plecată la oraș, că au găsit-o putredă sub pilotă la gazda ei din sat, nana Sârma, care nu și-a bătut capul, în plus, babei îi pierise simțul mirosului, semn cert de senilizare. Nici vorbă, i-a contestat pe toți milițianul satului, inclusiv pe anchetatorii veniți de la centru, tovarășa Țompy ar fi trecut fraudulos frontiera cu amantul ei, tractoristul, și cu autovehiculul din dotare.

Continuare în pagina 31

CĂRTI PENTRU CINE?

RADU PAVEL GHEO

Printre multe întrebări care frământă lumea noastră mică, o să mai strecurăm aici una, mult mai importantă decât pare la prima vedere (și nu numai din perspectiva autorilor de cărți): scriem, scriem, dar pentru cine? Fiecare scriitor speră că opera lui va avea parte de o viață mai lungă decât el însuși, că îi va supraviețui, oricât de puțin, în posteritate. Rareori se va fi gândit vreunul că, indiferent cât de bună îi va fi opera, s-ar putea ca să nu mai existe posteritatea care să i-o aprecieze. Nici măcar o cultură mică, așa cum este cea română, nu și-a pus vreodată serios această problemă.

Poate că a venit momentul să și-o pună.

La mijlocul lunii martie în Timișoara, la Centrul Regional de Afaceri, s-a desfășurat ediția a doua a Salonului de Carte Bookfest. La fel de profesionist organizat ca și cea de anul trecut, salonul de carte a avut însă ghinionul să se nimerască într-un ger iscat parcă din senin în oraș, după câteva zile de primăvară generoasă. Prin urmare, vizitatorii au fost mai puțini decât anul trecut. Dar cărți s-au cumpărat, iar la lansările din cadrul salonului spectatorii au umplut mereu scaunele. Uneori spațiul de lansări a părut chiar neîncăpător, iar lumea stătea în picioare și asculta răbdătoare.

Și totuși n-am putut scăpa de senzația că în domeniul cărții – și al culturii în general – lucrurile scîrție, că se bate pasul pe loc, că deocamdată supraviețuim într-un provizorat fragil. Piața de carte a scăzut drastic în ultimii cinci ani, cititorii sînt din ce în ce mai puțini, iar comparațiile cu țările din jurul nostru (poate cu excepția Bulgariei) nu sînt deloc confortabile. Dar discuția e deja veche și s-au căutat tot felul de răspunsuri, deși unul mi s-a părut dintotdeauna evident.

S-a spus că autorii trebuie să coboare de pe soclu, să se implice și ei în promovarea cărților proprii, să se înfîlnească și să discute cu cititorii, să învețe să fie simpatici, maleabili, fermecători, să își cucerească publicul, nu să-l aștepte ori să-l ignore olimpiu. Însă mulți scriitori români fac asta de multă vreme. Am văzut la salonul de carte timișorean autori care au fermecat, au făcut publicul să rîdă, să asculte captivat și să se înghesuie la autografe. Nu toți au harul ăsta, dar destui o fac – numai că asta nu a schimbat lucrurile. Și nici nu le va schimba.

S-a mai spus că oricum cartea tipărită e un produs uzat moral, ce va fi înlocuit rapid de cartea electronică, de *e-book*, așa că reducerea tirajelor la cărțile pe suport tradițional, pe hîrtie, e un proces normal, ce nu trebuie să îngrijoreze pe nimeni. E doar un efect inevitabil al progresului. Însă dacă lucrurile ar sta într-adevăr astfel, atunci numărul cititorilor de *e-books* ar trebui să crească proporțional cu scăderea celui al cititorilor de cărți pe hîrtie. Și nu se întîmplă așa. În realitate la noi piața cărții electronice e destul de firavă și nu pare să concureze serios cartea tradițională, pe hîrtie.

Iar numărul cititorilor scade în continuare. În mod normal, cei în jur de un milion de cititori educați pe care (aproximez că) România i-a pierdut odată cu emigrarea tinerilor cu studii superioare de la mineriade încoace ar fi trebuit să fie înlocuiți de tinerii educați în ultimele două decenii, din rîndul cărora se presupune că se selectează consumatorii de cultură scrisă, dramatică, cinematografică ș.a.

Aici sînt convinși că mulți vor ricana: cine, absolvenții de azi? Tinerii de-acum nu mai citesc! Doar că așa s-a spus și despre tinerii de ieri sau de alaltăieri. Problema e alta: pentru a ajunge să citești cărți, trebuie să ai acces la ele. Cultura lecturii se învață și ea pe îndelete, iar cititorul e ademenit, e atras, e cucerit, i se oferă un teritoriu al imaginației, al fanteziei și al creației pe care nu-l poate descoperi dacă nu i se arată calea spre el. Și cum ajungi azi la cărți în România?

Se pare că vreo 40-50% din vânzările de carte de la noi sînt asigurate de librăriile din București. Proporțional, a șaptea parte din populația țării cumpără jumătate din cărțile apărute. Marile orașe universitare ocupă și ele o parte consistentă din piață. Restul, cît a mai rămas – nu foarte mult –, înseamnă vânzări în orașele mai măricele, acolo unde au rămas librării. Dar în sute de orașe mici nu a mai rămas nici o librărie sau librăria înseamnă de fapt papetărie. Și, în fine, mai sînt miile de sate și comune, unde nu există nimic. Sau, cu ceva noroc, a rămas un rest de bibliotecă școlară sau satească, cu cărți din perioada prerevoluționară. Un bibliotecar sau un profesor care să-i stimuleze pe copii să citească și să le ofere cărți atractive e deja un noroc chior, deci rar, foarte rar.

Așa se face că mai bine de jumătate din populația țării, care trăiește la sate sau în orașele mici, nu ajunge la cărțile frumoase care apar azi. Oamenii de acolo nu văd o librărie decât cînd vin la oraș (la orașul mare!), nu îi înfîlnesc niciodată pe autorii care se străduiesc să își cucerească publicul și nu cumpără cărți. Pe de altă parte, în orașele mari publicul interesat de carte scade și el constant, odată cu nivelul general de educație al populației, iar aflulul de tineri educați de la sate, care odinioară era constant, s-a redus aproape la zero. Căci investiția în cultură și educație e ultima grijă a guvernelor României, iar clivajul accentuat dintre sat și oraș nu mai interesează pe nimeni.

Probabil că n-avem încotro: trebuie să ne consolăm cu gîndul că scriem pentru o mîna de oameni, pe care, dacă ne străduim, ni-i putem face prieteni (cum zic și sloganurile ce încurajează autopromovarea), și ne transformăm încet-încet într-un club select și micuț, cum erau cele ale pasionaților de scrabble sau de cuvinte încrucișate. Cu aceeași importanță și cu același impact.

JURNAL DIN ANII CRIZEI

ROBERT ȘERBAN

Joi, 7 martie 2013

E clar că nu sunt înzestrat cu organul refuzului! Sau chiar dacă îl am, e flasc. Nu pot să zic "nu" celor care mă roagă ceva, celor care insistă în rugăminți... Mie îmi pot spune fără să clipecesc "nu pot", celorlalți... nu pot. Așa că la 3,20 mă trezesc, ce am adormit la 1. Și mă așteaptă un drum lung, până la mama naibii, undeva în Scoția. Iar drumul este exact așa: la 6 avionul decolează spre Munchen. Ajunge pe la 6,45, ora Occidentului. La 9 avionul, altul, decolează spre Frankfurt, unde ajunge peste un ceas. La 12, avionul, al treilea, pornește spre Edinburgh, și face două ore, deși ajunge la 13: britanicii sunt mai... înapoiați cu o oră, că așa stă fusul la ei. Împreună cu poetul Ludwig Steinherr, cu care m-am întâlnit la Frankfurt și cu care voi avea o lectură la StAnza, festival de poezie ce se ține în orașul St. Andrews, căutăm un autobuz care să ne ducă din aeroport la gara din Edinburgh. Îl găsim. În gară ne întâlnim cu Nicholas, londonezul care se ocupă de programul European Literature Night și care ne e un fel de... tutore. Deși ar putea să ne fie fiu. Mai ales lui L.! Luăm un tren din care, după o oră, ne dăm jos în gara orașului Leuchars. Mi-e greu să nu franțuzesc intenționat și apăsăt numele, încât și neamțul și englezul zâmbesc larg. Din gară, urcăm într-un taxi cu care mai mergem vreo 10 kilometri până la hotelul din St. Andrews. E ora 17. Sunt rupt de oboseală, dar mă arăt solidar și îi însoțesc pe cei doi la plimbare prin orașul care are o universitate veche de 600 de ani și o populație de abia 15.000 de locuitori. Zic "de abia" fiindcă universitatea e atât de puternică, încât familia regală britanică pe aici și-a cam făcut studiile. Cel puțin ultima generație, moștenitorii. Așa că m-aș fi așteptat să fie un ditamai centrul universitar, măcar cât e Severinul. Nu-i! Dar e pe malul Mării Nordului (și Severinul e pe al Dunării!), iar marea arată ca o topitorie de plumb lovită de furtună. N-am găsit altă comparație mai originală. Seara, umplu cada cu apă caldă, mă cufund în ea și citesc o carte minunată, cu un titlu sec: "Negustorii de artă". Povestea celebrului colecționar și comerciant de artă Daniel Wildenstein și a familiei sale. Sunt pagini care mă entuziasmează, pur și simplu! Entuziaștii adorm greu...

Vineri, 8 martie 2013

E frig pe-aici! La noi s-a mai descrețit vremea. Cobor la micul dejun, consult

meniul și, ca tot curiosul care a bătut atîta amar de drum, cer Scottish breakfast. Iar satisfacerea curiozității vine pe o farfurie uriașă și arată cam așa: ouă ochi, o felie de șuncă prăjită (bine: bacon), un cârnaț ciudat rău la gust, un polonic de fasole uscată, niște roșii gratinate, o... chestie din cartofi și două nenorociri maxime: o budincă neagră (am aflat în patrie că se cheamă așa) și o budincă albă (despre care nici n-am mai vrut să aud vreo referință!). Am gustat din toate, ca să fiu împăcat în forul meu interior că n-am făcut degeaba armata și că, la o adică, se poate mânca orice, oricînd, oriunde. Plouă și bate aprig vîntul. Sunt vreo 3-4 grade. Pe malul mării, palele îmi dau peste cap de vreo trei ori umbrela. Cu greu, reușesc să fac câteva fotografii. Mă trezesc că am mâinile înghețate. Arta cere degerături! După-masă, timp de o oră, împreună cu Ludwig și poetul britanic de origine maghiară George Szirtes, care moderează evenimentul. Adică: lectură de poezie și discuții cu publicul. Vreo 80 de curioși, toți plătitori de bilet. După volumul și durata aplauzelor, pare că e un succes. Pe care, apoi, îl sărbătorim într-un pub, cu un pahar de whisky, printre scoțieni îmbrăcați în kilt (sunt vreo 3 grade afară!) și însetați teribil. De bere!

Sâmbătă, 9 martie 2013

De la ora 11, purced într-o călătorie, cu trenul, de aproape 9 ceasuri spre Londra. Plouă, e frig, dar pe geam se vede, din cînd în cînd, marea, în dreapta, și grăul încolțit, în stînga. Pe câmpuri întregi. Reușesc să scriu două poezii, să citesc, să privesc. Poate și numai pentru orele astea de tihnă a meritat să bat atîta distanță. Iaca, îs melancolic. Iar mâine, încă o zi prin aeroporturi și avioane.

Luni, 11 martie 2013

Există și inversul Anei lui Manole: cea care fură cărămizile, mistria, ba chiar și nisipul, în timp ce meșterul muncește ca nebunul. Inversa-Ană nu doar că nu vine spre amărătul de M, dar o ia la sănătoasa cît vede cu ochii, spre locul unde i se pare ei că nici vîntul nu bate, nici ploaia nu cade, iar soarele e sus tot timpul.

Sâmbătă, 17 martie 2013

Crina a desenat o inimă cu unul dintre ochi închiși. De ce e așa? "Fiindcă trage cu ochiul!" Cum adică? Iar în loc de răspuns, fiică-mea îmi face șmecherește cu ochiul!

CASTELE ÎN SPANIA. CRONICĂ DE FAMILIE 1949–1959

PETRE SIRIN

Petre (Pierre) Sirin (1926–2003) a absolvit Facultatea de Istorie și apoi IATC, secția Regie de film, specializându-se în genul documentar. În paralel cu activitatea de regizor și scenarist, a scris literatură. Volumul memorialistic *Castele în Spania* este prima dintre cărțile lui care vede lumina tiparului.

File de jurnal, însemnări răzlețe, corespondență – secvențe memorialistice legate, ca într-un film, prin comentariul naratorului. În centru, o figură bine cunoscută celor care au citit *Jocul cu moartea* (Humanitas, 1999): Mihai Rădulescu, promițătorul muzicolog condamnat într-un proces de moravuri și afiliat apoi procesului Noica-Pillat, care s-a sinucis în arest. Și un leitmotiv: iubirea lui Pierre pentru Mihai, mai profundă, mai durabilă decât aventura lor erotică. În jurul celor doi, "curtea Spaniei": cercul de prieteni nevoiți, într-o vreme în care relațiile homosexuale era pedepsite de lege, să-și trăiască viața disimulați înapoia unei metafore.

"Te iubesc și este un lucru nou pentru mine, deoarece niciodată n-am mai iubit în felul acesta... Nu e o pasiune, nu este nici măcar tandrețe, așa cum am simțit-o pentru unii: e o iubire inteligentă, o întrepătrundere sau, cum ți-am mai spus-o, o permanentă prezență, un soi de har divin care coboară peste mine. Sunt oarecum descumpănit. Am avut îndoieli, mi-a fost chiar teamă: nu mă socoteam demn de o astfel de dragoste. Întotdeauna am resimțit iubirea ca pe ceva turbulent și dinamic, tinzând fără încetare către o finalitate exterioară și simplistă. Acum însă, dimpotrivă, e pacea, e abandonarea, deloc sterilă, ci evoluând pe niște planuri interioare ascendente... S-ar zice că sunt trist... De fapt, sunt numai calm, calm și fericit." (Pierre lui Mihai)

În așteptarea jurnalului inedit al lui Ion Negoïtescu, *Castele în Spania* este prima evocare din interior a ceea ce presa a numit "elita gay din România" din anii postbelici.

Pentru pomenirea de un an de la sfârșitul lui Mihai [Rădulescu], [mama sa] Alice întocmi două parastase: unul la Biserica Albă de pe Calea Victoriei – biserica ei preferată, pentru toți cei care îl cunoscuseră și căroră le-ar fi fost greu să ajungă tocmai în afara Bucureștilor, iar altul la Jilava, numai pentru familie.

Era o zi frumoasă și însorită de octombrie. Pomenirea de la Biserica Albă a fost gândită fastuos – cu sobor de preoți și cor, și totuși adună prea puțină lume. Unii mai erau închiși, alții se mai temeau... Din cei care au venit însă, mi-i amintesc pe Bimbirica – sora lui Stere Popescu –, Lucu Andreescu, Nicu Steinhartd, Florino, Miriam Marbé, precum și pe cei trei principali debitori ai lui Mihai – Ion Negoïtescu, Sănducu Dragomir și Dinu Manoil...

Doamne, odihnească-se în pace sufletul robului tău Mihai!

Zelul Alicei însă nu avea margini... Îi cășunase să-l aibă pe Mihai mai aproape, pe locul de mormânt al familiei, la Bellu. Atunci ar putea merge la dânsul zi de zi sau, cel puțin, în fiecare clipă mai liberă. Da, negreșit, Mihai trebuia dezgropat și adus în mormântul tatălui ei, colonelul Deleanu, și nu peste șapte ani, cum era datina, ci acum, după un an și ceva, căci cine știe dacă ea însăși va mai trăi șapte ani!

Și începură demersurile și alergăturile... Trebuiau obținute aprobări peste aprobări; erau necesare două sicrie, unul de lemn, obișnuit, iar altul de plumb, care să nu permită răspândirea pe drum a microbilor corpului, intrat în putrefacție incompletă; iar operația trebuia efectuată de un specialist de la Institutul Medico-Legal.

Și trebuia să asiste negreșit și un membru al familiei... Dar pentru nimic în lume [fratele lui Mihai] Ticki nu voia să admită ca Alice ori [tatăl lor] Mișu să asiste la această operație și, cu mult timp înainte, la rugă pe mine să asist. Bineînțeles că am acceptat fără să clipesc. Mă înțelesesem însă dinainte cu Negoïtescu să mergem împreună. Dar, cu câțva timp înainte, Radio Europa Liberă transmisese un interviu al lui Petru Dumitriu, proaspăt fugit în Germania, care îl declara, printre altele, pe Ion Negoïtescu "muritor de foame pe străzile Bucureștiului"...

Aflând despre asta, Nego avu certitudinea că zilele libertății sale erau numărate. Și, într-adevăr, scurt timp după aceasta a fost arestat.

Data exhumării lui Mihai se apropia însă... În seara din ajun, m-am dus la Rădulești să primesc ultimele instrucțiuni. Operația urma să aibă loc la orele opt dimineața, Ticki însă

mă anunță confidențial că le spusese alor săi că era vorba de ora nouă, pentru ca, atunci când vor sosi cu mașina, totul să fie terminat...

Alice îmi dădu un cearșaf nou, dintr-o garnitură pe care și-o comandase Mihai în timpul din urmă și pe care o cususe Nicu E., fostul meu tovarăș de detenție, croitor de meserie și, de fapt, ultimul prieten al lui Mihai. Mă rugă ca înainte de punerea în sicriu trupul să fie învelit în cearșaful acesta, căci tare mult se bucurase Buțu de noua lui achiziție, dar nu avusese parte de dânsa...

Eu urma să mă prezint a doua zi la șapte dimineața pentru a lua contact cu specialistul și urma să plecăm împreună cu cele două coșciuge, folosind o mașină funerară.

La întoarcerea acasă, fiind singur, am preferat să mă culc la Tata... Acesta mă întrebă cum mă simt înaintea experienței de a doua zi. I-am spus că normal. De fapt, așa și era. Și totuși mă temeam de un singur lucru: mi-era frică de miros! Îmi era teamă că, depășind un anumit grad de intensitate, chiar împotriva voinței mele, nu voi rezista pur și simplu din punct de vedere fizic, biologic.

Noaptea am avut coșmaruri. Se făcea că pe aleile cimitirului Bellu manipulam corpul acela lung, împachetat în cearșaful albastru, și, conform datoriei pe care mi-o asumasem, îl tăiam felii-felii cu un cuțit imens, ca pe un salam...

A doua zi, bineînțeles, m-am trezit cu mult mai devreme și tot mai devreme am ajuns la Institutul Medico-Legal, unde am fost nevoit să aștept, făcând cei o sută de pași... În mașină, după ce am încercat să înjghebez din politețe un dialog cu specialistul, pe care de fapt îl cunoșteam de mult din vedere, eu locuind prin apropiere, și pe care îl vedeam beat mereu, dat fiind că avea totdeauna spirt la dispoziție, am renunțat și am continuat restul drumului în tăcere. Am ajuns destul de repede.

La Jilava i-am găsit pe preot și pe gropari, care deschiseseră groapa: pe fundul acesteia stătea sicriul din scânduri albe de brad...

Fâșia rezervată mormintelor celor din detenție se afla în partea de miazăzi a cimitirului și, pornind de pe înălțimea pe care era ridicată biserica, se lăsa apoi în vale spre răsărit. Mormântul lui Mihai era așezat chiar pe muchia dealului, restul sectorului coborând apoi în pantă, până la capătul cimitirului. Era pesemne o așezare privilegiată, care nu permitea acumularea apei de ploaie și nici bălțirea pământului.

Sicriul, intact, a fost scos pe marginea gropii și deschis ușor, capacul nefiind bătut în cuie. Iar înăuntru se afla trupul, tot intact și gol...

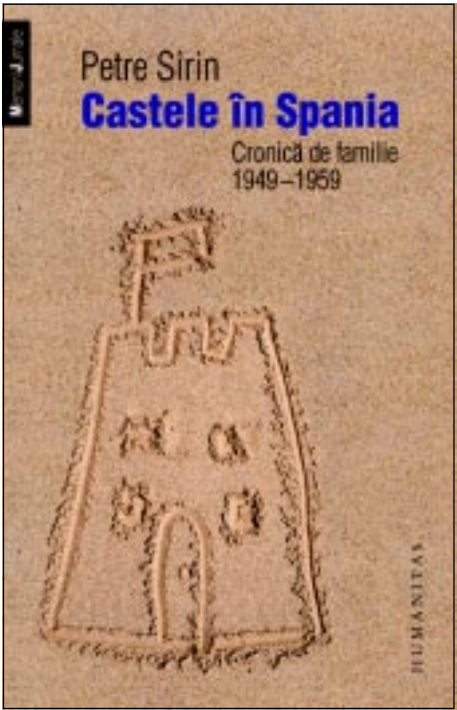
"Împărțitu-și-au hainele mele loruși, iar pe cămașa mea au pus sorții!
Cămașa mea – ruptă și murdară..."

Teama mea fusese lipsită de temei... Jur-împrejur nu se simțea nici un miros în afară de cel al pământului reavăn și al rădăcinilor de plante, pline de mustul primăverii. Un miros suav de violete...

Iar trupul alb, intact după un an și patru luni de la moarte... Trupul lui Mihai, atât de armonios proporționat, zvelt, nu prea înalt, cu picioarele lungi, cizelate, cu mâinile delicate, cu degetele fine, cu chipul... Numai chipul se ștersese, dar fără să poarte amprenta hădă a morții, ci dimpotrivă, un fel de mască ce atenua accidentele feței, asemenea unui ciorap de mătase tras peste cap, menit să estompeze plinurile și golurile și să ascundă lipsa părului. Pesemne fusese ras înainte de autopsie, pentru că avea calota craniană retezată, dar la locul ei, vădind doar dunga subțire a despicăturii.

A fost scos ușor, curat, asemenea unui nud de Pietă, și culcat în coșciugul cel nou, pe fundalul căruia întinsesem giulgiul albastru. Și după ce a fost învelit, am presărat peste dânsul cele dintâi flori ale primăverii, pe care mi le dăduse Alice de cu seară.

Sicriul de lemn a fost transportat în biserică și introdus în cel de-al doilea sicriu. La ora nouă, când au sosit Ticki cu Alice și

cu Mișu, cutia de plumb era sigilată. După o scurtă slujbă, am plecat la Bellu cu aceeași mașină funerară cu care venisem. Și acolo, în prezența unei mari mulțimi de rude și de prieteni, preotul Bisericii Albe a oficiat slujba înmormântării.

După douăzeci și șase de ani, în același loc, alături de tatăl și de fiul ei cel iubit, a fost înmormântată Alice.

(fragment)

Ed. Humanitas, seria Memorii/Jurnale

LIBRĂRIA ESOTERA

(director Florica Petrean)

Sărbătorile nu s-au încheiat!

Librăria **ESOTERA** sărbătorește Cartea în fiecare zi!

Librăria **ESOTERA** înseamnă un program managerial dinamic, al mileniului 3.

ESOTERA preîntâmpină emoția examenelor de capacitate, bacalaureat și admitere fiindcă are o ofertă completă de manuale și auxiliare școlare (ghiduri, dicționare, culegeri, antologii, sinteze). Cea mai bună pregătire începe de la cărțile cele mai bune!

La **ESOTERA** găsești titluri de la peste 300 de edituri!

O ofertă care nu trebuie să îți rămână străină : cartea străină!

ESOTERA oferă albume, dicționare, beletristică în engleză, franceză, germană.

Ai nevoie de o carte și nu ai găsit-o?

ESOTERA onorează orice comandă și ți-o trimite acasă!

În atenția școlilor!

Pentru elevii silitori, oricând o carte poate deveni un premiu mult dorit.

ESOTERA oferă cărți pentru serbările școlare la prețuri avantajoase.

Secretul nostru?

PENSIUNEA

GRATIAN SZÉKELY

Pensiunea "Abel". O găsi din nou, nu datorită construcției originale, ci grație clădirii din față. Era greu să treci nepăsător pe lângă explozia de iederă ce invadase cele două niveluri ale casei părăsite, fără îndoială. Liane invadaseră totul, ferestrele aveau acum stururi din frunze înădite pe un fir lung, mai lung decât cel al Ariadnei. Pentru intrarea la parterul înalt, arhitectul plăsmuise o scară exterioară, cu balustradă din piatră, acoperită și ea pe jumătate cu iederă, însă valurile frunziforme nu se opreau aici, coborau pe aleea ce ducea la gardul dinspre stradă. Textura originală a împrejmuirii nu se mai zărea sub apăsarea vârtejului iederos. Poarta gardului se putea ghici doar, dacă te căzneau să urmărești firul aleii ce ieșea din casă.

Edina, trezită din vraja lăcașului de unde părea că năvălește toată verdețea din cartier, își scutură capul și-și întoarse privirea către pensiunea smerită, modestă, atât de discretă, încât era să treacă neobservată. Un panou de culoare arămie, ce imita bronzul, cât o tavă de servit mâncare, avertiza persoanele în căutarea unui loc de odihnă că aici e ceea ce-și doresc. Pe coala de metal, ce ar fi putut fi de bronz, dacă pe la colțuri nu ar fi fost atacată de rugină, era gravat un țaran mustăcios, cu bocceaua pe umăr, sub care scria: Pensiunea "Abel".

"Deci Abel, înainte să moară, și-a deschis o pensiune", chicoti Edina și apăsă pe mânerul lustruit, de culoarea caisei, asemeni alăturilor din orchestrele de promenadă. Ușa înaltă, vopsită în roșu-castaniu, se deschise fără să cârtească. Antreul lung și se deschise fără să cârtească. Antreul lung și la fel de înalt ca ușa, poate puțin mai înalt, era sărăcăcios. O măsută rotundă, acoperită cu un macrameu migălos, pe care stăteau, în suporturi de plastic transparent, pliante turistice și vederi. În față, o altă ușă dublă, cu ochiuri din geam mat, vopsită în alb.

Edina o deschise și ajunse într-o sufragerie despre care puteai spune fără tăgadă: "E foarte luminoasă". Pereții vopșiți în alb și ferestrele imense, ce acopereau aproape tot peretele din față, îți distrăgeau atenția de la detaliile încăperii. Aerul era răcoros, deși nicio instalație de aer condiționat nu se vedea.

Un zgomot de pași coborând treptele în grabă și-o bătrânică scundă și uscată năvăli răsufând din greu.

– Ce dorești? întrebă ea în timp ce o măsură din cap până-n picioare pe Edina.
– Aș avea nevoie de o cameră.
– Pentru cât timp?
– Pentru o noapte.

Bătrânică iscodi cu un ochi avizat rucsăcelul din spatele fetei:

– Câte persoane?
– Doar eu.
– Îmi pareți cunoscută, zise femeia în timp ce privirea țintea drept în ochii fetei.
– Nu sunt de aici. Aveți o cameră? întrebă Edina puțin iritată de curiozitatea femeii.

– Avem, avem... Numai să știți că la noi nu se poate veni cu invitați și, când zic invitați, mă refer la băieți.

Edina zâmbi:
– Bineînțeles. Nu e cazul, vă asigur.
– Au mai fost cazuri, nu se dădu bătută patroana.

– Vă cred.
– Trebuie să plătiți înainte.

Fata își dădu jos rucsacul de pe umeri și scormoni în el căutând portofelul. Bătrâna supraveghea căutarea:

– Poate vreți să vedeți camera mai întâi? Edina se opri din căutare pentru o clipă, oftând:

– Nu e nevoie.
– Să știți că eu nu primesc pe oricine aici. Chiar dacă e goală pensiunea. Dacă nu-mi place omul, îi spun să plece. Fără supărare.

– Vă mulțumesc, zâmbi Edina cu portofelul în mână.

– Sunteți studentă?
– Da, la Arhitectură.
– Frumoasă meserie! Mi-ar fi plăcut și mie.

Fata încuviință din cap.
– Cât face camera?

– Optzeci de lei pe noapte cu mic dejun inclus. Dar nu trebuie să-mi plătiți acum. Păreți o fată la locul ei. Eu simt oamenii imediat. Dați-mi mai bine buletinul să vă trec în registru. Mie-mi place să fac totul legal. Să nu am neplăceri.

– Pot să vă plătesc acum...

– Nu e nevoie, domnișoară... Edina, citi ea de pe cartea de identitate. Vă trec doar în registru și-mi plătiți la plecare. Ați venit de departe, continuă în timp ce copia datele cu litere de tipar, colțuroase.

Edina nu zise nimic.
– În vizită? se interesează femeia.

– Da. La o rudă îndepărtată. Nu am mai văzut-o de mult și părinții m-au învățat că familia e pe primul loc.

– Da, da... așa e! Gata, și-i întinse dreptunghiul de plastic. Haideți să vă arăt camera.

– Puteți să-mi spuneți *Edina*.
– Bine, Edina. Să știți că am nepoțele de vârsta ta. Dar nu sunt așa bine crescute.
– Mulțumesc, rosti încet fata.
– Trebuie să urcăm.

Câteva trepte scârțâitoare, acoperite cu un covor ce se furișă în sus. Lumina de pe scări se aprindea în fața lor pentru ca apoi să se stingă singură. La etaj, nu mai mult de patru uși simple, din lemn vopsit în alb. Bătrâna o deschise pe prima:

– Asta e preferata mea. E cea mai mare, cea mai luminoasă. Are saltea nouă.

De afară Edina nu observase că pensiunea are mansardă. Tavanul oblic, geamurile cu ochiuri mari, pereții vopșiți în alb dădeau aceeași senzație de lumină intensă ca sufrageria.

Camera fusese ingenios renovată, bârnele de lemn din structura acoperișului erau lăsate la vedere obținându-se astfel un efect decorativ aparte. Un pat dublu, cu două noptiere și o măsută cu două scaune. Pe mescioara de lemn, într-o carafă de sticlă transparentă, un buchet de gălbenele vesele și proaspete. Tot mobilierul, din lemn natural de culoarea fagului, lăcuit doar. În fața ferestrei se afla o laviță înaltă de un metru, lată de un metru și lungă... lungă cât peretele, acoperită cu mochetă de același fel ca aceea din cameră ori de pe scări. Pe laviță puteau sta așezați doi oameni, unul lângă altul, și tot mai rămânea spațiu pentru ghivecele cu flori: mușcate, petunii, violete, begonii, ce-și încălecau petalele și frunzele încercând să monopolizeze lumina căzută din fereastră. Contrastau puternic cu modernitatea camerei, cu stilul ei tineresc. Baia avea toate instalațiile sanitare actualizate cu noile tendințe în decorațiunile interioare.

Bătrâna o urmărea pe Edina cu ochii măriți de interes.

– Aveți dreptate! E o cameră foarte frumoasă, spuse Edina cu sinceritate.

Femeia roși puțin de încântare însă, sub paloarele specifice vârstei, nu se putea vedea.

– Draga mea, te aștept în sufragerie, la o cafea, după ce te aranjezi. Dacă dorești. Din partea casei, evident.

– Mulțumesc.

– Am uitat să-ți spun. Micul dejun se servește până la ora unsprezece. Că, după ora asta, nu-i mai spune *mic dejun*. Eu sper să-ți placă... Și, dacă nu-ți place, măcar să mă minți frumos.

– Promit! râse Edina.

După ce bătrâna plecă închizând ușa în urma ei, Edina se cățăra pe pultul din fața ferestrelor. Geamurile dădeau în stradă, spre edificiul îmbrăcat în iederă. Ar fi vrut să știe ce comori obscure, părăsite zăceau dincolo de acei pereți. Poate o prințesă, uitată și ea, adormită sub o plasă de păianjen, își aștepta, încă, iubitul.

Edina intră în sufragerie. Patroana locului ședea la geam, pe singurul fotoliu din încăpere, tapițat cu mătase de culoarea bradului, cu floricele roz, dispuse în dungi. Cu ochelarii pe nas, stătea aplecată asupra unei reviste de cuvinte încrucișate.

– Ai venit. Mă duc să pun de cafea.

Două elemente ocupau întreg spațiul decorativ al camerei. O masă imensă, cum nu mai văzuse. Lungă de aproape opt metri și lată aproape la fel, acoperită c-o pânză albă, cu broderii turcoaz pe margini. În jurul ei, numărase șaisprezece scaune din lemn masiv, sculptate, tapițate cu aceeași mătase ca fotoliul. Curiozitatea o făcu să se apropie de celălalt element de mobilier, ce se întindea de la un perete la altul. Un amestec de bufet, scrin, vitrină și, în partea de sus, o oglindă în formă de hexagon tăiat în două, din care se păstrase bucata superioară a tăieturii. Pultul din fața oglinzii, aproape gol; câteva cărți erau aliniate în picioare. Mai jos, în vitrină, s-au adunat servicii de porțelan desperecheate, cu nelipsita supieră, farfurii și farfurioare, câni și ceșcuțe. Într-unul dintre geamurile vitrinei era înfiptă o scrisoare cu hârtia îngălbenită de vreme. Timbrele erau șampilate, semn că scrisoarea circulase folosind serviciul poștal. La destinatar era trecută doamna Ștefănescu Chava.

Femeia intră cu o tavă, pe care erau ceștile de cafea, zaharnița și cafetiera. Păreau să facă parte din serviciul de porțelan din vitrină.

– Aveți o scrisoare foarte veche aici, remarcă Edina.

– Da, suspină bătrâna și fata se așeză la masă lângă ea. Povestea scrisorii e într-adevăr veche și, poate, nu e așa interesantă, continuă oftând din nou.

– Dar cine e Chava? E un nume neobișnuit.

– Eu sunt. E versiunea ebraică a numelui *Eva*. De unde și porecla mea: *Eva*, zâmbi ea. Comuniștii nu s-au gândit să-mi schimbe prenumele pentru că n-au știut ce înseamnă. Mi-e totuna. Scrisoarea, cum ziceam, e de la un fost iubit de-al meu. Eu nu am fost măritată niciodată. Nu că nu aș fi putut, dar așa a fost să fie. Băiatul care mi-a scris a emigrat în Statele Unite pe vremea când eram tineri. Mi-a promis că, după ce se aranjează acolo, o să mă cheme și pe mine. Au trecut șaptesprezece ani și nu am avut nicio veste de la el. Pe urmă a venit scrisoarea. Era târziu. Nu se mai putea pleca, granițele au fost închise, eu eram într-o altă relație atunci și scrisoarea a stat nedescăcută încă doisprezece ani. Nimeni nu s-a atins de ea. Până într-o zi, când o nepoată de-a doua, fata unei verișoare după mamă – o năzdrăvană, ce mai! – a reușit să se urce pe bufet și a desfăcut-o. Micuța nici nu știa să citească, dar maică-sa, adică vară-mea, dacă tot a văzut întâmplarea, a zis să afle ce se ascundea acolo.

– Și ce scria? întrebă Edina cu ochii mari.

– Păi zicea că fostul meu iubit, Daniel, murise din cauza unei meningite. Și una din ultimele sale dorințe era să-mi fie trimisă această scrisoare.

– Vai! făcu Edina fără să știe ce să zică.

– În tot timpul cât scrisoarea a rămas nedeschisă am crezut că Daniel e bine, că și-a refăcut viața. Mă bucuram pentru el. Nu știu dacă a fost iubirea vieții mele, dar a fost una dintre ele. Era un om blând, cu suflet bun. Nici el nu s-a căsătorit, am aflat mai târziu. Dar așa e viața, continuă ridicând privirea și îndreptându-și spatele. Nu e așa cum te-ai aștepta să fie, zise măturând o firimitură imaginară de pe fața de masă albă, brodată. Haide, mai bine, să vezi terasa! Nu te-am dus încă.

Trase perdeaua albă din fir subțire, ca de mătase, din fața ușii cu ramă gălbui din lemn și geam termopan.

Amenajarea exterioară, ce purta numele de *terasă*, îți lăsa o impresie specială, de loc rămas în paragină. Gazonul, prezent pe toate terasele unde fusese Edina, aici lipsea cu desăvârșire. Absența aleilor asfaltate sau pavate te pune pe gânduri, aici fiind înlocuite cu grohotiș alb, flancat de bucăți de calcar. Trei tulpini de stejar, groase cât o roată de car, își împărțeau cu lăcomie terenul ce se întindea până la cealaltă stradă, unde o poartă metalică, din fier oferea vederii, pentru o clipă, mașinile ce goneau pe acolo. Brăduți ornamentali, tunși în formă de lumânare, erau plantați printre stejari

asemeni unor pistrii pe fața unui copil. De-a lungul aleilor, în ghivece imense, din ciment, în formă de cupă, înalte cât un braț de om, diverse flori perene: zambile, narcise, crini, dalii, bujori, chiar și levănțică. Fiecare neam, fiecă soi, avea o cupă; ofranda de culoare, distinctă, înmiresmată, ce părea azvârlită la întâmplare, nu deranja în niciun fel. Aleile se roteau, șerpuiau, pentru ca deodată să devină lungi. Numai cel care le născocise le știa legea. Pământul negru și gras era acoperit cu frunze de stejar și ghindă, printre care răzbeau, din loc în loc, cocoloașe de iarbă.

Mirosul de pădure, înmuiat de răcoare, părăsi treptele verandei, se cățăra spre nările fremătânde ale Edinei. Căută să vadă tufele de buruieni, urzici ori mărăcini, acele însemne ale unui spațiu lăsat pradă destinului. Nici vorbă. La umbra deasă a copacilor, acolo unde nici iarbă nu crescuse, fire de lăcrămioare și ceva ce ar fi putut fi albastrele sfidau florile din cupele de ciment.

Două bănci de fier forjat, acoperite cu leături din lemn lăcuit, de genul celor care sunt în parcuri, erau înfipte în pământ, lângă fiecare stejar. Întreaga imagine a terasei părea concepția unei minți chinuite de o diafană melancolie. Forfotă de aripi, ciripit de încântare, gugustiuci, vrăbii, țineau să se remarce hârjonindu-se prin corola de frunze și ramuri.

Edina întoarse capul către bătrână. Aceasta, din nou, o studia mustăcînd de plăcere.

– Nu am mai văzut așa ceva.
Bătrâna își frecă palmele încântată.
– Dar cum de nu sunt buruieni și mărăcini? Își arată uimirea Edina.
– Am tocmit niște băieți pentru asta. Nu e ieftin, dar merită. Cu ierbicide nu pot să dau, ar distruge și alte plante de care am nevoie, cum sunt acele minunate albastrele. Așază-te pe o bancă, eu aduc cafelele imediat.

Fata se puse pe prima bancă, unde nu ajungea nicio rază de soare. Bătrâna reveni cu o tavă, se așeză pe banca din fața Edinei și-i întinse ceașca de cafea.

– Cât de bătrâni sunt copacii aceștia?
– Cine mai știe?! Casa a fost a străbunicilor și arborii sunt dinaintea lor. Știi că stejarul e considerat arborele adevărului?
– Nu.
– Ei bine, se zice că primul bărbat a apărut din acest arbore. Asta e legendă. Cert e că are o multime de proprietăți terapeutice, e cicatrizant și combate astenia. A fost o perioadă când mi se părea că întineresc cu adevărat. Dar s-a dovedit că era doar efectul medicamentelor pentru menopauză. Sau pentru că nu am dormit destul.

Și începu să chicotească. Edina, nesigură dacă bătrâna glumește sau nu, așteptă o clipă, apoi începu și ea să râdă.

– Foarte frumos aici, parcă sunt într-o pădure.
– Asta era și intenția. Trebuie să mergi doar zece minute către bulevard să-ți dai seama că, de fapt, suntem într-o junglă.

Edina surâse:
– Dar clădirea de vizavi e părăsită?
– Acolo stăteau doi medici stomatologi, soț și soție. Aveau doi băieți frumușei. Într-o zi au tras obloanele la geamuri și au plecat și ei în America. Mă gândesc că, poate, într-o zi se vor întoarce, vor ridica obloanele și voi avea și eu cu cine să discut.
– Am văzut că și intrarea din stradă e năpădită de iederă. Parcă ar fi poarta din *Alice în țara Minunilor*, ușa care o duce în altă lume.
– Circulă zvonul prin vecini că ar fi bântuită. Dar nu-i așa. Eu stau tot timpul aici și pot să jur că nu am văzut picior de

fantomă.
Edina, ținând ceașca de cafea în mână, privi întrebător:

– Pot să-mi pun picioarele pe bancă?
Am mers azi toată ziua și mă dor, zise ea în timp ce își frecă gambele.
– Stai cum vrei, fata mea! Stai comod! Și pe unde ai umblat, de-ai obosit așa?

Edina își încrucișă picioarele pe bancă asemeni unui indian. Privi în pământ, la stânga, către un mușuroi de furnici. Îi era simpatică bătrâna și nu ar fi vrut s-o mintă. În același timp, nu-i putea mărturisi adevărul. Tatăl său îi spusese că mătușa Clara avea o soră, ce locuia tot în Brașov.

– Am venit să vizitez o mătușă de-a doua. N-am mai văzut-o de mult, dar, înainte de-a merge la ea, mi-am zis să mă mai plimb prin oraș. Din întâmplare am ajuns și în acest cartier. E atât de frumos, încât am tot rătăcit pe străzi. Și, când mi-am dat seama că a trecut mult timp, mi-am zis să rămân la o pensiune și mâine dimineață să-mi caut bătrâna mătușă.

– Bătrână? Câți ani are?
– Trebuie să aibă vreo șaptezeci-șaptezeci și doi de ani.

– Ei... E de-o seamă cu mine, râse femeia. Nu mai pot să dansez ca pe vremuri, dar nici în scaun cu roțile nu sunt.

– Arătați foarte bine. Nu v-aș fi dat mai mult de șazececi de ani.

– Ești tu drăguță, zâmbi Eva și dădu din mână a supărare.

– Dar cine e Abel? Întrebă Edina după ce mai sorbi o înghițitură din ceașca de cafea.

– Toți cei care se cazează aici mă întreabă asta. Abel e fratele meu. E mai mic ca mine cu trei ani, dar ne înțelegem foarte bine. Ne avem ca frații, cum se zice. E priceput la toate și harnic, o clipă nu stă locului. A fost pantofar, croitor, mecanic auto, tâmplar, a avut un magazin alimentar și câte nu a mai făcut! Dar toate câte puțin, doi-trei ani, maxim patru. Își cumpăra scule sau ce avea nevoie, învăța meseria, dar când te așteptai mai puțin se lăsa și vindea totul. Spunea că se plictisește. Eu îl ajutam cum puteam, am făcut și liceul economic să pot să țin gestiunea. Nu am dus lipsă niciodată de bani. Părinții ne-au lăsat destul și Abel era strângător și el. Nu avea vicii. În afară de femei. A fost căsătorit de trei ori. Acum stă cu altă viitoare nevastă.

– Și pensiunea "Abel"?
– Ce crezi? Tot el a fost cu ideea. A amenajat totul, a deschis afacerea și a zis că s-a săturat. Numai că acum m-am opus eu. Am obosit să tot alerg după ideile lui. Și e casa părinților noștri. Am hotărât să mă ocup mai departe de afacere. Abel s-a supărat, mi-a reproșat că a cheltuit mult cu amenajări și reparații și acum nu mai poate să-și recupereze banii. A fost prima dată când ne-am contrazis pentru ceva important. Dar nu m-am lăsat. I-am dat banii ce mi-au rămas, am luat credit de la bancă și mi-am achitat partea.

– Și ce face acum? zâmbi Edina.
– N-ai să ghicești! Și-a cumpărat o casuță la periferia orașului și a ridicat câteva sere. Cultivă flori. Are deja și planul următor: vrea să-și cumpere struți. El e fericit. Și femeia cu care stă acum pare de treabă. Nu știu cum de-a găsit-o. Că, până acum, tot prost a ales. Femeia asta e și cinstită, îl și ajută la treburi. Nu știu ce e cu ea! chicoti bătrâna.

Tăcerea se așternu molcom, apoi își mări anvergura, până cuprinse terasa toată, amândouă băncile. Fără să fie supărătoare. Tabloul era plin de verdeată și aer răcoros, pământ și frunze muced, iarbă fragedă și parfumul florilor din pocale. Nu mai era nevoie de cuvinte, vorbele puteau doar să încurce. Trebuia să te uiți în jur. Ori să închizi

ochii și să ascuți foșnetul aripilor ce-și căutau liniștea printre ramuri, adierea blândă a frunzelor ce tapetau cerul.

Eva așeză cu grijă ceașca în farfurioară și clinchetul porțelanului o făcu pe Edina să-și deschidă ochii. Bătrâna o privea surâzând, dădea din cap mulțumită.

– Ei! Tinerete, zise visătoare.
Edina își simți picioarele amorțite și cu greu le așeză pe pământ.

– Eu mă voi duce prin oraș să văd cum se distrează copiii de aici. Am văzut câteva cluburi în cartier.

– Părinții tăi știu că ai venit? se îngrijoră femeia.

– Da, știu.
– Și te lasă să mergi în cluburi?
– Au încredere în mine. Sunt cei mai minunați părinți. Eu nu fac prostii și ei au încredere în mine.

– Așa trebuie. Să-ți iubești părinții! Ei vor fi alături de tine mereu. Prietenii vin și pleacă, dar familia rămâne familie. Să te distrezi acum, cât ești tânără! Că, dacă nu faci nebunii acum, atunci când? Când o să fii de vârsta mea?!

Edina zâmbi.
– Dar să ai grijă că sunt mulți oameni

pe lume și unii atât de răi, încât nu ar scăpa nicio șansă de-a profita de bunătatea altora.

– Da, tanti Eva, știu. Dar vă mulțumesc că-mi ziceți.

– O să te întorci târziu?
– Păi, știu și eu... Depinde cât de bine mă simt. Dacă nu-mi place, mă întorc dndată.

– Așa să faci! Haide să-ți arăt cum se deschide ușa de la intrare! Degeaba ai cheia dacă nu știi cum să descui.

Edina își luă la repezeală rucsacul. Cheia de la cameră o lăsă pe masă. De ce s-o ia? În fața ușii către stradă, o aștepta patroana locului:

– Uite! Ridici clanța și învârți cheia. Apoi apeși clanța și se deschide.

Edina repetă mișcarea pentru verificare:
– Nu vă faceți griji, n-o să pierd cheia! O pun în portofel.

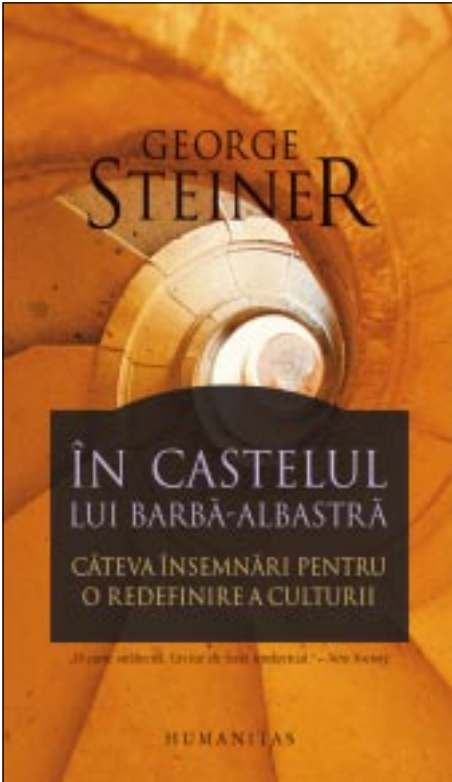
– Așa, mamă! Așa să faci!
Edina ieși în stradă și îi făcu semn cu mâna ca salut.

– Să mergi cu Dumnezeu, spuse femeia răspunzându-i cu același gest. Să ai grijă de tine și să te distrezi frumos!

– Am grijă. Sărut mâna, tanti Eva!

(fragment de roman)

la HUMANITAS

POEME DE MARIAN OPREA

am găsit poza ta și o vedere din Galveston's cu câteva rânduri
nu mai știu nimic despre tine o urmă ștearsă-i viața mea
într-un tricou negru te sprijineai de un zid melancolic
în stânga îți atârna umbra mai încolo oceanu'
și magnolii în floare un bărbat te-a filmat din când în când
poate că te privește nu mai știu nimic despre tine
mă cuprinde ciuda resemnarea și doru'

...

aș sta-n casă cu verile amândouă s-a supărat soarele parcă-i deșert nu mai plouă ei
bulversează până și clima să ne pună pe gânduri să ne trezească mila vremea bețiilor cu
secreții-i departe preasfintele-i licori erau bune la toate aș sta-n casă cu o minoră într-
o țară mai fructivă când toaca își ascultă ecoul la mănăstire să intru-n altă povestire ei
ne-au luat femeile și banii marile uniuni corporații banditos șnapanii ei dau legi prostimea
votează țara lui Eminescu nicidecum n-a fost trează din toate părțile vin versuri nu-l știu
pe următoru' ce fină are glezna și sânu' ca ulcioru' aș sta-n casă-n luna de miere să ne
dăruim plăcere după plăcere tânjesc după o viață divină fac dragoste-n vis cu cine-o să
vină

...

m-am tot gândit la serata franceză erau în costume de belleépoque am întâlnit muze
și muze cu oferte-n mișcare pe buze doar uneia (ce greșeală) i-am spus să ne mai vedem
era educatoare (urma să plece la Reims) poate am notat adresa greșit poate am trimis
mesaju-n eter poate n-am trezit-o erotic poate n-am avut fler poate a venit să se distreze
doar amintirea vrea s-o păstreze încă-i mai simt palma caldă cu care traversam aerul am
știut că e ea înaltă specială făcută să te facă să simți armonia universală mă prinde vârtejul
cu altă dulceață la dans ispititoru-i mijloc mă ține-n suspans sâni ca două fantezii mai
mici mă îmbie hipnotic poftiți pe la noi zăboviți pe aici îi fac să rădă totu-i la fel ascuns
în noi se bucură El

...

stau în fața unui afiș bob de orez împărțit în două afișele sunt frumoase chiar dacă
vrabia ciugulește un gândac (în stânga) nu-l poate-nghiți îl învelesc într-o frunză l-ascund
o doamnă sub cerul nădușit al unei pălării plimbă un câine se oprește o zi să prind peste
e cineva acolo sper să nu fie prea mare pluralul faptei strânse-n cordonu' lăsat mersul o
scenă lobată în fond

...

cine știe la ce se gândea a uitat ușa deschisă tigroaica a zbughit-o-n pădure (poate
și-a amintit copilăria-n bengal) au dat alarma toate fricile noastre s-au activat atunci
polițiștii au țipat la porta voce intrați în casă au creat panică toate fricile noastre s-au
activat atunci tăcută se-ndrepta spre locu de unde venise avea un pui acu suspină și
tresare la orice zgomot un vânător (n-au avut tranchilizante) a trimis-o-n lumea viselor
(acu e cercetat penal pentru port-armă fără permis) așa ne-au împușcat și pe noi la revoluție
sibiul e trist poemul e trist copiii veneau la ea cu mâncare era o desfătare s-o vezi acu
aleargă prin amintiri blana ei poate o poartă o cocoană simandicoasă care face lobby
pentru partidul aflat la putere carnea ei a ajuns material de studiu la facultatea de medicină
am văzut pe discovery călugări budiști care trăiau cu tigrii în templu turiștii îi fotografiau
sfântul serafim de sarov în fiecare dimineață era salutat de un urs iar sfântului gherasim
de la iordan îi slujea un leu

ROBERT ȘERBAN ÎN SCOȚIA

Poetul Robert Șerban a participat, în perioada 7-10 martie, la Festivalul Internațional de Poezie StAnza din Scoția (Mare Britanie), care a avut loc în orașul St. Andrews. Aflat la a noua ediție, StAnza este unul dintre cele mai importante evenimente literare de acest fel din Europa, adunând laolaltă peste 100 de poeți din mai multe țări ale lumii, care au lecturat din literatura lor.

În cadrul festivalului au avut loc, în afară recitalurilor, o serie de alte evenimente culturale, de la expoziții de artă vizuală și spectacole de teatru, până la mese rotunde, proiecții de film ori performanceuri.

Robert Șerban a citit din volumul "Moartea parafină" (editura "Cartea Românească", 2010), traducerea în engleză a poemelor fiind semnată de către Ioana Maria Dragomir, Felix Nicolau și Martin Woodside.

POEMUL LUNII MARTIE PETRE STOICA CRONICA UNEI LOCALITĂȚI DE FRONTIERĂ

În această localitate de frontieră vameș era floarea-soarelui canotierele grația buna-cuviință circulau fără acte	strălucitoare putregaiuri trainice cotețe cu găini eroism purtat în tărăboane
după atâtea înmormântări după atâtea îngenunchieri și izgoniri rușinoase timpul este măsurat cu unități de igrasie exigența conservată între vrejuri uscate	cronica acestei localități de frontieră rămâne în fascicule de piele tăbăcită în atelierele glorioșilor
	doctoranzii unei ere noi construiesc adâncirea ruinei

BANATUL EPIC

Urmare din pagina 14

Aceasta e partea cea mai interesantă a cărții, prin cantitatea și diversitatea informației. Următoarele două capitole, *Literatura străzii* și *Comunitatea*, sunt efectul direct pe care această profuziune de informații l-a avut asupra colaboratorilor și este, în lectura mea, partea cea mai frumoasă a cărții.

Ne aflăm de acum în plin tărâm al fabulosului literar. O literatură particularizată prin faptul că a fost creată, după toate aparențele, *ad hoc*. Semnează, în ordinea intrării în pagină, Adela Dragomir, Oana Dobosi, Viorel Marineasa, Alexandru Colțan, Tudor Crețu, Daniela Rațiu, Helmut Britz, Alexandru Potcoavă, Daniel Vighi, Adrian Bodnariu. Proze scurte, unele cu memorabile inserții ale fantasticului, portrete, reportaje, interviuri, un poem în proză, reușesc să resuscite *o lume* populată de personaje pregnante, reale sau imaginare, de ieri sau de azi. Mi-e greu să-mi exprim preferința pentru unul sau altul dintre autori, toți remarcându-se prin imaginație, expresivitate stilistică și, nu în ultimul rând, prin evidenta implicare afectivă în slujirea temei date. Dar ceea ce conferă tot farmecul și specificitatea acestei ample reconstituiri cu mijloace istorice și literare este melanjul etnic, care, de la descălecarea Principelui titular al străzii, n-a cunoscut nici o turbulență semnificativă. E o realitate pe care a relevat-o în proza sa și Adela Dragomir în cuvinte care ar putea constitui epigraful sub care s-a configurat întreaga carte: "Frumoase sunt urmele colorate etnic lăsate de Imperiul austro-ungar! Mereu am fost mândră de ele. Toate etniile care trăiesc în orașul meu îl fac mai gustos. Mai ușor de inspirat și de inhalat cuvinte ca *hallo*, *szia*, *zdravo* într-o singură expirație. Cuvintele sună bine în mai multe limbi, pe aceleași străzi. Numele celor care au locuit clădirea [nr. 4 - nota RC] stau mărturie pentru multiculturalitatea de care vorbesc" (50).

Cartea străzii Eugeniu de Savoya e însoțită și de un CD, conceput și realizat de Gelu Șvaițer, care traduce în splendide imagini o bună parte din componenta sa narativă. Ca și studiul academic al doamnei Smaranda Vultur, ea este o operă oportună și seducătoare, care, corect difuzată, poate face perceptibilă prezența Banatului epic în armonizarea diversității spre care Uniunea Europeană aspiră azi atât de trudnic.

Smaranda Vultur, *Francezi în Banat, bănățeni în Franța. Memorie și identitate*. Timișoara. Editura Marineasa, 2012.

Cartea străzii Eugeniu de Savoya, Timișoara. Editura Brumar, 2009.

CRONICA MĂRUNTĂ

ANEMONE POPESCU

■ **Nicolae Manolescu, între vârstele de azi și istoriile de demult.** Memorabile sunt editorialele lui Nicolae Manolescu din *România literară*, excelente sunt foiletoanele din *Adevărul*, nu numai dovadă că eminentul critic se pregătește pentru al treilea mandat de președinte al Uniunii Scriitorilor, ci și că trăiește un proces de spectaculoasă întinerire. În pagina sa din 1 februarie a *României literare* criticul scria despre *Scriitorul ca memorialist* rânduri pe care trebuie să le cităm:

"Eu am crezut de la început că nu se poate învăța arta literară. Cel mult, poate fi comparat modul de a concepe literatura și de a o scrie în diverse epoci. Irving, ca toți americanii, a fost convins că tehnica literară se învață". Fiind vorba de tehnică (e generos Nicolae Manolescu), "e posibil ca el să aibă oarecare dreptate". Ca întotdeauna, Nicolae Manolescu are la îndemână exemple: "Am avut eu însumi impresia, pe vremea Cenaclului de Luni, că îi pot identifica pe studenții care nu vin de la Litere, după «naivitățile» lor în materie de tehnică literară". E bine să avem lângă noi marile nume din Vest, din civilizația literară americană, dar trebuie să ținem cont de experiența noastră: "Irving enumeră la un moment dat astfel de tehinci, pe care e bine să le explici autorilor începători, tentați adesea de clișee: avantajele și dezavantajele recurgerii la persoana întâi, respectiv a treia a narațiunii, folosirea eficientă a perspectivei narative și așa mai departe". "Nu mi-am făcut nici o clipă iluzia că i-am învățat să scrie pe Cărtărescu și pe ceilalți cenacliști ai mei de la începutul anilor 1980. Aș fi fericit dacă ei ar recunoaște că i-am învățat să citească". Sigur că ei sunt fericiți să recunoască, sunt fericiți să-și omagieze dascălul, dar când e vorba de scrierea creativă, lucrurile se schimbă.

■ Alexandru Mușina, de pildă, își adună în volumul *Teoria și practica literaturii* eseuri publicate începând din 1989 paginile sale despre scrierea creativă. N-am spune că nu e mândru de înțâietatea sa. A făcut, la Facultatea de Litere a Universității "Transilvania", primul curs opțional de scriere creativă. S-a împiedicat de oficiali, dar a reușit să depășească blocajele, demarând "împreună cu Gheorghe Crăciun, Andrei Bodiu, Caius Dobrescu, Romulus Bucur, Virgil Podoabă, Andrei Lăcătuș, Mihai Ignat etc. primul masterat românesc centrat pe scrierea creatoare". Nu știu dacă Mircea Cărtărescu își va aduna în volum eseurile despre "scrierile creatoare", dar presupun că Nicolae Manolescu va recenza cu iubire (și) volumul *Teoria și practica literaturii* de Alexandru Mușina, recent apărut la editura Muzeului Literaturii Române. ■ Și se va ocupa cu atenție și de excepționalul număr 4/2012 al revistei *Corp T*, număr dedicat *Scrierii creatoare la Brașov în 2012*. Masterii de la Scrierea creatoare propun (între altele) "rescrieri" după Mircea Cărtărescu, Nichita Danilov, Ion Mureșan, Cristian Popescu, după Traian T. Coșovei, dar și după Urmuz. Din lipsă de spațiu, nu vom transcrie aici decât *Iubire* de Cristina Cheibaș, rescriere după Ion Mureșan: "Dacă vreedată vom ajunge în Bordel/ vei vedea și tu cum se deschid ușile/ cum femeile se dezbracă de toți bărbații ca să devină unice/ pentru tine". E, deocamdată, un excelent compendiu de critică literară în pilde, care nu cred să-i displacă lui Nicolae Manolescu.

■ Și mai spectaculoase sunt intervențiile

lui Nicolae Manolescu în ziarul *Adevărul*. Articolul din 15-17 martie 2013 începe așa: "I-aș reproșa, din capul locului, cărții lui Lucian Boia *De ce este România altfel?* (Humanitas, 2012) care a stârnit discuții pasionante, parti-pris-ul vădit încă din titlu: România, ca orice țară, "«este așa cum este» (pag.121), nu neapărat «o țară care se încăpățânează să fie altfel» (ibid.)". Și, pe o pagină întreagă, Nicolae Manolescu se străduiește să-i explice lui Lucian Boia lucruri simple, ușor de înțeles, ca de pildă: "N-am avut samizdat, dar am avut, publicată, o literatură critică la adresa regimului, cum n-a existat în multe țări comuniste. Dacă ar fi citit-o, Boia n-ar mai fi susținut că scriitorii spuneau adevărul doar pe jumătate". Opinăm că și dacă ar fi citit-o (greu de presupus că Boia ar fi citit-o, dar nu imposibil), ar fi aplicat scrierea creatoare, așa cum o aplică energic, cu succes, și ziarul în care Nicolae Manolescu își publică articolele. Fiindcă lângă fiecare articol al lui Nicolae Manolescu, ziarul *Adevărul* mai publică un altul (cu poze, cu poze...) care arată că onoratul cititor trebuie să înțeleagă cu totul altceva. Așa că în pagina cu articolele despre cartea (ciudată, ciudată...) a lui Lucian Boia, ziarul publică o fotografie uriașă a lui Lucian Boia cu explicațiunea: "Lucian Boia este cel care a inițiat, după 1989, procesul de demitizare a istoriografiei românești". Iată, surzătorul Lucian Boia îl privește ironic pe încrunțatul Nicolae Manolescu. Ce mai contează ce spune – ce ne spune – Manolescu! Ce mai contează că Boia n-a citit ce se cuvine, cum, probabil, nici cei de la *Adevărul*! El, Lucian Boia, e demitizatorul! Să lămurim lucrurile, nu de Stoiciu e sabotat candidatul Manolescu, ci de prietenii de la ziarul la care colaborează!

■ **Despre Eduard Pamfil**, al cărui centenar a fost sărbătorit la Filiala Timișoara a Uniunii Scriitorilor, mai scriu și alții. Cu întârziere, dar scriu. Domnul profesor Dan Poenaru ne oferă (xerox) pagini din *Viața medicală* nr. 6 din 8 februarie 2013, în care conf. dr. Octavian Buda publică un amplu eseu (studiu?) despre *Călătoria mescalinică a doctorului Pamfil* cu subtitlul *1940: un autoexperiment inedit în psihiatria românească*. În subcapitolul *Neurologie "mistică"*, Octavian Buda realizează câteva conexiuni imprevizibile: "Este extraordinar rafinamentul cu care Pamfil descrie prin cuvinte aceste experiențe sinestezice, cu o descriere culturală care ne trimite direct la una dintre povestirile fantastice ale lui Mircea Eliade, care pare să fie descrierea unei călătorii, a unui *trip*, a unei «călătorii» făcute în urma administrării de halucinogene. Stările particulare prin care trece protagonistul nuvelei, profesorul Gavrilescu, amintesc izbitor de cazul nostru". Și autorul studiului (eseului) prezintă relatarea profesorului Pamfil despre intoxicația experimentală cu mescalină. Poate că o vom reproduce într-unul din numerele următoare ale revistei *Orizont*.

■ O amplă convorbire cu Eleonora Cioran publică Anca Sîrghie în volumul *Fratele fiului risipitor*, ediție îngrijită de Anca Sîrghie și Marin Diaconu, Ed. Eikon, 2012, pp. 407-430. Pe câteva pagini, Eleonora Cioran îi vorbește interlocutoarei de felul în care Eduard Pamfil (și Mircea Lăzărescu) l-au salvat pe fratele lui Emil Cioran de o boală amenințătoare. Se poate desprinde și de aici un portret al marelui profesor.

■ Ce-am mai citit luna aceasta? Iulian

Boldea, Aurel Pantea, coordonatori, *Al. Cistelean sau bucuria exegezei*, Cluj-Napoca: Editura Limes, 2012, 260 p. Ajuns la vârsta de șaiszeci de ani, cel mai bun critic de poezie al momentului, Al. Cistelean, e omagiat asemeni unui clasic în viață. Nu lipsesc dintre cei care țin să-i mulțumească, să-l felicite ori să-l elogieze decât puține nume importante ale criticii și poeziei de azi. Deși partea leului și-o iau ardelenii, pe listă e prezent Eugen Simion, cu un portret în binecunoscutul său stil divagant, vag debutonat, dar nu lipsit de subtilitate. Firește că venerabilul critic nu scapă prilejul de a-i reproșa (amical, crede el) că "Al. Cistelean nu mă bagă în seamă și nu selectează, în genere, critica mea." *Et pour cause!* În ciuda abundenței de adjective și superlative, cea mai expresivă poziție vine tot de pe Bega: "Într-o lume în care toți se visează Ronaldo, el [Cistelean] e Messi". Îi urăm și noi, din acest colț de pagină (și de țară!) un *La mulți ani!* plin de scrieri la înălțimea celor care l-au făcut atât de admirat! ■ Al. Cistelean, *Atelier de lectură*, Târgu Mureș: Editura Universității Petru Maior, 2011. Nimic nu exemplifică mai bine implicarea lui Al. Cistelean în viața poeziei române decât constanta atenție acordată poezilor. Experimentul propus unui grup de critici, profesori și studenți nu e chiar atât de... experimental, dar e binevenit: abordarea, dintr-o multitudine de unghiuri, a creației unui foarte bun poet român stabilit la New York, Liviu Georgescu. Rezultatul e încurajator. Cu inevitabile naivități, stângăcii ori *parti-pris*-uri, abordările sunt vii, provocatoare și, nu arareori, inspirate. Imaginea de ansamblu e cuprinsă în sintagma datorată însuși magistrului Cistelean: "un expresionist mântuit", un poet frământat care, între opțiuni existențiale și plăcerea vinovată a reflectării poetice a acesteia, ni se oferă ca reprezentant de prim ordin al unei poezii plină de vitalitate, acide, viforoase, debordând de ceea ce altădată s-ar fi numit "elanuri creatoare". Caietul propus de Al. Cistelean și echipa lui ar putea constitui debutul unei utile serii avându-i drept protagoniști pe cât mai mulți din creatorii români contemporani. E, însă, o lecție de benedictinism pentru care nu par a fi pregătiți prea mulți dintre criticii și exegeții români în exercițiu. ■ Mihai Zamfir, *Plecând de la cărți. Jurnal*

indirect III, București: Spandugino, 2013. După două *Jurnale* propriu-zise, Mihai Zamfir ne propune, cu al treilea, lucrul pe care știe să-l facă cel mai bine: să citească și să scrie despre cărți. Și o face cu aceeași vervă și cu același verb dulce-amăru pe care i-l cunoaștem din scrierile anterioare. Cititor atent, imbatabil când e vorba de nuanțe, Mihai Zamfir știe să fie malițios fără să jignească: scriind despre traducerea unei cărți de David Lodge, el notează: "*Small World* datează din 1984 și a fost oarecum impropriu tradus prin *Ce mică-i lumea!* În realitate, autorul nu se miră cât de mică e lumea, ci își fixează privirea asupra «micii lumi» universitare, care concentrează semnificațiile «marilor lumi» din jur." La celălalt pol, admirația, ca să zicem așa, dezlănțuită, față de unul din magistrii culturii române de azi: "Se numește Solomon Marcus și trăiește la București, dar nu știu câți dintre români sunt la curent cu acest fapt. Sintagma *uomo universale* a căzut într-o desuetudine completă: elogiul suprem în Renaștere, ea s-a subțiat până la dispariție pe măsura trecerii secolelor, [...] Profesorul Solomon Marcus rămâne unul dintre acei foarte puțin mari savanți care și-au conservat intactă aspirația universală." Adevărate cuvinte, care depun mărturie atât despre excepționalitatea celui laudat, cât și despre capacitatea de admirație a celui care scrie. ■ Mircea Bârsilă, *Monede cu portretul meu*, Editura Pământul, f.l., f.a. O sensibilitate agresivă — aceasta pare a fi formula poeziei din acest moment a lui Mircea Bârsilă. Exasperat de lipsa de empatie a contemporanilor, poetul rostește cu voce tare, în piață, lucruri spuse îndeobște în șoaptă și în penumbră: "această lume și pletele ei/ din care picură venin când se piaptănă./ Fântâna. Zloata. Văzduhurile. O tristă regresie:/ de la aur la bronz și de la argint la fier./ Și cântecele noastre — atât de mișele! — de făpturi izgonite cu nuiaua din rai. Această/ lume și pletele ei din care picură venin:/ de șerpi și de vipere." Poet puternic, luptător care înfruntă neînfocat realul, Mircea Bârsilă traversează o perioadă de fertilă disperare, în care demonstrează că știe la fel de bine să pună în folosul poeziei intemperii existențiale, așa cum, în mai vechile volume, știa să jongleze seducător cu abstracțiunile.

EHEU... FUGACES...

MARIAN ODANGIU

Dumitru Opreșor a debutat, în 1989, cu șapte povestiri, alături de Veronica Balaj, Ioan Dan Bălan, Isidor Chicet, Constanța Marcu și Doru Nistor, în volumul *În căutarea timpului prezent*, apărut la editura timișoreană *Facla*. Cărțile care au urmat, *Balul rățăciților* (1994), *Ziua Anonimilor* (2000) și, mai ales, *De pe front mai vin vești triste* (2011), pe lângă faptul că păstrează în actualitate, cu obstinație, o specie literară cu un uriaș potențial de succes: povestirea întemeiată pe fapte reale, cu discrete tușe autobiografice, vorbesc despre un prozator înzestrat cu o acută percepție a realității imediate văzută în dimensiunea ei profundă, aceea în care orice eveniment, orice fapt de viață are, în sine, un sâmbure de exemplaritate ce îl poate transforma într-o mitologie sui generis a locului/locurilor ori a vremii/vremurilor.

Prozatorul a surprins, în 2001, cu un volum de versuri, *Peste umbra mea*, bine structurat și nu tocmai străin de experiențele literare care l-au consacrat, acestea, cu temeinice rădăcini în îndelung exersata activitate de jurnalist, împătimit de specia tutelară a meseriei, reportajul.

Vineri e ziua noastră de plâns* prelungește acest univers impregnat, inclusiv în proze, de un seducător lirism, până pe teritoriul reflecției asupra ireparabilei treceri a timpului: o zonă în care decantările devin din ce în ce mai mai severe, *trecutul* e cernut prin sita deasă a judecăților morale, pe cât de acute și intransigente, pe atât de tensio-

nate. Poemele de acum sunt, în majoritatea lor, mărturiile unei devoratoare autoflagelări, ale unei arderi fără niciun fel de reticențe, motivată de o irepresibilă și, parcă, amenințată de fatalitate dorință de a culege *lamura*; de a separa, în primul rând pentru sine, binele de rău, frumosul de urât, adevărul de minciună, trăirea autentică de suferința inutilă. O decantare în care regretele – dacă și câte există! – vizează, poate, mai puțin *ceea ce s-a întâmplat*, cât *ceea ce ar fi putut să se întâmple*: "Îți scriu, prietene, târziu -/ nimic despre tristeți să nu-nțelegi,/ e-adevărat că-n timpul care a trecut/ m-au traversat destule furtuni viclene, reci./ Etern nelămurit de graba zilei care vine,/ pe toți bărbaii burgului îi înțeleg/ de ce adastă până la uitare/ prin crâșme și bodegi./ Fac schimb de vise și întâmplări/ de care-n viață parte n-au avut/ în zori pe sub fereastra mea/ cu gândul îi petrec/ mahmuri de netrăitele povești// Prietene, din toate astea/ nimic despre tristeți să nu-nțelegi" (*Mahmuri de netrăitele povești*).

Nu există în acest demers o ordine anume, iar explicația e simplă: de la o vreme,

biografic vorbind, *trecutul* copleșește ființa ("De o vreme/ aud și-n somn/ cum ară singur timpul"), o determină să se întoarcă spre interior, spre sine, să descopere că *totul*, viața ea însăși este, în fond, visare, iluzie, inutilitate: "Fusesse stăpân de timp/ dorințe, îndoieli, vise și iluzii/ într-o zi chiar pusese rămășag/ promițând unui prieten că el/ nu va trece de două ori pe același drum/ de teamă să nu-și obosească umbra./ Porția de rățăcire se justifică/ neamul meu bărbătesc a trăit-o în trei generații/ sunt unicul moștenitor cu drepturi depline./ pot să mă prezint oriunde, oricând, oricui/ stră-stră-strănepotul celui care/ singur într-o zi de vineri/ a înființat nimicul." (*Moștenitorul nimicului*). Odată înlăturată zgura existențială, poetul are revelația unor repere etern stabile, capabile să îi balanseze tristețile: locurile natale, strămoșii, părinții, urmașii. Iar față de aceste repere, asumate frecvent în tonul confesiunii autobiografice, e mereu pregătit să își asume o culpă imprescriptibilă, să mărturisească un perpetuu sentiment de vinovăție fără o vină anume: "Nu mai pot să-ncap, mamă./ în ziua de mâine./ în fiecare noapte un necunoscut/ mă caută în același loc/ să facem schimb de umbre./ Totdeauna e însoțit de o femeie/ care-mi citește în palmă blestemul./ zice că doar pe mine mă știe/ și mă roagă să iau vârsta ei./ De ce nu mai trece, mamă./ carul cu boi peste casa noastră" (*Reîntoarcere*) sau: "Sunt santinela tuturor și a nimănui./ De mâine rățăcesc singur." (*Revolta sinelui*) ori, și mai elocvent: "Eu sunt trecătorul niciodată văzut./ viața mea nu are nici-o poveste/ visele îmi sunt întâmplări adevărate./ când aveți nevoie de un vinovat, căutați-mă." (*Disimulare*).

Inevitabil, dorința de exorcizare absoarbe în perimetrul ei și un alt reper, mai vulnerabil însă și, totodată, mai volatil: *femeia*. Dar nu femeia, în general, ci *femeia iubită*, adorată, *visată*. Față de aceasta, de la altitudinea maturității solare, poetul nu mai e, nici pe departe, căutătorul aproape frivol de altădată, ci, mai degrabă, melancolicul conștient că, aidoma celorlalte lucruri ale vieții, iubirea e trecătoare și că, până la urmă, într-un cuplu, singurul adevăr de netăgăduit rămâne însingurarea/singurătatea partenerilor în curgerea ireversibilă a vremii: "Singură, cum prea te știu/ statormică în a-ndura/ să aperi propria redută/ lași neantului încă o zi." (*Încă o zi*).

Volumul se încheie, oarecum surprinzător, cu un ciclu de poeme fără titlu, dar intitulate generic *Frontul învinșilor*. Ele sunt, dincolo de orice îndoială, haloul liric al impresiunilor povestiri din volumul precedent, *De pe front mai vin vești triste*. Discursul poetic se metamorfozează radical, capătă inflexiuni dramatice, respiră aerul tare al parabolei. Scenele "cazone" sunt puternice, șocante, dureroase până la limita suportabilului. Legătura cu poemele anterioare din volum este una subtilă și tulburătoare, în același arpeggiu al reflecției asupra ireparabilei treceri a timpului în fața căreia nu doar ființa, ci și toate cele ale existenței sunt *dust in the wind*: "Îmi cereți prea mult m-am împușcat cu totul/ dar spun spre împăcarea lor acolo unde sunt/ precum și pentru noi iată ajunși la capăt de drum/ să nu uităm că după credința ortodoxă sufletul/este o scântie din ființa divină și peste toate/ rămâne spiritual bunul Dumnezeu./ Slavă ție Doamne pentru câte au fost și sunt./ Amin."

*Dumitru Opreșor, *Vineri e ziua noastră de plâns*, Timișoara, Editura Brumar, 2013

VOCATIA SOCIALULUI

GHEORGHE SECHEȘAN

O primă constatare în ceea ce privește recentul volum al poetului Constantin Mărcu este aceea că îmbină la modul admirabil dimensiunea protestului social cu cea a poeticului. Fapt cu atât mai greu de realizat cu cât, se știe, de la Maiorescu încoace, faptul că cele două aspecte (politicul și esteticul, adică) se exclud reciproc. Autorul "unește" cele două laturi într-un strigăt adresat tuturor celor care, într-un fel sau altul, ne îngrădesc libertatea, transformând orașul într-o închisoare mai mare, iar pe noi în veritabili prizonieri ai urbei moderne: *trezește-ți primarul pentru audiența zilnică/ trezește consilierii să aprobe cursul apei în zeghe*. Imaginile, suprarealiste pe alocuri, surprind, deși nu la modul direct, lozincard, modul în care devenim, pe nesimțite, robi ai datoriei către primărie, către stat, către administrații de tot felul, numai datorințele către noi, ca ființe umane, fiind "tot mai uitate". Astfel, viața noastră standardizată tinde să elimine orice farmec, orice romantism, chiar și eternul feminin primind "parfum de oraș", aliniindu-se, altfel spus, "obligativității" de a se alinia: *Bună dimineața, urbe cu obiceiuri de femeie*. Desigur, în perioada comunistă, orașele și-au pierdut personalitatea. Blocurile de beton, "sistemizarea" au transformat orașele noastre interbelice în cazarmă asemene. Astăzi, în viziunea poetului, aglomerările urbane își pierd, la fel, "specificul", dar aceasta datorită oamenilor care, mașinal, aleargă după aceleași himere de îmbogățire rapidă: *Și cine vei mai fi / Iubite oraș fără personalitate / cuprins de spaime și fatalitate / când simțurile se vor molipsi de părăsire / și vor rățăci în rățăcire*.

Am putea, de asemenea, să spunem că poezia lui Constantin Mărcu este una a poluării. Una la propriu (Timișoara, după ultimele statistici, este al treilea oraș poluat dintre metropolele sud-estului Europei), care atrage după sine o degradare nu doar fizică a umanului, ci și una morală: *la Turda toate ciorile sunt albe/ de praf de ciment, / la Copșa Mică porumbeii / îndoliază cerul senin negru de fum, / la Reșița vrăbiile ruginesc / în damful de furnale-ncremenesc*.

Se poate vorbi, în cadrul acestui volum, de un veritabil program socio-poetic. Nimic nu scapă mâhnirii, regretului autorului că viața urbană a devenit, din punctul de vedere al **facerii**, al **producției**, așa cum se spunea înainte, una încremenită. Am devenit o societate de consum, dar care nu mai produce aproape nimic, ne reîngămădim la oraș pentru a ne vinde și ultimele fărâme de valoare și de demnitate, pentru a putea supraviețui: *Toate acestea au fost pe vremea ta, / acum păsările curate se minunează / că pot vedea mulțime de oameni. / Cetatea de foc are gura închisă / și porțile închise. / nu mai e loc pentru atâta populație/ în cimitirele din care au dispărut / crucile din fontă sau oțel inoxidabil / (s-au dus la topit purtate în spate/ de oameni atât de vii/ încât sunt muritori de foame)*. Apocaliptică imaginea, aceasta în care, pentru a supraviețui, viii îi fură pe cei morți. Și chiar aceasta este realitatea, căci în România contemporană un om activ ține în spate 4-5 persoane care nu muncesc.

Printre alte "binefaceri" ale "democrației" post-decembriste putem situa, la loc de cinste (dar care din "ororile" acestei epoci nu se situează pe o astfel de poziție?) **justiția**. Devenită un simplu instrument în mâna mai-marilor politici ai zilei, ea face din cetățean un simplu pion de sacrificiu în slujba intereselor de moment: *Sunt sălile pline de culpe/ se însemnează tăcut printre pulpe / adulmecă avocatul cu față de lămâie / miroase pucios a tămâie – / a cult / și se vinde bucată pe pult*.

Un spectacol infernal și catastrofal în egală măsură se referă la **televizor**. Studiile internaționale de sociologie arată răspicat faptul că violența televizată, războaiele, conflictele transmise în direct fac rating. La noi, însă, lucrurile au luat-o razna definitiv în această direcție. Șerban Foartă dedica, de altfel, un întreg volum acestui fenomen, în urmă cu câțiva ani. Violurile, incesturile, prunc-uciderea, fratricidul sunt la ordinea zilei. Nu numai că ne plac aceste lucruri ce țin de anormal, dar trăim în bărfă, în can-can. Avem ziare și canale de televiziune care se numesc astfel, în timp ce emisiunile și revistele de cultură sucombă sub ochii nepăsători ai puterilor succesive. Ne place, ne fascinează, ne atrage irezistibil suferința semenilor noștri, iar aceasta nu pare să fie deloc în regulă: *Au adus globul morții, / acoperit cu o prelată / normal de urât, de armată, / s-au vândut puține bilete / pentru a vedea motociclistul / cum se va da peste cap*.

Și aceasta nu e totul. Lumea de astăzi, ne comunică autorul, este una a sclipiciului, a aparenței strălucitoare, ridicată pe "un fundament" de mizerie, la propriu: *Nimeni nu-și mai amintește / de gândacii de bucătărie / (ruși sau șvabi mișunând într-o veselie) / Acum stăm bine între termopane, / rigipsuri, plasticuri, ligheane / și ne iubim costumele din fibră fină / și ne iubim în baia de lumină, / să ne cunoască toată strada mare / să știe c-avem lumea la picioare / și dacă vrei să vezi doar stele / va trebui să ieși dintr-o perdelă / să țiți de sus că-n lumea asta pesimistă / gândacii ruși nu mai există*.

Avem de-a face, așadar, cu un volum de excepție, în care poeticul este într-o perfectă simbioză cu protestul, ca să-l numim astfel, "cetățenesc": *Te-aș cânta iubită doamnă (sau domn) / dacă aș fi în somnul cel mai somn, / dar sunt pregătit de unica plecare, / m-aud singur strigând printr-un oraș mare*.

Constantin Mărcu, *Strigând printr-un oraș mare*, Timișoara, Editura Eubee, 2012

NOI LECTII DE PICTURA

ILEANA PINTILIE

ADNOTĂRI. LECȚII DE PICTURĂ. CONSTANTIN FLONDOR ȘI GRUPAREA NOIMA, R. KÔTELES, L. MERCIOIU, IEROM. PANTELIMON ȘUȘNEA

Cu acest titlu a apărut deja în 2011, editat de Institutul Cultural Român, volumul care scoate în evidență, pe de-o parte, aspecte ale pedagogiei artei, pe de altă parte, relația cu totul specială a pictorului și profesorului Constantin Flondor cu un grup de discipoli, introduși, pe parcursul mai multor ani, în tainele picturii.

Cercetările pedagogice ale lui Flondor sunt cunoscute și datează de multă vreme, din anii 1960-70, din perioada de "glorie" a Liceului de Artă din Timișoara. Subiectele dedicate limbajului plastic, modalității de reprezentare, perspectivei au fost tot atâtea provocări pentru elevi, dar și pentru profesorii, care, adesea, lucrau cu pasiune împreună cu ei, fie în atelier, fie direct în natură. Odată cu reînființarea Facultății de Arte, începând cu 1990, reșezarea picturii, alături de alte discipline, la un loc de cînst, a relansat cu mai multă anvergură "lecțiile de pictură".

Neabdicând de la cercetările cu caracter experimental (care se pot "citi" în spatele picturilor însele, ca o structură formatoare și reformatoare), revenirea la pictură a lui Constantin Flondor s-a făcut cu o pasiune reînnoită pentru acest limbaj. Studiarea picturii vechi, "în straturi" a însemnat pentru artistul-pedagog oportunitatea de a descoperi, împreună cu un grup de discipoli, tehnica "marii picturi" începând cu flamanzii, dar trecând prin Leonardo, Caravaggio, Rembrandt, El Greco și a multor altor maestri.

Lecțiile de pictură, evocate în carte, reprezintă de fapt un dialog al maestrului cu discipolii, desfășurat cu precădere de la sfârșitul anilor 1990 și începutul anilor 2000; prezentate coerent, aceste lecții sunt completate de "adnotările" discipolilor, pentru care legătura cu maestrul se menține și după terminarea studiilor, iar dialogul continuă peste ani, cimentând o relație cu totul specială cu profesorul lor. A luat naștere astfel un schimb de gânduri referitoare la creație, care dezvoltă o structurare a unui mediu artistic, în care sunt construite cu mîgală afinități sufletești și culturale durabile. Risipindu-se prin lume, după terminarea studiilor, discipolii țin totuși legătura cu maestrul, confirmând durabilitatea acestei legături.

Grupul *Noima* (Ciprian Bodea, Dan Gherman, Sorin Neamțu, Andrei Rosetti, Sorin Scurtulescu) începe să se contureze de prin 2005 ca o grupare reunind foști colegi, cu afinități și sensibilități comune, evoluând pe scena artei românești în imediata apropiere a grupului *Prolog*, a cărui membru fondator este și

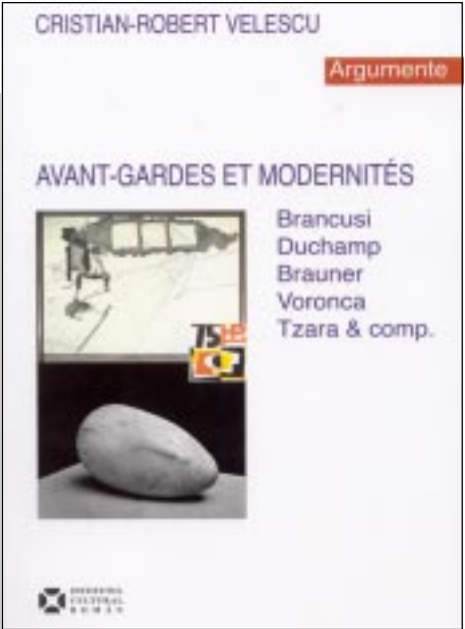
Constantin Flondor. Dorința de a continua starea de efervescență din timpul studiilor academice, a discuțiilor și apropierea de un nivel teoretic mai înalt (în prejma maștrilor se aflau artiști valoroși, dar și critici de artă și teoreticieni literari) i-a condus pe acești tineri să se plaseze sub autoritatea artistică și morală a predecesorilor. Creațiile din perioada imediat ulterioară debutului sunt într-o oarecare măsură tributare "lecțiilor de pictură" despre care am vorbit mai sus.

Treptat, mersul firesc al lucrurilor, a făcut ca drumurile onora să se despartă, iar grupul să nu mai fie funcțional în sensul inițial al termenului. S-ar putea ca acesta să fie semnul maturizării artistice, în care sprijinul moral și artistic acordat de profesor să nu-și mai aibă rostul. În ciuda acestui fapt, multe afinități stăruie încă și îi animă pe tinerii artiști regăsiți alături fie pe drumul spre Muntele Athos, fie cu ocazia vreunei expoziții *Prolog*.

Dintr-o serie de absolvenți, anterioară grupului *Noima*, face parte Liliana Mercioiu, Robert Kôteles și acum ieromonarhul Pantelimon Șușnea. Fiecare dintre aceștia a participat cu "adnotări" la "lecțiile de pictură" și, într-un fel, a dus mai departe năzuințele artistice și culturale ale profesorului Flondor. Probabil că cei care s-au "împărțășit" din aceste "lecții" sunt mult mai mulți, iar prezența lor în Timișoara sau în orașele din apropiere face dovada existenței unei adevărate generații de artiști.

Evenimentul lansării cărții "Adnotări – lecții de pictură" a luat aspectul unei întâlniri culturale cu totul speciale, depășind prin amploare simpla prezentare a unei cărți. Masa rotundă care a avut loc cu această ocazie, în mansarda Facultății de Arte și Design din Timișoara, loc emblematic al desfășurării întregului eveniment, a fost prezidată de criticul de artă Dan Hăulică, martorul atator expoziții și evenimente artistice de mare valoare din arta românească. Observațiile sale pertinente au pus în lumină diferitele aspecte legate de creația lui Constantin Flondor, artistul care a generat întregul eveniment, aspecte legate de această publicație în discuție, de situația artei contemporane și a educației artistice în general.

S-au alăturat acestor dezbateri Oliv Mircea, Coriolan Babeți, Dacian Andoni, Andreea Palade Flondor, Ioan Vultur, Cornel Ungureanu, Ileana Pintilie, completând, fiecare în parte, cu aspecte neașteptate legate de "fenomenul generației", de relația maestru-discipol în epoca contemporană. Participanții la eveniment au avut ocazia de a vedea lucrări din studenție ale celor în cauză, desene și picturi de o mare prospețime și sinceritate. Expoziția care a însoțit evenimentul a rămas deschisă publicului și studenților facultății, dornici și ei să facă o incursiune în trecutul recent al instituției.

CĂLĂUZĂ ÎN LUMEA FILMULUI

DANA PERCEC

ROBERT A. ROSENSTONE, CONSTANTIN PÂRVULESCU (coord.) A Companion to the Historical Film Wiley-Blackwell, 2013, 575 p.

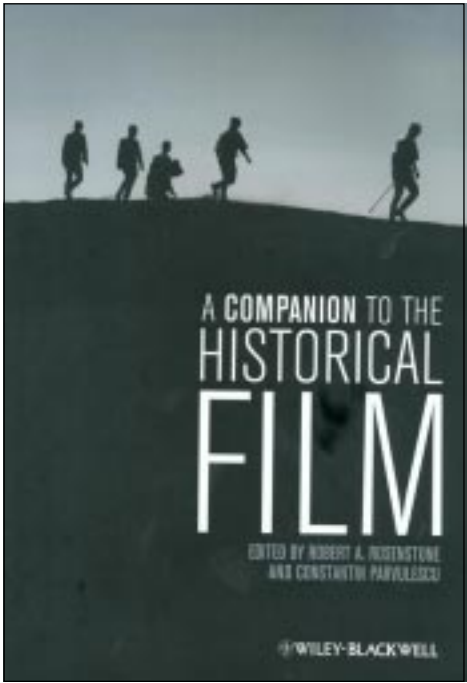
Volumul reprezintă un prim efort de a trasa coordonatele științifice ale unui gen care atrage în ultima vreme deopotrivă atenția publicului larg și a specialiștilor – filmul istoric. Cei doi coordonatori, Robert A. Rosenstone și Constantin Pârvulescu au invitat, în paginile acestei cărți, cercetători din domenii variate, precum literatura, istoria, cinematografia, antropologia, studiile culturale, care încearcă să răspundă la o serie de întrebări esențiale pentru tema aleasă.

Experiența în domeniu a celor doi coordonatori constituie o recomandare suplimentară în favoarea ghidului de față. Robert Rosenstone este profesor în istorie la California Institute of Technology (SUA) și unul din inventatorii sub-disciplinei dedicate studiului filmului istoric. Printre volumele publicate în domeniu se numără: *Visions of the Past: The Challenge of Film to Our Idea of History* (1995), *Revisioning History: Film and the Construction of a New Past* (1995), and *History on Film / Film on History* (2006, ediția a II-a 2012). Constantin Pârvulescu, afiliat Universității de Vest din Timișoara, este una dintre cele mai originale voci în domeniul filmului istoric și al celui est și central european, cu publicații în reviste de prestigiu precum *Camera Obscura*, *Jump Cut*, *Central Europe*, *Eastern European Politics and Societies*, cu un volum despre cinematograful Europei de Răsărit, *Orphans of the East: The Subject of Revolution in Eastern European Cinema*, în curs de apariție la Indiana University Press (SUA) și coordonator al volumului *Gărana Jazz. Povestea unui festival a locului și a publicului său* (2012).

Pe de-o parte mediul cinematografic, pe de altă parte genul istoric fac din acest format un subiect de mare actualitate. Studiile de film sunt o disciplină proaspătă, foarte tânără, care începe să prindă rădăcini în curricula academică din lumea întreagă. Genul istoric, deși consacrat de perioada clasică a romanului, a cunoscut în ultimele decenii un reviriment datorat noilor media și viziunii propuse de abordarea globală și interdisciplinară a studiilor culturale.

Volumul conține șapte mari părți, ce gravitează în jurul unor arii de interes în cinematografia mondială: felul în care se reflectă istoria pe marele ecran, statutul de istoric al cineastului, biografia pe peliculă, conturarea ideii de națiune pe marele ecran, filmul de război (sau revoluție), filmul istoric inspirat din trecutul îndepărtat (Evol Mediu), filmul și studiile postcoloniale.

Așa cum sugerează editorii în prefață, volumul își propune să răspundă unor întrebări esențiale, precum: Ce anume este istorie și ce anume este contemporaneitate în filmul de

ficțiune? Cum spune un film istoria? Ce ne spune acest film despre generația care l-a creat? Poate filmul, ca gen de popularizare, să reflecte cunoașterea istorică autentică și să faciliteze o înțelegere profundă a subiectelor abordate? Cum pot fi aceste filme folosite ca material didactic, în studiul istoriei? Cum se dezvoltă acest gen aparte al filmului istoric în contexte politice dintre cele mai diferite? etc.

Capitolele acestui volum nu încearcă să limiteze în niciun fel ceea ce ar putea însemna filmul istoric pentru publicul din generații sau culturi distincte, pentru cei cu așteptări distincte, ori pentru specialiștii venind dinspre discipline diferite. Dimpotrivă, filmul istoric este tratat, pe rând, ca un produs artistic, social, cultural, politic, accentul punându-se, la fel de pertinent, pe aspectele stilistice, tematice, narrative sau comerciale. Deși se insistă cu predilecție asupra filmului artistic, extrem de valoroase pentru viziunea de ansamblu sunt numeroasele comparații care se fac cu documentarul și alte formate din audio-vizualul contemporan (buletinul de știri, arhiva TV, presa scrisă, siturile de internet), dar și, în diacronie, cu alte tipuri de discurs care au procesat faptul istoric, de la cronică și biografie, la roman și frescă.

În ciuda interdisciplinarității abordării, capitolele acestui volum au un punct convergent stabil, și anume acela de a trata filmul ca pe un text care intră în dialog cu un public atent și activ, care poate fi astfel format, nu (doar) din punct de vedere estetic, ci (mai ales) din punct de vedere politic și istoric, atunci când subiectele vizează chestiuni precum confiscarea istoriei de către regimuri politice care justifică dictatura sau genocidul, războaiele sau lovirile de stat, care confecționează mitologii în jurul unor evenimente sau personalități, care evocă probleme controversate precum colonialismul, migrația, rasismul. Pentru a discuta toate aceste detalii, autorii evocă cineaști celebri, de la Andrzej Wajda la Stanley Kubrick, figuri controversate precum președintele Nixon, Ceaușescu, Saddam Hussein, în subgenuri cinematografice numeroase, precum filmul cu samurai, filmul biografic, epopeea eroică sau jurnalul de război. Concentrându-se pe natura complexă a filmului, care include coloana sonoră, scenariul, producția, marketingul, coordonatorii *Ghidului filmului istoric* construiesc un eșafodaj complex și o imagine de ansamblu asupra cinematografiei contemporane, cu valențe neașteptate.

AVANGARDA

Semnalăm apariția volumului *Avant-gardes et modernités. Brancusi, Duchamp, Brauner, Voronca, Tzara & comp*, datorat cunoscutului istoric de artă Cristian-Robert Velescu, apărută la Editura Institutului Cultural Român din București. Volumul reunește diferite cercetări ale sale, mai noi sau mai vechi, pe tema avangardei europene și românești (Duchamp și futurism, Dada și Brâncuși, Brâncuși-Duchamp, Victor Brauner), într-o înlănțuire savuroasă, pornind de la studii de caz, urmând meandrele și "întrepătrunderile osmotice" ale avangardei istorice și ale modernității. Editată în franceză, cartea va putea fi receptată și de un public interesat și specializat în acest subiect fascinant, avangarda.

TOTALITARISM SI TOALETARISM DANA CHETRINESCU

Presa internațională ne aduce la cunoștință faptul că, în China, disciplina a ajuns atât de departe încât nici muștele nu au voie, mai mult de trei odată, într-o toaletă publică¹. De asemenea, WC-urile cu pricina trebuie să se abțină de la a emana vreun miros, cel mult un iz ușor înțepător. Cu această directivă, chinezii au luat-o cu mult înaintea țărilor civilizate, unde toaleta rămâne, la urma urmei, o toaletă.

În general, toaletele și nevoile pe care le acoperă ele sunt discret trecute sub tăcere. Dar ce poate fi mai important decât un WC când natura o cere? Poate că la acest aspect s-a gândit un american cumsecade care a conceput un site destinat în exclusivitate latrinelor, intitulat, globalist, *Toilets of the World*. Din paginile acestui site ne putem satisface cele mai ciudate curiozități, cum ar fi, de pildă, cele legate de toaletele marilor lideri politici, de la Benjamin Franklin la Winston Churchill, dar putem căpăta și sfaturi utile de călătorie. Guru-ul toaletelor internaționale alcătuiește și un Top 10 al acestor spații indispensabile. Destul de previzibil, această ierarhie nu ignoră Belgia care nutrește un asemenea respect pentru natură, încât și-a împânzit capitala nu doar cu toalete ecologice (a se citi pisoare în aer liber, după gard), ci și cu statui ... să spunem, toaletologice. Dacă credeți că artiștii s-au limitat la deja celebrul Manneken Pis, vă înșelați. În Bruxelles o putem întâlni și pe Jeanneke Pis, o fetiță de bronz, cu instalațiile sanitare de rigoare, ba chiar și pe Zennike, un câțel metalic care ridică un picior în dreptul unui stâlp.

Nici China nu lipsește, desigur, din Top 10. Pe scurt, WC-urile din Republica Populară sunt groaznice, dar măcar au nume amuzante și plăcuțe decorative. Mormântul martirilor din Guangzhou sau Templul celor șase copaci Banyan invită vizitatorii cu nevoi urgente să lectureze mesaje elaborate, gravate pe plăci metalice monumentale. Destul de previzibil, mesajele kilometrice s-ar putea rezuma cu îndemnul muncitoresc "Nu distrugeți latrina".

La celălalt pol, sunt englezii, care par să ia WC-urile – pe care tot ei le-au inventat – atât de în serios încât organizează chiar și concursuri, în urma cărora se poate obține mult râvnitul titlu de cea mai bună toaletă din țară. Englezii sunt campioni și la denumirile pe care le dau acestor spații publice, într-atât încât un vizitator neștiutor riscă să rămână cu treaba nefăcută, de atâta confuzie semantică. Pe lângă deja rezonabil de cunoscutele "cameră de odihnă" (restroom) sau chiar "cameră de pudrat" (powder room), m-am răticuit personal în labirintul eufemismelor, incapabilă să-mi dau seama că "garderoba" (cloak room) nu avea nicio treabă cu paltoanele și umbrelele.

Pe unii ne poate mira faptul că România nu se numără printre țările cu cel mai mare număr de muște pe metru pătrat de toaletă. Site-ul american mai sus pomenit este mai amabil decât celebrul ghid turistic Lonely Planet, care îngrozește pe toată lumea cu descrierile sinistre ale toaletelor, pe picior de egalitate cu haitele de câini vagabonzi care mușcă mortal călătorii de îndată ce descind din autocarul turistic. Totuși, americanul nu a trăit experiența românului îmboldit de natură, care poate colinda ore în șir, care poate bate la nenumărate uși (publice), rămânând, în ciuda acestui efort, cu sechele.

Chiar dacă putem râsufla ușurați că cea mai groaznică toaletă nu a fost identificată în gara Timișoara, ci într-un sat – de altfel, cu siguranță foarte pitoresc – din Peloponez, nu putem tăgădui faptul că relația românilor cu WC-urile (prezente sau absente) este demnă de istorisit într-un poem epic. Din vremurile ante-decembriște, tot românul a învățat "să se țină" și să înfrunte cu stoicism spațiile deschise, trenurile în mișcare, aglomerațiile. Tot de atunci, s-a înfiripat o adevărată fobie a toaletelor, percepute instinctiv ca locuri

străine, ostile, chiar și pentru simplul fapt că sunt altundeva decât acasă. Reacțiile românului în urma smulgerii din confortul propriei toalete se manifestă divers. Voi încerca, în cele ce urmează, să evidențiez câteva din categoriile cele mai răspândite.

1. Toalete și grafitti. Pentru a personaliza un spațiu străin (ca să nu spunem, pentru a-și marca teritoriul), românul cu treabă împodobește toaleta publică după imaginația proprie, cu mesaje, desene și mângâlituri. Ele pot avea de-a face cu scopul locului în care s-au înfiripat sau pot face totală abstracție de acesta.

2. Toaleta cu cheie. Dacă nu e acasă, măcar să n-o împartă cu toată lumea. În general, această afirmație este valabilă pentru toaletele de dame, deși s-au pomenit și exemple contrare. În instituțiile publice, dacă treaba administrativă ajunge să fie dublată de o alta, riscurile sunt mari. WC-uri se găsesc la fiecare etaj, dar toate sunt încuiate. Dacă intră sau iese cineva de-al locului, te alegi cu priviri piezișe, disprețuitoare și gesturi posesive: "Pe aici nu se trece."

3. Toaleta cu bon de casă. Această realitate tristă se întâlnește cu predilecție în restaurante și baruri. Dreptul de a murdări facilitățile și-l câștigă doar cel (și cea) care consumă zdrăvăn în localul cu pricina, pentru a justifica utilizarea toaletei. Bonul de casă conține un cod special, care poate fi tastat la ușa WC-ului pentru acces. Dacă ai consumat dar nu ai ținut bonul, este ca și cum ai fi venit "de pe stradă". Dacă, într-adevăr, vii de acolo, ești un nimeni, nu ai niciun drept și vei fi dat afară de un chelner sau bodyguard ultragiat.

4. Toaleta din parc. Aici am două povești. Una văzută la știri, anunțată catastrofal cu titlul "Criza toaletelor publice", care ne spune cum s-a deschis un parc fără pereche la Slatina. Parcul are cele mai moderne locuri de joacă, cele mai confortabile bănci, cele mai pitorești chioșcuri, cea mai verde iarbă și cea mai deasă umbră, dar este complet privat de WC. Știrile de la Jurnal intervievează, apoi, pentru a marca mai emfatic ridicolul situației, un boschetar. Acestuia, lipsindu-i cu desăvârșire toaleta de acasă, nu i-ar fi stricat una în parc. A doua poveste este odiseea toaletei publice dintr-un parc local, deschis recent, cu bani europeni și alte patronaje grele. Un spațiu important este ocupat de o clădire impozantă, cu rampe moderne, accese diverse și facilități numeroase pentru persoane cu handicap, semnalizată corespunzător ca WC. Există chiar și personal angajat de primărie care trebuie să îngrijească acest util și frumos spațiu public. Deocamdată, unica îndatorire a personalului este aceea de a informa prompt vizitatorii parcului că toaleta nu funcționează.

5. Toaleta din tren. După ani de teroare, în care mersul cu trenul dădea coșmaruri călătorilor o săptămână înainte și o săptămână după aventură, cu deshidratări grave provocate de dorința de a evita locul de la capătul coridorului, nostalgicii CFR întrețin senzațiile tari. O fi Inter City sau Săgeata ultra moderne și ultra rapide (atât cât o permit șinele ruginite), dar toaleta rămâne adesea nefuncțională încă de la plecare pentru că: nu a fost curățată de femei de serviciu care au ceva mai bun de făcut, a fost folosită din plin de persoane prevăzătoare, încă înainte de plecarea trenului, sau, mai epic, a fost ocupată de un călător clandestin care se ascunde de naș.

Desigur, oricine poate adăuga noi categorii la această listă, folosindu-se de propria experiență, întotdeauna vastă în acest domeniu. Deși am scăpat de douăzeci de ani de Cortina de Fier, o altă perdea tinde să ne sufocă, Cortina de Hârtie. Nu cred că este necesar să zăbovim asupra tipului de hârtie la care facem referire.

MUSTELE DADAISTILOR CIPRIAN VALCAN

"Numărul de muște autorizate în toaletele publice din China va fi limitat, potrivit unui proiect de directivă elaborat de ministerul chinez al Sănătății, care vizează totodată și reducerea mirosurilor neplăcute din toalete, relatează AFP. Doar trei muște sunt tolerate pe metru pătrat în toaletele publice independente și numai una pe metru pătrat dacă toaletele fac parte dintr-un loc public mai vast, precum o gară sau un centru comercial, precizează documentul oficial, publicat săptămâna aceasta. În plus, toaletele respective nu trebuie să deranjeze cu mirosul lor dacă sunt parte dintr-un ansamblu mai vast. Dacă este vorba de o construcție separată, acestea nu trebuie să miroase decât "ușor", potrivit directivei. De asemenea, toaletele pentru femei trebuie să fie de două ori mai numeroase decât cele pentru bărbați, se mai arată în document, care este prezentat la un an de când un WC pentru bărbați a fost ocupat de un grup de aproximativ 20 de femei la Guangzhou, pentru a protesta față de cozile lungi la care sunt nevoite să aștepte pentru a folosi toaleta" (*Hotnews*, 22 februarie, 2013).

Potrivit unor surse citate de Ambasada Franței de la Beijing, serviciile secrete chineze au fost plasate în stare de alertă din pricina unei amenințări neobișnuite primite din partea organizației clandestine *Nepoții lui Avejk*, organizație care regrupează, potrivit manifestului trimis ziarului *Le Monde* în 14 septembrie 2012, amatori de literatură occidentală, foști profesori de canto, dadaști tibetani și suprealiști manciurieni. Hotărâți să protesteze împotriva politicii represive a guvernului chinez și a naționalismului pe care acesta îl promovează cu obstinație, membrii organizației și-au propus să dezorganizeze funcționarea aparatului de stat chinez prin răspîndirea unor știri false care să creeze stupeoare și panică, șubrezind încrederea populației în atotputernicia Partidului Comunist. Știrea despre muște e doar una dintre aceste neverosimile informații cu care au început să fie intoxicate mijloacele de comunicare în masă din China. La mijlocul lui octombrie 2012, au fost răspîndite mai multe zvonuri surprinzătoare folosind rețeaua vînzătorilor de ziare din marile orașe chinezești, toate referitoare la membrii Partidului Comunist. Imaginate de Zhao Haibin, profesor de literatură comparată, care a primit între timp azil politic în Elveția, ele au fost transmise publicului în forma următoare: "Toate femeile din Comitetul Central al Partidului Comunist Chinez au trei sîni". "Limbele membrilor partidului Comunist Chinez sînt mai lungi, în medie, cu doi centimetri față de limbele chinezilor care nu sînt membri de partid". "Cîinii comuniștilor sînt obligați să latre timp de două ore pe zi pe ritmurile *Internaționalei*".

În noiembrie 2012 au apărut o seamă de informații pretins-secrete despre Mao. Ele par să fi fost scrise de un dramaturg care a dispărut fără urmă de la domiciliul său din Shanghai. Unele au fost transmise prin viu grai, altele au fost publicate în ziare: "Gărzile de corp ale lui Mao erau recrutate numai din rîndul piticilor și al ventrilocilor". "Mao își petrecea zilele de sîmbătă și de duminică pe Lună, în compania unor șamani siberieni care îi făceau masaje cu unt de cacao și împachetări cu nămol". "Mao a avut o amantă pisică, răpită de serviciile secrete indiene și vîndută unui circ din Auckland". "Mao mîncea doar șireturile unor pantofi fabricați în Italia și fierți în vin de Porto". "Mao vorbea fluent esperanto, hindi, finlandeză și yoruba".

În decembrie 2012 au apărut o seamă de zvonuri lansate de un dadaist tibetan care s-a sinucis cu puțin timp înainte de a fi capturat de serviciile secrete chineze. Ele au fost răspîndite mai ales grație Internetului: "În centrul Chinei există o populație de căpcăuni înzeștrați cu simțul umorului. Ei îi mănîncă doar pe ursuzi, mofluzi și melancolici". "Un profesor francez a stabilit, după o atentă cercetare a textelor lui Nietzsche, că doar chinezul ar putea să fie supraomul". "Cei care merg pe catalige au testiculele mai mari cu 50 % decît restul oamenilor". "Femeile care citesc mai mult de 200 de cărți se transformă în nimfomane periculoase pregătite să îi violeze în mod sălbatic pe toți bărbații înflinți în stațiile de metrou". "Spiritul lui Confucius îi apare în fiecare noapte celui mai înțelept dintre chinezi, amuzîndu-se să-l gîdile la tălpi cu o pană de păun veche de 4000 de ani". "Taoiștii au colonizat planeta Marte și au creat acolo două noi specii de dragoni capabili să zboare cu o viteză de trei ori mai mare decît viteza luminii". "Demonii mănîncă mai ales comuniști și purceluși de lapte".

Continuare în pagina 31

¹ Hotnews, 22 februarie 2013.

ANNA KARENINA, DE TOM STOPPARD

ADINA BAYA

Prima dată am pus mâna pe cele două cărămizi numite *Anna Karenina* vol. 1&2 când aveam vreo 14 ani. Aveau sigla editurii Univers și poza lui Tolstoi bărbos-impunător pe copertă. Mi-a luat cam 4-5 zile să le citesc. Cu draperiile trase, în miezul vacanței de vară, ignorând sistematic invitații la strand. Am stat lângă Anna abia respirând, întorcând nerăbdătoare o pagină după alta. De ce? Fiindcă sacrificiul din dragoste nu putea fi altfel decât universal adorat la vârsta respectivă. Dar și pentru că, mi-am dat seama mai târziu, Anna era una dintre primele femei cu adevărat verosimile pe care le întâlneam într-un roman. Și "bună" și "rea". Și iubibilă și damnable. Nevrotică, oscilantă, fascinantă.

Așa că n-am putut scăpa proiecția ultimei ecranizări a romanului. Dar din primele momente mi-am dat seama că ce am în față nu e Anna lui Tolstoi, ci cea a lui Tom Stoppard. Adică Keira "Karenina" Knightley. Ce a mai rămas din povestea luxuriantă publicată de scriitorul rus prin anii 1870 în story-ul refrișat în 2012? Nucleul dur. Ceva care ar suna astfel: "femeie nefericită în dragoste se aruncă sub roțile unui tren". Acest schelet narativ este împachetat de scenaristul-dramaturg Tom Stoppard și de regizorul Joe Wright într-un ambalaj cinematografic curajos și inovator. Chestie care face ca a nu-știi-câta ecranizare care poartă numele Anna Karenina să arate cu adevărat fresh, plină de artificii estetice ingenioase.

Stoppard nu înghesuie povestea bogată și grămadă de personaje din roman în două ore de proiecție, ci face o selecție (drastică) de episoade. Pe care le schițează aproape caricatural. Și le plasează pe o scenă de teatru, unde suntem invitați să vedem tot, atât în culise, cât și în fața luminilor rampei. Camera se mișcă liber, invitându-ne parcă în laboratorul creativ al cuplului scenarist-regizor. Ea surprinde o succesiune de scene ce năvălesc una peste alta, mereu născute dintre decoruri teatrale de carton. Domnișoare în crinolone, evantaie fluturate nervos, replici spuse cu răsuflarea accelerată.

Din povestea cu construcție barocă, pe care Tolstoi o folosește pentru a explora cu finețe dedesubturile unei drame feminine, *Anna Karenina* devine o experiență preponderent estetică, montată ambițios și inovativ. Iar lucrul acesta poate servi drept explicație pentru faptul că nu am regăsit ecranizarea *Annei Karenina* pe lista nominalizărilor la Oscar pentru scenariu și

regie, deși în ambele categorii filmul are nume cu rezonanță. Ci pe cea a nominalizărilor pentru costume, scenografie, coloană sonoră și cinematografie. Iar pentru prima categorie din această listă filmul a și fost ales câștigător, statueta fiindu-i înmănată lui Jacqueline Duran, care nu e pentru prima dată costumieră la un film cu Keira Knightley în rol principal și Joe Wright pe post de regizor. Tot ea s-a ocupat de acest capitol și pentru *Remușcare* (*Atonement*) și *Mândrie și prejudecată* (*Pride & Prejudice*).

Dincolo de costumele și scenografia care aduc filmului un aer nou și îndrăzneț, sau poate chiar excentric, *Anna Karenina* are câțiva actori în roluri centrale care susțin cu succes planurile cuplului scenarist-regizor de a regândi vechea poveste a lui Tolstoi. Keira Knightley întruhidează onorabil celebrul personaj central, cu obișnuitul ei talent de a juca femei deopotrivă fragile și puternice. Deși spre final jocul ei devine poate excesiv de teatral, e vorba cu siguranță de un demers asumat. Teatralitatea este însăși miza acestei ultime ecranizări, gândite aproape exclusiv în preajma scenei. Aceeași linie este urmată și de jocul lui Jude Law, în rolul mereu răbdătorului Karenin. Dar și de cvasinecunoscutul Domhnall Gleeson, care, în rolul lui Levin, construiește pe ecran un personaj de o neobișnuită gentilețe, cu un calm și o candoare ce contrastează binevenit cu tumultul suferit de restul personajelor.

Și cu toate astea, e greu să nu observi că artificiile estetice din *Anna Karenina*, deși impresionante, așează o inevitabilă distanță între spectator și poveste, invitându-te să o experimentezi mai degrabă ca pe o bijuterie tehnică decât ca pe o poveste pe care o trăiești efectiv. Decorul, costumele, coregrafia, montajul – toate sunt impresionante, însă nu se așează cald în jurul tău, făcându-te să te bucuri sau să suferi la un loc cu personajele. Dacă Tolstoi reușea să te introducă efectiv în miezul vieții Annei și a personajelor din jurul ei, dezvăluind atent mari fineturi sentimentale, Stoppard te pune pe scaunul regizoral și te invită să privești story-ul despicat în episoade, expus hipercreativ. Dar rece. Ultima ecranizare a *Annei Karenina* rămâne o realizare estetică remarcabilă, fascinantă vizual, însă care se depărtează simțitor de spiritul prozei lui Tolstoi, propunând o regândire a operei autorului rus dintr-o perspectivă profund contemporană.

LECTURI FARA VARSTĂ

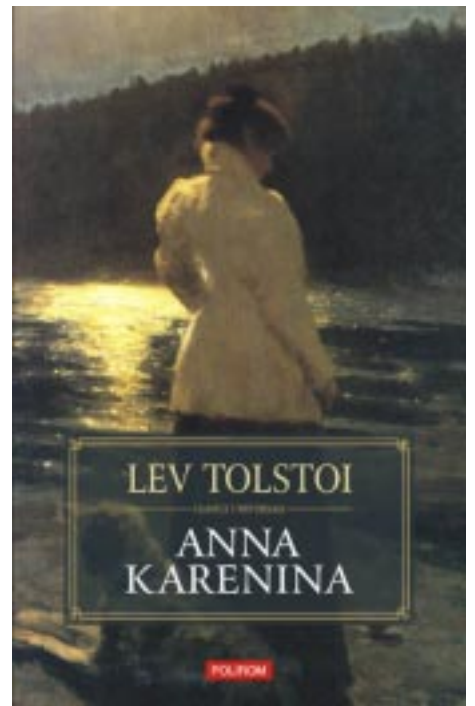
CRISTINA CHEVEREȘAN

"Toate familiile fericite seamănă una cu alta, fiecare familie nefericită este nefericită în felul ei". Așa debutează unul dintre romanele de vârf ale tuturor timpurilor, iubit, urât, temut și adulat de generații de cititori cărora le-a stârmit și le stârnește emoții la fel de complexe și contradictorii precum cele pe care le descrie. Noua ecranizare din 2012 readuce în prim-plan această scriere-fenomen a contelui Lev Nicolaevici Tolstoi, regășibilă pe orice listă de capodopere ale literaturii universale, de la antologiile de tot felul și din toate zonele până la extrem de popularele și des-accesate ghiduri de lectură din spațiul virtual. Banala căutare pe Google oferă curioșilor, printre primele rezultate, materiale ce vizează înțelegerea exhaustivă a cărții elaborate de *Oprah* (Winfrey)'s *Book Club* - mărturie a statutului de roman-cult printre varii categorii de public.

Pentru amatorii de etichetări rapide, *Anna Karenina* e povestea femeii ce se aruncă sub roțile trenului ca urmare a suferinței provocate de o relație pasională în afara căsătoriei. Din fericire, Tolstoi nu e nici pe departe adeptul simplificărilor și al soluțiilor la minut. Lumea *Annei* se desprinde din decorurile sepia ale unor vremuri apuse (Rusia secolului XIX, cu dileme, conflicte, ambiții, elanuri spirituale și culturale), într-un curcubeu de nuanțe. Pasiunea autorului pentru detaliu, pătrunderea insistentă până în cele mai intime colțuri ale sufletului și minții personajelor exercită o adevărată fascinație asupra spectatorului-captiv, în fața căruia se consumă, rând pe rând, nu doar extazul și agonia celei ce dă numele cărții, ci și sute de alte episoade dintr-o extinsă cronică de epocă, moravuri și idei.

Poziționat central, destinul tragic al Annei e urmărit îndeaproape și se desfășoară între bărbații care o definesc: Aleksei Aleksandrovici Karenin, funcționar cu rang important, influent și reținut în manifestări (soțul dezonorat) și Aleksei Kirillovici Vronski, tânăr și promițător ofițer, prezență mondenă de anvergură (care o cucerește definitiv și, la propriu, iremediabil). Dacă implicarea frumoasei doamne într-o aventură ce-i atrage opoziția elitelor conservatoare din cercurile înalte frecventate e cvasi-previzibilă, evoluția poveștii expune o gamă surprinzătoare de sentimente. Se spune că de la iubire la ură pasul e mărunț; atotcunoscător al propriilor creații, Tolstoi înregistrează fiecare tresărire dintr-un vârtej de emoții, de la dorință devastatoare și dăruire totală la regret și rușine, de la dispreț și respingere la compasiune și iertare, de la gelozie incontrollabilă la furie, disperare, obsesie, depresie.

Niciunul dintre cei trei pioni ai jocului amoros nu e într-un tot bun sau rău, nepăsător sau altruist, nicio personalitate nu e liniară, iar intriga e modelată de zbaterea chinuitoare între coduri, reguli, roluri și așteptări sociale ce transformă individul într-o marionetă golită de esență, voință și control real asupra propriei devenirii. Traietoriile se intersectează, rolurile se inversează, scriitorul neezitând să expună în detaliu fragilitatea și futilitatea existenței, relativitatea "certitudinilor" personale. O secundă, o privire, o ezitare, o tonalitate a vocii pot schimba

vieți: "Parcă mă ameninți. Dar eu nu-mi doresc nimic mai mult decât să nu mă despart de tine, spuse Vronski zâmbind. Dar nu numai privirea rece, rea a unui om hăituit și înverșunat fulgeră în ochii lui în timp ce rostea aceste cuvinte tandre [...] Fusesse o impresie de o clipă, dar Anna n-avea s-o mai uite niciodată".

Din păreri, stări, reacții, gesturi semnificative se construiește suspansul. Deși aura tragediei romantice o învăluie pe Anna, cititorul atent va găsi extrem de multe alte personaje, subiecte, idei, linii ale acțiunii demne de atenție și apreciere. Asemenea vieții reale, cea din Moscova, Sankt Petersburg și zonele rurale prinse între pagini nu se învârtă exclusiv în jurul marilor drame și al personajelor ce ard intens, în spațiul public. Tolstoi scrie și o istorie a vieții private, a domesticității, a bucuriilor domoale și împlinirilor în surdină. Bazat oarecum pe nenorocirea Annei - care-l acaparează pe Vronski, lăsând-o pe debutanta Șcerbatkaia fără pretendentul sperat -, cuplul ce rezistă e format din Levin și Kitty. Fără mari perspective inițial, cei doi reușesc să atingă armonia, echilibrul, stabilitatea de familie la care Anna și Vronski sunt condamnați a nu avea șanse.

Revenind la celebra frază de început: niciunul dintre protagoniștii lui Tolstoi nu e realmente fericit și lipsit de griji. Aparent împăcatul Levin însuși e un individ problematic, ros de incertitudini personale și de dileme morale ce țin de transformările sociale din fundal. "Familist fericit, om sănătos, Levin fusese de câteva ori atât de aproape de sinucidere încât ascunsese șnurul, să nu se spânzure cu el, și se temea să nu umble cu arma, ca nu cumva să se împuște". Imposibilitatea de a înțelege întru totul mecanismele existenței, logica societății și ritmul intern al interacțiunilor umane îl tulbură. În momentele de meditație, dialog intelectual, comunicare spirituală rezidă mare parte din farmecul așezat, matur al scrierii lui Tolstoi. Conversațiile și subiectele - de salon, budoar sau bibliotecă - captează atenția în egală măsură cu observarea îndelungă a acțiunilor, reflexelor, obișnuințelor, transformând *Anna Karenina* într-o lectură fără vârstă.

TUR DE ORIZONT

Un extras din "Paginile de jurnal" ale criticului Gheorghe Grigurcu, jurnal publicat în revista craioveană **Ramuri** (nr. 1/2013): "Constatînd fazele îmbătrînirii unei femei pe care ai cunoscut-o în tinerețe și pe care n-ai mai văzut-o de mai multe decenii, îți poți da seama de distorsionările, deformările catastrofale ale trăsăturilor sale ca-n oglinzi concave sau convexe. Acesta e un prim efect dezastruos al scurgerii timpului. Dar mai ies la iveală și altele. Îmbătrînirea psihică e cea mai dezolantă. Sufletul se zbîrcește aidoma tenului. O rețea de riduri îl marchează (limite inexorabile). Dacă e vorba de o femeie, putem vorbi de un "prozaism", de niște rigidități care sting acea strălucire voioasă de odinioară ce sugera o enigmatică așteptare a tinerei fete, în atmosfera căreia pînă și stîngăciile puteau părea adaosuri ale grației. Nimic din făptura avariata de viață nu pare a mai aștepta ceva semnificativ. Noua ființă (căci, orice s-ar zice, a apărut o nouă ființă) are alura unui lac secat ce dezvăluie un sol plin de crăpături. Stresul pe care ți-l produce femeia de care ai fost înamorat cîndva e agravat de faptul că ești pesemne și tu într-o stare analogă. Ce te-ar împiedica să crezi că și tu ai suferit aceeași metamorfoză ce te-a înstrăinat de tine însuși? Și chiar admitînd, ceea ce e îndeajuns de dificil, că te-ai schimbat mai puțin, îți dai seama de efemerul trăirilor tale de altădată, pe care le resimțai drept capitale. Ești autentic acum ori erai atunci? Ruptura e descumpănitoare. Deziluzia ți se propagă la infinit, precum în oglinzi paralele. Nu în zadar ne sfătua Goethe să nu ne revedem iubitele din tinerețe... Prezentul hîd îți distruge una din ficțiunile tandre cu care sperai că te-ar putea consola trecutul. Acel segment al trecutului se mistuie. Însă nu prin uitare, ci printr-un fenomen fizic al distrugerii, ficțiunea reîntorcîndu-se, ca printr-un blestem, într-o realitate ea însăși egală cu nimicirea."

AI UN BRÂNCUȘI?

"Oseminte vs. Operă" este titlul eseului semnat de Marina Dumitrescu în revista **22**. E un text care... fierbe de tristețe, iar sursa "focului" e, din păcate, chiar realitatea românească. Preluăm o parte din cuvintele doamnei Dumitrescu fără speranța că, reproducîndu-le, șansa ca ele să fie citite de cineva ar putea schimba în mod practic lucrurile în bine: "Cazul Brâncuși este, din păcate, paradigmatic. Șansa ca fondatorul sculpturii moderne și unul dintre cei mai cotați artiști pe plan mondial să fie de prin părțile noastre nu ne influențează prea mult nici gustul, nici opțiunile. Subiect a numeroase controverse sau chiar litigii, de două decenii încoace, Brâncuși nu beneficiază încă în România de un muzeu în adevăratul sens al cuvîntului, care să facă accesibile în mod coerent, unui public cât mai larg, operele (oricum puține!) aflate încă în țară și unde, eventual, periodic să fie aduse în vizită și cele de pe alte meleaguri. Dar ce spun?! În Capitală, Brâncuși ar trebui să dea numele unui așezămînt al artei moderne, iar la Hobița unui memorial activ, în spiritul celui de la Ipotești, de pildă. Mult așteptatul Pavilion Brâncuși din cadrul *Muzeului de Artă din Craiova* va face (cînd va fi gata) un mic

pas înainte, dar nu va putea suplini neglijența patentă cu care statul tratează chestiunea reparației pe care i-o datorează marelui artist, după ce, în anii '50, refuza să-i accepte inestimabila donație (căci sesiunile de vorbe ale Academiei actuale nu compensează epocala gafă). Sub umbrela nepăsării autorităților, deci, lucrări brîncușiene mai puțin cunoscute au continuat, de-a lungul anilor, să se "evapore", iar dreptul de preempțiune în diverse situații cheie a fost practic ignorat. Iar dacă statul, așa cum susține, nu are într-adevăr mijloacele de a face față unei asemenea mize, ce pîndesc marii noștri bogătași? Mult așteptații noștri mecena? Să ne gîndim, de pildă, ce ar reprezenta efectiv un procent cumulat din două-trei averi de sute de milioane, destinat construirii în parteneriat public-privat a unui Muzeu Brâncuși de talie europeană. Sau achiziționării, de pe piața internațională de artă, a unei capodopere care să consolideze în mod concret edificiul patrimoniului național. O sumă derizorie, în raport cu risipa în scopuri mult mai puțin nobile!"

AFACERI MUZICALE, MUZICI AFACERISTE

Berti Barbera se întreabă, în **Dilema Veche** (nr. 472/2013), "Ce fel de afacere este muzica?". Răspunsul, pe care tot Domnia sa îl dă, e amplu și merită parcurs în întregime. Noi îl... trunchiem, din lipsă de spațiu: "Muzica a ajuns o marfă ca oricare alta, în afara artei, dar confundată cu aceasta, puțind fi vîndută de absolut oricine are ocazia unei combinații sau a învățat să facă comerț. S-au schimbat legi – doar pentru ca unii să vîndă, indiferenți la conținutul lipsit de consistență originară, Internetul este sufocat de adevărate bătlîi, virtualul permițînd încălcarea oricărei reguli, dar nu și adaptarea unor strategii de marketing, valabile în lumea materială. Muzica s-a trezit ambalată în cutii frumoase, cu sclipici, irezistibile mai ales pentru cei mai puțin informați, și vîndută pe aceleași criterii meschine ca orice obiect inert."

Toată această industrie stă pe umerii unor oameni dedicați, abandonați în propria pasiune, bucușori că pot alege să-și cîștige și existența materială din ceea ce le place, dar al căror statut este uneori pus la îndoială. De către cine? Tocmai de către cei care percep fenomenul prin prisma propriilor limite și nevoi imediate, incapabili să-și adapteze gîndirea și simțurile. Practic, cei care contestă profesia de muzician sînt pe același calapod cu cei care parazitează acest sistem. Altfel nu-mi explic de ce iese atît de multă muzică de proastă calitate, din moment ce contează doar cum vinzi. Cine stabilește nivelul artistic în raport cu afacerea muzicală? Artistul? Publicul? Nici vorbă. Doar negustorul, care o face și el ca tot omul, după cît a învățat. De ce se cîntă prost și se scrie neinspirat? Nu pentru că nu ar fi artiști sau că nu ar mai fi idei, ci pentru că e suficient așa, industria știe cît să bagi ca să scoți mai mult, fără "eforturi" precum inspirația, mediul, influența, spiritul, stilul etc. Dacă lumea acceptă și așa, de ce să mai pierzi timp? Nu izvorul e problema, ci locul în care se varsă."

ROȘIORII DE VEDE

MARION ADRIANA CÂRCU

Azi am aflat că Marion e cerșetoare. Noutatea mi-a fost comunicată pe un ton conspirativ de către colegile ei de la cursul de română pe care îl conduc la Universitatea Populară din Heidelberg. Erau vădit nerăbdătoare să-mi dea vestea senzațională. O văzuseră de câteva ori, șezînd cu mîna întinsă în centru, pe Hauptstrasse, cea mai populată stradă a orașului. Ca să le stăvilesc cumva elanul, le-am răspuns că mi se pare cu atît mai admirabil faptul că urmează un curs, dar de atunci gîndul la Marion nu-mi mai dă pace.

De obicei vine cam cu 20 de minute întîrziere și se așază pe furiș undeva în apropierea ușii. Poartă cu ea multe plase, dar paltonul și-l lasă întotdeauna în holul școlii. Îi trebuie un timp ca să găsească lecția prin foile copiate la xerox, iar cînd mă apropii s-o ajut, simt că fumează mult. Marion pronunță cuvintele românești impecabil și stăpînește binișor gramatica, dar nu știe niciodată pe ce pagină ne aflăm. E misterioasă. La conversațiile cu caracter personal răspunde evaziv. Marion nu zîmbește niciodată, dar are un aer răbdător, care te face să bănuiești că e un om bun. La întrebarea "Ce meserie ai?" tace. Poartă același pulover de un albastru spălăcit, indiferent de temperatură. Are mitene dungate și o urmă de ruj pe buze. Cînd am întreat-o, așa cum îi întreb pe toți, de ce vrea să învețe limba română, mi-a spus că are prieteni români și ar vrea să meargă cîndva cu ei la Marea Neagră. Apoi m-a întreat cum se spune "Danke" pe românește. Asta e cam tot ce știam despre Marion pînă azi.

Heidelbergul, ca orice alt oraș, își are fauna sa proprie, iar procentul de oameni nevoiași este proporțional cu mărimea populației. Pe mulți îi știu de sub podul gării, pe unde trec adesea cu bicicleta. Cîteodată îmi răspund la salut, altădată sunt prea ocupați de discuțiile lor sau cu vreo sticlă. Nu știu dacă în Heidelberg există un orar al cerșetorilor, așa cum există un orar al muzicanților stradali, cărora le este permis să rămână în punctele special desemnate de primărie, doar cîte o oră. Există însă cîteva puncte strategice în care vîd întotdeauna cerșetorii autohtoni. Aceiași, în aceleași locuri. Pe cîteva îi cunosc de mulți ani. Nu vreau să fac efortul să mi-o amintesc pe Marion la intrarea pe Hauptstrasse, pentru că nu vreau s-o localizez.

Cînd a intrat în clasă, întîrziată, i-am făcut semn să vină în rîndul întîi și i-am arătat, ca de obicei, unde am ajuns cu lecția. Poate că am fost un pic mai grijulie, dar impulsul pe care l-am avut nu a fost unul dictat de compătimire, ci mai mult de respect. Acum, cînd am timp să mă gîndesc mai bine, vîd că a rămas sentimentul dominant. El este, însă, însoțit de încă ceva, și acel ceva nu-mi dă pace. Constat cu surprindere că nu drama care se ascunde în spatele existenței ei mă preocupă în primul rînd, ci modul în care ea pare să o accepte.

Marion nu este o persoană senină. Îi poți citi cu ușurință grijile pe față și din atitudine, dar ele sunt purtate demn și cu o anumită resemnare sau, mai degrabă, cu acceptanță. Ideea acceptanței și-a făcut de cîteva ani buni loc în gîndurile mele, ca o concluzie firească la care ajunge oricine este confruntat cu o experiență limită. Azi o vîd ca pe o stare de grație, ca pe soluția multor întrebări ce populează scala ascendentă dintre "cine ar fi crezut?" și "de ce eu?" În termenii interacțiunii cu mediul în sens larg, ea se situează deasupra toleranței, pentru că ea nu suportă, ci consimte. Acceptanța reprezintă înțelegerea unei necesități nerelevante, ca un dat al existenței. Pentru că, din păcate, în copilărie nu am beneficiat de îndrumare spirituală, nu identific aici aria de atingere sau de suprapunere cu credința, dar acceptanța îmi pare azi calea cea mai accesibilă la mult râvnita liniște.

Marion duce cu sine această liniște. O privesc cum buchisește în manualul de română și continui să mă întreb ce o fi făcut-o să-și investească puținii ei bani într-un curs și de unde își ia puterea să-l urmeze cu regularitate. Mă încearcă o mica mîndrie la gîndul că este tocmai un curs de română, dar asta este altă poveste.

Azi am văzut-o pe Marion pe Hauptstrasse, acolo unde-mi închipuiam că o văzusem, pe cînd încă nu o cunoșteam. Ședea pe niște cartoane, îmbrăcată într-o bundă dintr-o imitație de blană maro. Părea la fel de liniștită ca de obicei. În fața ei se afla un coșuleț așternut cu un șervețel de hîrtie înflorat, în care luceau două monede, iar ea tocmai bea cafea dintr-un pahar de carton. Cînd ochii i-au ajuns în dreptul meu, nu a dat nici un semn de recunoaștere. Am întors privirea stingherită. Era ca și cum aș fi deranjat-o din timpul serviciului.

FILOSOFIA SI EPOCA FRAGMENTULUI

Urmare din pagina 32

C.V.: *Fragmentul rămâne în continuare un mijloc de expresie folosit de gânditorii iconoclaști pentru a sfida regulile sacrosancte ale filosofiei oficiale? Sau putem vorbi despre fragmentul devenit clasic, despre domesticirea potențialului său de rebeliune?*

M. de L.: Din tot ceea ce am spus înainte, puteți conchide cu ușurință că eu nu văd fragmentul ca pe o manieră specială de a lupta împotriva unei gândiri stabilite; în schimb, vorba de duh și umorul vor rămâne, sperăm, instrumentele prin intermediul cărora indivizii care își afirmă singularitatea împotriva oricărei uniformizări vor refuza jugurile și constrângerile pe care alții vor dori să li le impună. Umorul a recurs adesea la forma scurtă, pentru că el este însușirea unui individ plasat într-o situație ce implică o replică, chiar și atunci când această situație este extrem de critică. Urcând cu soția lui în camionul naziștilor care tocmai îl arestaseră și se pregăteau să-l deporteze, Tristan Bernard a zis: "Până în prezent am trăit în angoasă; de acum înainte vom trăi în speranță". Putem spune că ceea ce triumfă asupra forței brutale este un pic van, deoarece nu îl va salva pe autorul vorbeii de duh, dar asta ar însemna să dăm uitării măreția manifestată astfel pentru a sublinia imposibilitatea împlinirii absurdei sarcini plănuite de cel de-al Treilea Reich.

Însă există și alte mijloace de a arunca o gândire oficială în haos: este de ajuns să înțelegem că ea este întotdeauna mult mai rezistentă la atacurile frontale, la obiecțiile exterioare, decât la înjunctiunea de a fi scrupulos fidelă legitimității pe care o susține. Atunci când este obligată să-și dovedească propria coeziune mergând până la capăt, constatăm că acea "concepție despre lume" care a devenit ea este într-un echilibru instabil față de arhitectonica sa formală: literalmente, stilul ei trădează gândirea care o produce. Mai mult, și la modul mai general, gândirea devenită operă intră într-o istorie pe care nu o poate controla; ea este țesută într-un proces de sinteze individuale noi pe care nu le va stăpâni niciodată. În sfârșit, există o uzură a formelor estetice, iar aforismul nu scapă nici el din această istorie a formelor

simbolice, după cum nu au scăpat nici sonetul sau alexandrinul: asta nu înseamnă că orice formă este hărăzită unei perimări definitive, dar presupune faptul că succese ca cel al lui Nietzsche nu pot fi reiterate fără a deveni imități care, chiar dacă sunt foarte abile, rămân foarte departe de original. Căile criticii, umorului, ba chiar ale răzvrătirii, pot la fel de bine să împrumute stilul argumentativ, disertativ și sistematic – să ne gândim la Gargantua, splendida caricatură a unui anumit tip de gândire scolastică, sau la Don Quijote, o altă parodie.

C.V.: *Fragmentul va putea reprezenta o formă cvasiclandestină de supraviețuire a reflecției filosofice după constatarea decedului filosofiei?*

M. de L.: Nu cred asta, după cum nu cred nici în decedul filosofiei, căci nu văd cum s-ar putea face constatarea morții filosofiei într-un mod care să fie absolut non-filosofic! Ne putem imagina toate formele posibile de declin, perimare, abandon, dar nu vom putea șterge tradiția filosofică din memoria noastră. Este foarte posibil să ne imaginăm că, pe parcursul unei perioade mai mult sau mai puțin îndelungate din istoria culturală, o mare parte din ceea ce a constituit anterior obiectul celor mai atente preocupări intelectuale va fi neglijată: oare nu asta s-a întâmplat cu geometria greacă pe parcursul a ceea ce noi numim Evul Mediu european? Elementele lui Euclid nu mai erau studiate serios decât în teritoriile islamice, iar medicina evolua tot acolo, dar a avut nevoie de Paracelsus pentru a-și recăpăta locul legitim în cultura noastră europeană. Așadar este posibil ca filosofia să fie neglijată și ca departamentele universitare în care este predată ea să fie golite; însă acest lucru nu implică nicidecum dispariția ei. De altminteri, în prezent nu se poate constata un dezinteres crescând față de filosofie; cel mult ar fi posibil să diagnosticăm o tranziție sau o evoluție care, ca întotdeauna, merge pas la pas cu o deplasare a intereselor spre autori citați mai rar și cu o manieră nouă de a pune problemele în domeniul etic, politic sau estetic. Pe scurt, eu nu observ nimic care să semene cu pregătirea de înmormântare!

MUȘTELE DADAISTILOR

Urmare din pagina 28

În ianuarie 2013 au început să apară o seamă de știri și zvonuri care au pus probleme diplomației chineze, nevoită să intervină energic pentru a le dezminți și a menaja astfel susceptibilitățile unor guverne străine ce s-au simțit vizate de acestea, socotindu-le manifestări de ostilitate ale guvernului de la Beijing. Până acum nu s-a aflat cine este autorul lor, însă ele pot fi citite pe site-ul www.uglykid.com. Amintim doar câteva dintre acestea : "Vladimir Putin își petrece cel puțin două ore pe săptămână în copaci, vîndînd vervețe pe care le gătește apoi el însuși pentru invitații săi din străinătate. Delegațiile chineze nu au avut parte de o asemenea delicată, ele au fost servite întotdeauna cu carne de maimuță". "Arabii au călciie de aur ce pot fi demontate și vîndute cînd posesorii lor rămîn fără bani". "Barack Obama are un bunic extraterestru din partea tatălui și un bunic chinez din partea mamei". "Japonezii au inventat un nou sortiment de lasagna pe bază de excremente de șoareci". "Americanilor a început să le crească un al treilea ochi deasupra buricului".

Zvonurile răspîndite începînd din 15 februarie 2013 reprezintă, în viziunea guvernului de la Beijing, un adevărat pericol pentru pacea mondială, căci ele pot să ducă la o seamă de reacții extreme din partea națiunilor ce se simt vizate. Pentru a stopa răspîndirea acestora, serviciile secrete chineze au cerut ajutorul CIA. Se pare că o delegație americană se află deja în China. Ziariștii de la *Le Monde* au publicat două dintre aceste zvonuri : "Hugo Chavez nu a murit, ci, cuprins de o autentică criză mistică, și-a regizat cu atenție ieșirea din scenă, retrăgîndu-se să mediteze la o mănăstire din Tibet, unde se află sub discreta supraveghere a 80 de agenți secreți chinezi. Se va întoarce abia peste 20 de ani la Caracas, va fi considerat zeu de către popoarele latino-americane și va fi instalat pe tronul unui Imperiu Bolivarian care va cuprinde toate statele hispanice ale Americii de Sud. Sfîrșitul lumii se va produce atunci cînd împăratul bolivarian Chavez I va fi ales Papă al Bisericii Catolice". "Savanții americani au inventat o substanță care, administrată de două ori pe zi timp de trei săptămîni, îi transformă pe oameni în cîini. Se spune că în Swaziland, Congo și Eritreea există deja sate întregi de cîini care urlă fără încetare la lună. Agenții secreți nord-coreeni încearcă să verifice această informație, iar dacă ea se va dovedi adevărată, guvernul de la Phenian e pregătit să lanseze un atac nuclear preventiv împotriva Statelor Unite. Un general nord-coreean a declarat deja că războiul împotriva imperialiștilor va fi purtat sub sloganul «Mai bine morți decît cîini»".

Ilustrațiile din acest număr reproduc lucrări
ale artistului plastic BOGDAN RAȚĂ

ZBÂNTU

Urmare din pagina 19

Nici Zbântu n-a stat de pomană: incitat de istoria lui Țompy despre Limpy și Klary, a încercat să se dea la ele, însă alea l-au trimis la plimbare. Aveau nevoie de lichidități, nu de senzații. Totuși, spre exasperarea soatei de astăzi a lui Zbântu, au urmat destule muieri, una mai nesuferită decât alta. "Dar nu pricepi că..." "Știu, mă jucam cu *chestia*-n țărănă, însă tu trebuia să ai atîta spirit de prevedere, încât să fii pregătit cum se cuvine pentru întâlnirea cu mine, să nu-ți cheltui energia și sensibilitatea în tot felul de porcării. Crezi că nu te văd căzând blegos pe gânduri atunci când îți amintești isprăvile de altădată, mai și rânjești, închipuindu-ți că nu te observ. Mă compari

mereu cu ștoarfele din colecție și socotești ce afacere proastă ai încheiat. Mai mult, n-am garanția că nu-ți continui escapadele, dispari cu orele, miroși a parfumuri necunoscute, râgâi băuturi fine, ieri-alaltăieri te dădeai în vînt după jazz, acum îl pui pe Bach alături de Fărămiță Lambru..."

Femeia tace. Nu zice nimic despre întâlnirea de-acum câteva zile c-un consultant financiar care, în loc s-o îndrume în afaceri, i-a făcut mai cu seamă un fel de curte. Domnul a pomenit tam-nesam despre niște "grohăituri libidinoase" înregistrate pe bandă de magnetofon ce s-ar fi aflat în posesia unor servicii secrete *dinainte*, dar și acum sunt disponibile, iar ea a dedus că nu poate fi vorba decât de Zbântu.

ORIZONT
Revistă a Uniunii Scriitorilor din România

Redactor - șef: Mircea Mihăieș
Redactor - șef adjunct: Cornel Ungureanu
Secretar general de redacție: Adriana Babeți
Colectivul de redacție: Lucian Alexiu, Paul Eugen Banciu, Dorian Branea, Cristina Chevereșan, Radu Pavel Gheo, Marius Lazurca, Viorel Marineasa, Alina Radu, Robert Șerban, Marcel Tolcea, Ciprian Vălcan, Daniel Vighi.
Concepție grafică: Alexandru Jakabházi
Paginare și prezentare grafică: Sorin Stroe.
www.revistaorizont.ro e-mail revorizont@gmail.com
REDACȚIA: TIMIȘOARA, Piața Sf. Gheorghe nr. 3,
telefoane: 0256 29 48 93, 0256 29 48 95
Marcă înregistrată: M/00166
Tiparul executat la S.C. "TIM PRESS" S.A. TIMIȘOARA
MANUSCRISELE NEPUBLICATE NU SE ÎNAPŢIAZĂ
ISSN 0030 560 X

ABONAMENTELE SE FAC LA POȘTA ROMÂNĂ,
POZIȚIA 19364 DIN CATALOG

FILOSOFIA SI EPOCA FRAGMENTULUI

CIPRIAN VÂLCAN ÎN DIALOG CU MARC DE LAUNAY

Marc de Launay (născut în 1949), cercetător la CNRS, membru al Arhivelor Husserl de la Paris, este unul dintre cei mai rafinați cunoscători francezi ai filosofiei germane. Autor al unor cărți remarcate (*Une reconstruction rationnelle du judaïsme. Sur Hermann Cohen: 1842-1918*, Genève, Labor et Fides, 2002, *Qu'est-ce que traduire?*, Paris, Vrin, 2006, *Lectures philosophiques de la Bible: Babel et logos*, Paris, Hermann, 2007), traducător prolific, spirit mereu lucid, el încearcă să propună o sinteză fertilă între cele mai nobile tradiții ale idealismului german și o subtilă hermeneutică biblică.

Ciprian Vâlcă: *Trăim într-o epocă a fragmentului? Sau visăm mai departe metanarațiunii a căror moarte a fost anunțată de pontifii postmodernismului?*

Marc de Launay: Avem și fără îndoială vom avea mereu nostalgia "metanarațiunilor": secolul XX este un exemplu vădit al acestui fapt, pentru că întreaga mișcare inițiată după Galilei și Secolul Luminilor părea să garanteze un progres cert al cunoașterii noastre și părea să încadreze din ce în ce mai bine munca rațiunii atunci când, în 1914, națiunile cele mai luminate s-au precipitat într-o nemaiauzită întreprindere autodistructivă, iar apoi s-au dedicat celor mai rele seducții ideologice care se prezentau, întocmai, ca niște "mari narațiuni" definitive, menite să îl emancipeze o dată pentru totdeauna pe om sau să reconcilieze definitiv legile (reinterpretate) ale naturii cu cele ale istoriei. "Sfârșitul ideologiilor" i-a lăsat descumpăniți pe mulți gânditori, însă și în cazul lui trebuie să constatăm cât de mult se deosebesc reflecțiile elaborate pe plan formal de aplicările lor concrete: altfel spus, relațiile formale care pot întreține "valori" și încarnările istorice ale acestor valori în "bunuri" culturale *lato sensu* (care include, așadar, instituții juridice, politice etc.). Ceea ce se numește "postmodernism" – deși ar fi mai prudent să spunem, ca Habermas, că "modernitatea" rămâne un proiect neîncheiat – seamănă foarte mult cu o nostalgie puțin glorioasă și oarecum infantilă a "marilor narațiuni", adică a miturilor consolatoare sau liniștitoare, pe scurt, o nostalgie după ceea ce ar fi exact o cultură lipsită de filosofie!

Mie mi se pare că sfârșitul secolului XX a fost afectat de această frică stranie de istorie din moment ce aceasta din urmă nu mai lua nici forma unei ideologii, care o face parțial inteligibilă, cumva dominabilă și, prin urmare, previzibilă, nici forma unui mit. În ceea ce-i privește pe istorici, replierea s-a efectuat fie spre întreprinderi de foarte mare durată (și care dispensează de reflecția asupra trecutului de-abia încheiat), fie spre un empirism la fel de liniștitor, pentru că se concentrează asupra unor istorii parțiale ori a unor micro-istorii. Confruntarea cu istoria efectivă implică nu reluarea legăturilor cu ambiția apusă a "istoriei universale", ci cu aceea a unei istorii semantice așa cum o poate înțelege reflecția filosofică și cum poate lua parte la ea – așadar trebuie reluată o atitudine care recunoaște ca inevitabilă și limitată "concepția despre lume" care nu va putea fi disociată de munca filosofică, dar care nici nu o grevează, nici nu o paralizează pe aceasta din urmă.

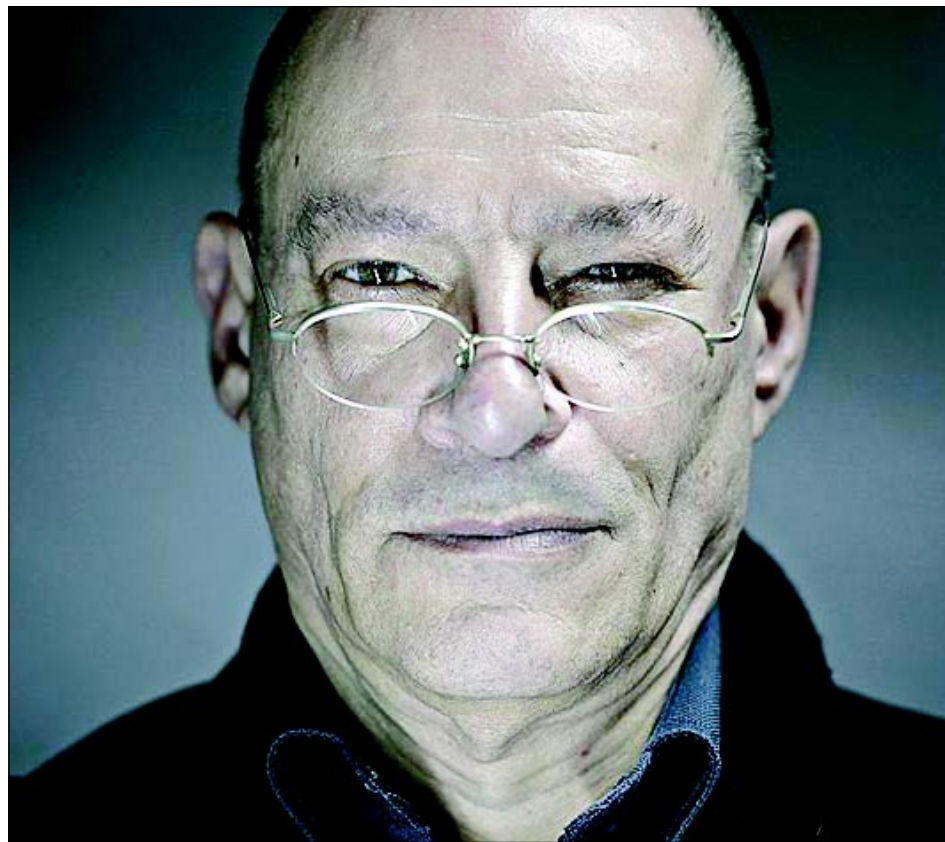
Acum, că am ajuns să facem istoria acestei fascinații pentru ideologii care promitea sfârșitul istoriei sau pe cel al "preistoriei umanității" ori al domniei milenare a unui aceluiași coșmar despre care se credea că va regenera planeta, acum că reflecția filosofică a reușit să demonteze această fascinație și ruajele "metanarațiunilor" din care se alimenta ea, constatăm că basmul postmodernismului a prelungit ocultarea curentelor de gândire care au fost mascate de concepțiile despre lume învecinate cu seducțiile ideologice;

este în special cazul neokantianismelor, cărora începe să le fie redescoperit interesul; este și cazul curentelor hermeneutice care nu debutează cu Heidegger, ci se înrădăcinează în postkantianismul non-romantic și non-hegelian, elaborate de filologi și istorici deopotrivă (Böckh, Bernays, Droysen), în cadrul cărora figurează filosofi puțin studiați până acum, ca Humboldt și Schleiermacher. În realitate, postmodernismul nu a făcut decât să amâne inevitabila operă de reconstruire a unei alte genealogii reflexive, a unei alte lecturi a tradiției în avantajul unei noi "narațiuni" degheizate în procesul-verbal defetist al absenței oricărei mari narațiuni.

C.V.: *Care este, în opinia dumneavoastră, rolul lui Nietzsche în legitimarea fragmentului ca formă validă a reflecției filosofice?*

M. de L.: Nietzsche a încercat să reia genul aforistic demonstrând, împotriva romanticilor germani, că el putea fi folosit ca modalitate de expresie care se inspira deliberat dintr-o tradiție franceză; Nietzsche întorcea ironia (romantică) împotriva ei însăși. Trebuie să ne amintim că el începe să recurgă la aforisme în *Omenesc, prea omenesc*, adică exact în momentul în care rupe legăturile cu Wagner. Pe de altă parte, era un filolog mult prea bun ca să nu guste forma scurtă folosită de mai mulți presocratici, în primul rând de Heraclit, însă era interesat în același timp și de maniera în care aforismul permite modificarea regimului de expunere: în această privință, este frapant că *Dincolo de bine și de rău*, volum redactat între 1885 și 1886, reia în esență planul lucrării *Omenesc, prea omenesc*, scrisă cu zece ani înainte. Așadar Nietzsche tratează aceleași probleme, însă variază constant unghiurile de atac, dezvoltările, sincopile, elipsele. În ochii lui, aforismul nu este un microcosmos dirijat doar de economia stilistică a formei scurte: momire a curiozității, elaborare a paradoxului și final de efect; el se înscrie în "capitole" și se supune unei intenții mai generale de compoziție, chiar dacă această intenție uneori este greu, chiar imposibil de reconstituit (este cazul, de exemplu, al celei de-a patra părți din *Dincolo de bine și de rău*, intitulată "Maxime și interludii", unde impresia este mai degrabă aceea a unei colecții lipsite de o axă conducătoare). Astfel, aforismul nu este înțeles niciodată ca o vorbă de spirit, o istorioară rabinică de sine stătătoare, complet independentă de contextul său.

În *Așa grăit-a Zarathustra*, I, "Cititul și scrisul", Nietzsche afirmă fără echivoc: "cel care scrie cu sângele lui și în maxime nu vrea să fie citit, ci învățat pe de rost. În munți, drumul cel mai scurt merge de la o culme la alta; dar ca să-l străbați ai nevoie de picioare lungi. E necesar ca maximele să fie niște vârfuri, iar cei cărora le adresezi să fie zvelli, supli". Constatăm: aforismul este un "masiv" și, pe de altă parte, nu se adresează decât celor care știu să facă eforturile necesare pentru lectura lui (pentru descifrarea lui). Așadar Nietzsche repune în vigoare tradiția evocată mai sus, cea a unei expunerii care alege elementele care vor fi de ordin exoteric și elementele care

vor rămâne ezoterice. Mai mult, Nietzsche nu face această alegere fără să o spună explicit și în mod repetat (cf., de exemplu, *Dincolo de bine și de rău*, § 30; *Știința voioasă*, § 381; *Aurora*, Cuvânt înainte, § 5).

Dacă Nietzsche a reușit să aibă atât de mult succes cu stilul aforistic, asta s-a întâmplat pur și simplu pentru că era un scriitor extrem de talentat, un virtuoz al frazei, al contrastului, al sincopii, al elipsei; deși nu se teme să se compare, în istoria stilului în Germania, cu Luther și cu Goethe, în ciuda jenei care ne încearcă atunci când îl vedem făcându-și propriul elogiu, suntem siliți să admitem că are perfectă dreptate: în comparație cu stilul academic care s-a impus pretutindeni în universitățile germane pe parcursul ultimei treimi a secolului al XIX-lea – faimosul *Kathederdeutsch* –, proza lui Nietzsche este exact așa cum a descris-o el însuși: este stilul unui dansator, elegant, îndrăzneț, surprinzător, adesea splendid. Și este sigur că, pentru noi, astăzi, cele mai frumoase pagini din Nietzsche sunt cele care în care el se lasă antrenat într-o vervă critică deosebit de abilă în denunțarea negărilor, ipocriziilor, a violențelor neobservate sau mascate cu grijă; pe scurt, abilitate în serviciul unei lucidități pentru care găsim puține echivalente în istoria gândirii. De altfel, tocmai aceasta este perspectiva din care a fost deseori citit, uitând exact lucrul asupra căruia a insistat el însuși într-un aforism din *Dincolo de bine și de rău* (§ 231): "În adâncul, în străfundul nostru, există ceva care se răzvrătește față de instrucțiune, granitul unui fatum spiritual, al unui răspuns predeterminat la un ansamblu de întrebări predeterminate".

Altfel spus, filosoful nu are mai mult de ales în privința stilului său decât în privința "fatumului său spiritual". Or, în fapt, această concepție, întru totul conformă considerentelor a ceea ce înțelege Nietzsche prin "voință de putere", este dezmințită constant de libertatea stilistică de care a dat dovadă începând din momentul în care s-a eliberat de fascinația lui pentru Schopenhauer și de admirația lui pentru Wagner. *Dincolo de bine și de rău* rămâne fără îndoială cea mai frumoasă operă a stilului aforistic, iar Nietzsche nu va mai egala această reușită: *Genealogia moralei* este în primul rând un tratat,

Amurgul idolilor nu face decât să aducă o completare la ceea ce fusese spus între 1881 și 1886, fără ca aceste aforisme să fie de o factură mai bună decât cele din a treia parte din *Știința voioasă* sau din capitolul al IV-lea din *Dincolo de bine și de rău*. Reușita stilului aforistic nietzschenian ține deci de faptul – și nu este nicio surpriză în asta – că această "formă" nu este, în realitate, decât modalitatea acestei gândiri: energetica nietzscheniană se supune schemei corporale a tensiunii, apogeeului și detentei despre care Nietzsche spune că este legea oricărei forțe.

C.V.: *Sunteți de acord cu exegeții care îl proclamă pe Cioran drept adevăratul moștenitor al lui Nietzsche în secolul XX?*

M. de L.: Cioran reia torța stilului aforistic într-o epocă în care acesta pare să fi căzut în desuetudine, cel puțin în lumea culturală francofonă. Desigur, la fel ca Nietzsche, se inspiră din aceeași tradiție a moralistilor, Vauvenargues, La Rochefoucauld, Joubert; dar, mai precis, Cioran l-a citit pe Nietzsche și dacă pesimismul său poate lăsa impresia că este apropiat de el și din punctul de vedere al gândirii, al "fatumului spiritual", distanța dintre cei doi autori mi se pare mult mai mare decât ar lăsa să se creadă proximitatea lor stilistică sau luciditatea lor deziluzionată. La Cioran nu găsim vreo urmă a unei ambiții sistematice care, dimpotrivă, persistă la Nietzsche, nici urmă de "voință de putere", nici concepție energetică sau pulsională despre corp, nici eternă reîntoarcere, nici transformare a valorilor. Cioran nu consideră că trupul – conceput ca echilibru provizoriu de forțe sau de energii conflictuale – ar fi firul conducător al gândirii sale; ca să nu mai spunem că el nu crede nicio clipă în seducțiile unei filosofii a istoriei. Moștenitorii lui Nietzsche sunt foarte numeroși, însă printre cei care au căutat efectiv să se mențină cât mai mult cu putință pe creasta negativității reflexive, exploatând toate resursele limbajului pentru a ridica literalmente limba împotriva ei însăși, m-aș gândi mai degrabă la *Minima moralia* a lui Adorno.

Traducere din limba franceză de
CORNELIA DUMITRU

Continuare în pagina 31